

NIEUWSBRIEF • RECHTSPRAAK EUROPA

Inhoud

In deze nieuwsbrief vindt u de volgende onderwerpen:

(Door op het onderwerp te klikken komt u direct bij de uitspraken op het betreffende rechtsgebied.)

Inhoud.....	1
Leeswijzer.....	4
 Deel I – Rechtspraak.....	5
Aanbesteding, overheidsopdrachten en concessies.....	5
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers.....	7
Asiel, migratie en Unieburgerschap.....	13
Belastingen.....	19
Belastingen, accijns.....	22
Belastingen, btw.....	23
Belastingen, douane en tariefindeling.....	28
Belastingen, vennootschapsbelasting.....	29
Bestuursrecht.....	30
Brexit.....	31
Civiel.....	31
Consumenten.....	32
COVID-19.....	35
Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek.....	36
Diensten, elektronische communicatiediensten.....	38
Digitale markt, sociale media, AI en elektronische handtekening.....	39
Discriminatie.....	40

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU).

De Nieuwsbrief Rechtspraak Europa is een samenvoeging van de Nieuwsbrief Rechtspraak Europa (Marc de Werd/Hof Amsterdam) en de GCE-nieuwsbrief (Joanne Bik/LBVr).

Kernredactie: Joanne Bik, Doeke Kingma, Mariëlle Leenaers. Vaste medewerkers: Sophie Abelsma, Roel Andrea, Jos Beckers, Anouk Biersteker, Anne-Marie ten Bosch, Stella van Gennip, Nicolien Keereweer, Nadine Laatsch, Suus Pesch, Charlotte Roseboom, Chris Sillen, Nynke Veenstra en Bonita van Vliet.

Rechtspraak Europa komt tot stand door een samenwerkingsverband tussen het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBVr), en wordt gepubliceerd op de website van de rechtspraak en op MKO (alleen intern). De lopende jaargang staat op rechtspraak.nl. Het gehele archief is (alleen intern) te raadplegen op [MKO](https://mko.nl).

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar RechtspraakEuropa@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Eigendomsrecht.....	41
EncroChat.....	42
Energiemarkt	43
Erfrecht en erfbelasting	44
Europese subsidies	44
Euthanasie.....	45
Familieleven en familierecht.....	45
Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie	48
GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid.....	50
Gewasbeschermingmiddelen	50
Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering	50
Godsdienstvrijheid	51
Grondrechten (Handvest), EVRM en EHRM.....	52
Handel en anti-dumping	53
IE - Intellectuele eigendom	53
Insolventie.....	56
Institutioneel	56
IPR.....	57
Landbouw en visserij	58
Levenslang	59
LHBT-rechten	60
Mededinging	60
MH17	62
Milieu, natuur, duurzame energie.....	62
Oekraïne	63
Onderwijs.....	64
Overlevering en uitlevering.....	64
Prejudiciële procedure HvJ.....	67
Privacy en persoonsgegevens	68
Procesrecht en recht op eerlijk proces	73
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht.....	74
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht.....	75
Productveiligheid	79
Rechtsstaat en rechterlijke macht	79
Recht op effectieve rechtsbescherming	85
Schengen.....	85
Sport	86
Staatssteun.....	86

Strafrecht	89
Verkiezingen en kiesrecht	90
Vervoer en reizen	91
Verzekeringen	91
Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid	92
Vrijheid van vereniging	94
Deel II – Algemeen	95
Cursus en opleiding	95
Nieuwsbrieven	97
NL zaken bij het HvJEU	99
NL prejudiciële verwijzingen	99
NL zaken bij het EHRM	100
Verzoeken Protocol no. 16 EVRM	100

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees ius commune maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven “bladwijzers”, de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van het ECER. Voor de samenvattingen wordt gebruik gemaakt van de samenvattingen van ECER. Als de verwijzing nog niet beschikbaar is verwijst de link, voorzien van een * naar de algemene pagina van ECER.

Volledigheid en selectiecriteria

- Voor wat betreft de Europese uitspraken streeft de redactie ernaar een volledig overzicht te geven van de voor Nederland relevante uitspraken.
- Alle prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten worden opgenomen in de nieuwsbrief.
- De Nederlandse uitspraken die in de nieuwsbrief staan, worden opgenomen omdat er een blog over is of omdat iemand de redactie heeft gewezen op een bepaalde uitspraak. Het overzicht van de Nederlandse jurisprudentie is dus niet volledig. Signalering van een relevante Nederlandse uitspraak wordt zeer op prijs gesteld.
- De redactie houdt ontwikkelingen bij via Twitter, Legal Intelligence etc. Uiteraard is dit overzicht niet volledig. Datzelfde geldt voor opleidingen, literatuur en noten bij arresten. Ook hiervoor geldt dat signalering door lezers op prijs wordt gesteld.

Deel I – Rechtspraak

Aanbesteding, overheidsopdrachten en concessies

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-769/21 – BTA Baltic Insurance Company – Letland – ECLI:EU:C:2022:973 – geen conclusie – arrest

Aanbesteding – Eén marktdeelnemer – Beëindiging aanbestedingsprocedure

Richtlijn 2014/24/EU. Beroep tegen een besluit tot beëindiging van een aanbestedingsprocedure. Zowel verzoekster als een onderneming die tot dezelfde groep behoort, hebben een offerte uitgebracht. De offerte van de andere onderneming in dezelfde groep is aangewezen als de meest voordelige, maar de betreffende onderneming weigerde de opdracht. Vervolgens is die opdracht aan verzoekster gegund. Daarna is de aanbestedingsprocedure beëindigd omdat beide inschrijvers als één enkele marktdeelnemer moeten worden beschouwd.

Is een nationale regeling die de aanbestedende dienst verplicht de aanbestedingsprocedure te beëindigen wanneer hij vaststelt dat de aanvankelijk gekozen inschrijver, die heeft geweigerd de overheidsopdracht te aanvaarden, moet worden beschouwd als dezelfde marktdeelnemer als de volgende inschrijver, verenigbaar met de aanbestedingsbeginselen die zijn omschreven in artikel 18, lid 1, van richtlijn 2014/24/EU.

Hof: Het evenredigheidsbeginsel in de zin van artikel 18, lid 1, van richtlijn 2014/24/EU moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling die de aanbestedende dienst verplicht om de aanbestedingsprocedure te beëindigen wanneer, bij terugtrekking van de inschrijver die oorspronkelijk was geselecteerd omdat hij de economisch meest voordelige inschrijving had ingediend, de inschrijver die de tweede economisch meest voordelige inschrijving heeft ingediend met de oorspronkelijk geselecteerde inschrijver één enkele ondernemer vormt.

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – gevoegde zaken C-383/21 en C-384/21 – Sambre & Biesme en Commune de Farciennes – België – ECLI:EU:C:2022:1022 – conclusie – arrest

Overheidsopdrachten – Samenwerking tussen overheden – Aanbesteding – Gunning – Door verschillende aanbestedende diensten gecontroleerde inhouse-entiteit - Rechtstreekse werking

Richtlijn 2014/24/EU. In België hebben een openbare huisvestingsmaatschappij en een gemeente een kaderovereenkomst gesloten. Op grond van die overeenkomst werd een opdracht voor de verlening van technische bijstand voor de bouw van woningen en andere bijstand voor asbestinventarisatiediensten niet geplaatst via een aanbestedingsprocedure, maar rechtstreeks gegund aan een derde entiteit, eveneens een overheidsinstantie.

De autoriteit die door de Waalse regering is belast met het toezicht op openbare huisvestingsmaatschappijen heeft voornoemde overeenkomst nietig verklaard op grond dat in dit geval niet was voldaan aan de voorwaarden voor de onderhandse gunning van opdrachten.

Elk van de twee ondertekenaars van de overeenkomst heeft beroep ingesteld tegen de nietigverklaring ervan, aangezien de onderhandse gunning volgens hen verenigbaar was met richtlijn 2014/24/EU. Vraag is onder meer of artikel 12, lid 3, van richtlijn 2014/24/EU rechtstreekse werking heeft?

Hof: Artikel 12, leden 3 en 4, richtlijn 2014/24/EU moet aldus worden uitgelegd dat het rechtstreekse werking heeft in gedingen tussen publiekrechtelijke rechtspersonen over de rechtstreekse gunning van overheidsopdrachten wanneer de betrokken lidstaat deze richtlijn niet binnen de gestelde termijnen in nationaal recht heeft omgezet.

Artikel 12, lid 3, tweede alinea, onder i), van richtlijn 2014/24 moet aldus worden uitgelegd dat bij de vaststelling of een aanbestedende dienst samen met andere aanbestedende diensten op de rechtspersoon waaraan de opdracht is gegund toezicht uitoefent zoals op hun eigen diensten,

niet wordt voldaan aan het in die bepaling gestelde vereiste dat een aanbestedende dienst is vertegenwoordigd in de besluitvormingsorganen van de gecontroleerde rechtspersoon op grond van het enkele feit dat de vertegenwoordiger van een andere aanbestedende dienst, die ook lid is van de raad van bestuur van de eerste aanbestedende dienst, zitting heeft in de raad van bestuur van de gecontroleerde rechtspersoon.

Artikel 12, lid 4, van richtlijn 2014/24 moet aldus worden uitgelegd dat een overheidsopdracht waarbij aan een aanbestedende dienst taken van algemeen belang worden toevertrouwd die passen in het kader van samenwerking tussen andere aanbestedende diensten, niet van de werkingssfeer van deze richtlijn is uitgesloten wanneer de aanbestedende dienst waaraan die taken zijn toevertrouwd met de vervulling daarvan geen doelstellingen nastreeft die hij deelt met de andere aanbestedende diensten, maar zich beperkt tot een bijdrage tot de verwezenlijking van doelstellingen die alleen die andere aanbestedende diensten gemeen hebben.

HvJ – CONCLUSIE A-G RANTOS – 15 december 2022 – zaak C-545/21 – ANAS – Italië – ECLI:EU:C:2022:998 – [conclusie](#)

Aanbesteding – Onregelmatigheid - Terugvordering steunbedragen – Efro - Fraude

Samenvatting onder: [Europese subsidies](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 19 oktober 2022 (ECER 22.12.22) – [C-683/22](#) - [Adusbef e.a.*](#)

Beroepsfout concessiehouder – Instorten brug Genua – Wijziging concessieovereenkomst

Richtlijn 2014/23/EU. ASPI heeft in 2007 de concessie verkregen voor het beheer van delen van het Italiaanse snelwegennet. In augustus 2018 is een deel van de van de autosnelweg A10, waarvoor ASPI concessiehouder was, op de Morandi-brug te Genua ingestort, waarbij 43 mensen zijn omgekomen.

De minister heeft een procedure ingeleid tegen ASPI die is afgesloten met een schikkingsovereenkomst. In deze overeenkomst is vastgesteld dat ASPI ernstig is tekortgeschoten in het nakomen van haar verplichtingen en dat aan de overheidsinstantie de keuze voorbehouden is om de oorspronkelijke overeenkomst te beëindigen of te heronderhandelen, hoewel beëindiging van de concessie uitzonderlijk duur zou zijn voor de overheidsinstantie. Verzoeksters, verschillende organisaties die stellen er belang bij te hebben dat de dienst voor het gebruik van snelwegen efficiënt, onder eerlijke voorwaarden en tegen redelijke en betaalbare kosten worden verleend, hebben beroep ingesteld tegen de schikkingsovereenkomst en het ministerieel besluit waarbij het schikkingsvoorstel is goedgekeurd. Zij verwijten de overheidsinstantie schendingen van artikelen 43, 44 en 38 van richtlijn 2014/23 doordat deze niet heeft onderzocht of de regel van openbare aanbesteding werd omzeild door de wijziging van eigendomsstructuur, op onrechtmatige wijze het systeem van gunning door onderhandelingen heeft voortgezet, en ASPI als concessiehouder heeft aangehouden ondanks het feit dat ASPI een erkende zeer ernstige beroepsfout heeft gemaakt die de beëindiging van de rechtsverhouding ruimschoots rechtvaardigt.

Prejudiciële vragen:

[1] Staat het Unierecht eraan in de weg dat een nationale regeling aldus wordt uitgelegd dat de concessieverlenende instantie een procedure kan inleiden tot wijziging van een geldende concessie voor snelwegen, wat de betrokken entiteiten en de inhoud ervan betreft, of tot heronderhandeling van een dergelijke concessie, zonder te beoordelen of een openbare aanbesteding moet worden uitgeschreven en zich daarover uit te spreken?

[2] Staat het Unierecht eraan in de weg dat een nationale regeling aldus wordt uitgelegd dat de concessieverlenende instantie een procedure kan inleiden tot wijziging van een geldende concessie voor snelwegen, wat de betrokken entiteiten en de inhoud ervan betreft, of tot

heronderhandeling van een dergelijke concessie, zonder de betrouwbaarheid te beoordelen van een concessiehouder die ernstig is tekortgeschoten in de nakoming van zijn verplichtingen?

[3] Eist het Unierecht in geval van aangetoonde schending van de regel van openbare aanbesteding en/of aangetoonde onbetrouwbaarheid van de houder van een concessie voor snelwegen dat de rechtsverhouding wordt beëindigd?

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers

EHRM – ARREST – 13 december 2022 - Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo t. Portugal – persbericht - arrest - 26968/16 - ECLI:CE:ECHR:2022:1213JUD002696816

Registratie zakelijke ritten en privéleven – Permanente surveillance of alternatieve methoden

Artikel 8 EVRM. Vertegenwoordiger van farmaceutisch bedrijf mag auto ook privé gebruiken, tegen vergoeding van kosten. Daartoe wordt in de auto GPS geïnstalleerd. Als blijkt dat de werknemer privéritten als zakelijk heeft laten registreren, de GPS heeft gemanipuleerd door de GSM-kaart eruit te halen en bovendien niet de overeengekomen acht uur per dag aan het werk is, wordt hij ontslagen. Het ontslag houdt stand bij de rechtbank en ook in hoger beroep.

Bij het EHRM ligt dan de vraag voor of deze gerechten een juiste belangenafweging hebben gemaakt, gelet op het recht op bescherming van het privéleven. Daarbij is van belang dat de werknemer duidelijk is geïnformeerd over de installatie van de meetapparatuur. De rechter in hoger beroep heeft geoordeeld dat volgens het nationale arbeidsrecht alleen data met betrekking tot gemaakte ritten mochten worden geregistreerd, om de gemaakte kosten te kunnen monitoren. Dus niet de data met betrekking tot de gewerkte uren. Het EHRM stelt vast – in meerderheid – dat de inbreuk op het privéleven aldus is beperkt tot wat strikt noodzakelijk was om het legitieme doel van het in de gaten houden van de kosten te bereiken. De rechter heeft een gedetailleerde belangenafweging gemaakt tussen het recht op bescherming van het privéleven en het recht van de werkgever om in het kader van een goede bedrijfsvoering, op de kosten te letten. Daardoor is de staat niet buiten zijn beoordelingsruimte getreden, en is ook niet tekortgeschoten in zijn positieve verplichting om het privéleven te beschermen. Geen schending van artikel 8 EVRM.

Klager heeft het ontslag kunnen aanvechten bij de rechter, en daartoe alle bewijs en argumenten kunnen presenteren welke hij relevant achtte. Deze zijn beoordeeld in een procedure op tegenspraak, de uitspraak (van het appelhof) is behoorlijk gemotiveerd, wat betreft de feiten en het recht, en het oordeel komt het Hof niet willekeurig noch onredelijk voor. Geen oneerlijk proces; geen schending van artikel 6 EVRM.

Twee rechters in het Hof komen tot een ander oordeel, vanwege de permanente (24/7) surveillance, dus ook buiten werktijd, en dat gedurende 3 jaar. Deze inbreuk op het privéleven kwalificeert zonder meer als ernstig genoeg. Ten slotte waren er minder ingrijpende maatregelen mogelijk geweest, zoals de installatie van een eenvoudige schakelaar, om zakelijk en privégebruik van de auto uit elkaar te houden.

 Géolocalisation et licenciement (libertés chéries)

EHRM – ARREST – 20 december 2022 - Moraru t. Roemenië – persbericht – arrest - 53282/18 - 31428/20 - ECLI:CE:ECHR:2022:1220JUD005328218

Onderscheid pensioenleeftijd mannen en vrouwen – Automatisch ontslag bij bereiken pensioenleeftijd – Werkgever overheid – Discriminatie op grond van geslacht

Artikel 1, Twaalfde Protocol bij het EVRM. Klagsters zijn beide werkzaam geweest als ambtenaar bij respectievelijk het ministerie van economische zaken en de belastingdienst. Beide klagsters hebben, vlak voordat hun arbeidsovereenkomst werd beëindigd vanwege het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd voor vrouwen, hun werkgevers verzocht langer te mogen doorwerken. De ene klagster wilde graag nog vier jaar doorwerken omdat ze dan de wettelijke

pensioenleeftijd van mannen in Roemenië had bereikt. De andere klagster gaf aan dat ze nog een jaar extra wilde doorwerken. In beide gevallen is de arbeidsovereenkomst beëindigd. Klagsters hebben ook bij geprocedeerd tegen de ontslagbesluiten, maar waren daarin niet succesvol.

Schending van artikel 1, Twaalfde Protocol bij het EVRM. Het Hof heeft in eerdere jurisprudentie al geconstateerd dat een verschil in de pensioenleeftijd voor mannen en vrouwen betekent dat er een verschil in behandeling is op grond van geslacht. In dit geval is ook de (automatische) beëindiging van de arbeidsovereenkomst omdat de klagsters de wettelijke pensioenleeftijd hadden bereikt, een verschil in behandeling op grond van geslacht.

De vraag is of het onderliggende verschil in behandeling een objectieve en redelijke rechtvaardiging heeft en dus aanvaardbaar is in de zin van artikel 1, Twaalfde Protocol bij het EVRM. Het Hof constateert dat de zaak betrekking heeft op het terrein van sociale zekerheid waarin de staat gewoonlijk een ruime beoordelingsmarge heeft. Wijzigingen in de pensioenregelingen dienen geleidelijk en zorgvuldig en weloverwogen te worden ingevoerd omdat er anders sociale onrust ontstaat en de voorzienbaarheid van het pensioenstelsel en de rechtszekerheid in gevaar komen. Ten aanzien van de rechtvaardiging van een verschil in behandeling op grond van geslacht bestaat echter geen ruime beoordelingsmarge voor de staat. Er dienen dus zwaarwegende redenen te zijn om het verschil te rechtvaardigen. In deze zaak is sprake van een automatische beëindiging van het dienstverband. Door het instellen en handhaven van een algemene regel over het verplicht beëindigen van het dienstverband voor vrouwen op een jongere leeftijd dan voor mannen, houdt de wetgever vast aan een stereotiep beeld van genderrollen en worden vrouwen behandeld als een homogene groep zonder keuzevrijheid. Hun persoonlijke situatie en wensen op het gebied van hun loopbaan worden genegeerd. De werkgevers in kwestie waren overheidsorganisaties, van wie het handelen onder de verantwoordelijkheid van de staat op grond van het verdrag, viel. Noch de overheidsinstanties zelf, noch de rechtsprekende instanties hebben onderzocht hoe de beslissingen om klagsters niet langer te laten werken, verenigbaar waren met het Verdrag en het toepasselijke Unierecht, terwijl de (mogelijke) onverenigbaarheid was aangevoerd in de gerechtelijke procedures. Er is geen sprake van een redelijke of objectieve rechtvaardiging voor de regels die een beperking vormen op het grondrecht. Het Hof constateert dat de wetgeving intussen is gewijzigd, maar voor klagsters maakt die wijziging geen verschil omdat het ontslag in hun geval reeds onherroepelijk is geworden. Aan klagsters is niet de mogelijkheid geboden om door te werken na hun pensioengerechtigde leeftijd totdat zij de voor mannen vastgestelde leeftijd hebben bereikt. Er is dan ook sprake van discriminatie op grond van geslacht omdat er geen objectieve rechtvaardiging of noodzakelijkheid daartoe bestaat. Er is dus sprake van een schending van Artikel 1, Twaalfde Protocol bij het EVRM.

 Failure to “engage meaningfully” with CJEU case-law: judgment of the ECHR in the case of *Moraru v. Romania* ([Johan Callewaert](#))

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-731/21 – Caisse nationale d’assurance pension – Luxemburg – ECLI:EU:C:2022:969 – [persbericht](#) – geen conclusie – arrest

Vrij verkeer werknemers – Grensarbeiders - Overlevingspensioen - Geregistreerd partnerschap - Gelijke behandeling werknemers

Artikel 45 VWEU. Verordening (EU) nr. 492/2011. Verzoekster in cassatie en haar partner, beiden met de Franse nationaliteit en wonende in Frankrijk, hebben bij de Franse rechter met een gezamenlijke verklaring een civielrechtelijk solidariteitspact (PACS) laten registreren. Beide partners verrichtten in Luxemburg werkzaamheden in loondienst. De partner van verzoekster is ten gevolge van een arbeidsongeval overleden. Hierop heeft verzoekster bij het nationaal pensioenfonds van Luxemburg (CNAP) een overlevingspensioen aangevraagd. De CNAP heeft verzocht om overlegging van het bewijs van inschrijving van het partnerschap in het register van de burgerlijke stand.

Staat het Unierecht in de weg aan een nationale bepaling op grond waarvan aan de overlevende partner van een in de lidstaat van herkomst gesloten en geregistreerd partnerschap, slechts een

overlevingspensioen wordt toegekend wegens de door de overleden partner in de lidstaat van ontvangst uitgeoefende beroepsactiviteit, op voorwaarde dat dit partnerschap is ingeschreven in een door laatstgenoemde lidstaat bijgehouden register teneinde na te gaan of is voldaan aan de materiële voorwaarden die deze lidstaat bij wet stelt om een partnerschap te erkennen en te verzekeren dat het aan derden kan worden tegengeworpen?

Het Hof oordeelt dat er geen verplichting is om een in een andere lidstaat gesloten PACS te laten inschrijven in Luxemburg. Een overlevingspensioen kan niet afhankelijk worden gesteld van een dergelijke inschrijving door de overlevende partner.

Hof: Artikel 45 VWEU en artikel 7 van verordening (EU) nr. 492/2011 moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een regeling van een lidstaat van ontvangst waarbij de overlevende partner van een in een andere lidstaat rechtsgeldig gesloten en geregistreerd partnerschap slechts een overlevingspensioen wegens de door de overleden partner in de lidstaat van ontvangst uitgeoefende beroepsactiviteit wordt toegekend op voorwaarde dat het partnerschap werd ingeschreven in een door laatstgenoemde lidstaat bijgehouden register.

HvJ – ARREST – 15 december 2022 – gevoegde zaken C-40/20 en C-173/20 – Presidenza del Consiglio dei Ministri e.a. – Italië – ECLI:EU:C:2022:985 – geen conclusie – arrest

Raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd

Richtlijn 1999/70/EG. Appellanten zijn sinds meerdere jaren onderzoekers met een overeenkomst voor bepaalde tijd aan de universiteit van Perugia. Op grond van een nationale regeling uit 2017 kunnen overheidsorganen onder bepaalde voorwaarden in de periode van 2018-2020 personeel voor onbepaalde tijd aanstellen, om op die manier de onzekere arbeidsomstandigheden in overheidsdienst te stabiliseren. Overeenkomstig deze regeling hebben appellanten de universiteit verzocht om wervingsprocedures te organiseren met het oog op hun aanstelling voor onbepaalde tijd. De universiteit heeft deze verzoeken afgewezen met het argument dat de nationale regeling op geen enkele wijze de vroegere regeling inzake de arbeidsovereenkomsten van hoogleraren en academische onderzoekers had gewijzigd. Appellanten zijn hiertegen in beroep gegaan. De vraag is o.a. of het universitair stelsel op zich, met het oog op het behoud van de vrijheid van wetenschappelijk onderzoek en functionele autonomie, al niet de objectieve redenen behelst die de vernieuwingen van arbeidsovereenkomsten van onderzoekers rechtvaardigen.

Hof: Clausule 5 van de raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan universiteiten met onderzoekers arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd van drie jaar kunnen sluiten, die met maximaal twee jaar kunnen worden verlengd, zonder dat voor de sluiting en de verlenging van deze overeenkomsten als voorwaarde wordt gesteld dat er een objectieve reden bestaat die verband houdt met tijdelijke of uitzonderlijke behoeften, teneinde te voorzien in de gewone en permanente behoeften van de universiteit in kwestie.

Clausule 5 van de op 18 maart 1999 gesloten raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd, verzet zich niet tegen een nationale regeling die de totale duur van de arbeidsovereenkomsten die een en dezelfde onderzoeker kan aangaan, ook met verschillende universiteiten en instellingen en zelfs indien het niet-openvolgende arbeidsovereenkomsten betreft, op twaalf jaar vastlegt.

Clausule 4 van de op 18 maart 1999 gesloten raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd, verzet zich niet tegen een nationale regeling die onder bepaalde voorwaarden voorziet in de mogelijkheid om onderzoekers van openbare onderzoeksinstituten met overeenkomsten voor bepaalde tijd in vaste dienst te nemen, terwijl dit niet geldt voor universitaire onderzoekers met overeenkomsten voor bepaalde tijd.

Clausule 4 van de op 18 maart 1999 gesloten raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd, verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan universiteiten – doordat die regeling afwijkt, ten eerste, van de op alle werknemers in de openbare en particuliere sector toepasselijke algemene regel volgens welke de maximumduur van een arbeidsverhouding voor bepaalde tijd vanaf 2018 wordt vastgesteld op 24 maanden, met inbegrip

van verlengingen en vernieuwingen, en, ten tweede, van de op werknemers in de openbare sector toepasselijke regel dat dergelijke verhoudingen afhankelijk worden gesteld van het bestaan van tijdelijke en uitzonderlijke behoeften – met onderzoekers overeenkomsten voor bepaalde tijd van drie jaar mogen aangaan, die maximaal met twee jaar kunnen worden verlengd, zonder dat er voor de sluiting of verlenging tijdelijke of uitzonderlijke behoeften moeten bestaan bij de universiteit in kwestie, en die het ook mogelijk maakt om na afloop van de periode van vijf jaar met dezelfde of andere personen nog een gelijksoortige overeenkomst voor bepaalde tijd te sluiten, om tegemoet te komen aan dezelfde onderwijs- en onderzoeksbehoeften als bij de vorige overeenkomst.

Clausule 4, punt 1, van de op 18 maart 1999 gesloten raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd, verzet zich tegen een nationale regeling volgens welke onderzoekers die een overeenkomst voor onbepaalde tijd zijn aangegaan de mogelijkheid hebben om, wanneer zij de nationale wetenschappelijke kwalificatie hebben behaald, een speciale beoordelingsprocedure te ondergaan om te worden opgenomen op de lijst van universitaire docenten, terwijl deze mogelijkheid wordt geweigerd aan onderzoekers die een overeenkomst voor bepaalde tijd zijn aangegaan, ook wanneer zij eveneens de nationale wetenschappelijke kwalificatie hebben behaald en wanneer zij dezelfde beroepsactiviteiten uitoefenen en dezelfde onderwijsdiensten aan studenten verstrekken als onderzoekers die een overeenkomst voor onbepaalde tijd zijn aangegaan.

HvJ – ARREST – 15 december 2022 – zaak C-311/21 – TimePartner Personalmanagement – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:983 – conclusie – arrest

Uitzendkrachten - Gelijke behandeling - Bezoldiging - Algemene bescherming - CAO's

Richtlijn 2008/104/EG. Partijen twisten - vanuit het oogpunt van de gelijkstelling van uitzendkrachten - over een extra vergoeding voor de maanden januari tot april 2017. Ten eerste rijst de vraag of de „algemene bescherming van de uitzendkrachten” moet worden gelijkgesteld met de bescherming waarin het nationale recht en het Unierecht in beginsel voor alle werknemers (vaste medewerkers of uitzendkrachten) voorzien of dat het begrip „algemene bescherming van de uitzendkrachten” in de richtlijn ruimer is en bijvoorbeeld een specifieke bijzondere bescherming voor uitzendkrachten beoogt. Wanneer de sociale partners CAO's sluiten die regelingen bevatten inzake de belangrijkste arbeidsvoorwaarden voor uitzendkrachten, welke afwijken van het beginsel van gelijke behandeling, moet worden verduidelijkt aan welke voorwaarden en criteria moet zijn voldaan om te concluderen dat wordt afgeweken van het beginsel van gelijke behandeling met inachtneming van de algemene bescherming van uitzendkrachten.

Het Hof oordeelt dat een collectieve overeenkomst die uitzendkrachten een lager loon toekent dan werknemers die rechtstreeks in dienst zijn genomen moet voorzien in compenserende voordelen.

Hof: Artikel 5, lid 3, van richtlijn 2008/104/EG moet aldus worden uitgelegd dat deze bepaling, waar zij verwijst naar het begrip „algemene bescherming van de uitzendkrachten”, niet vereist dat voor uitzendkrachten een specifieke bescherming in aanmerking wordt genomen die meer omvat dan die welke in het nationale recht en het Unierecht met betrekking tot de essentiële arbeidsvoorwaarden voor werknemers in het algemeen is vastgelegd. Wanneer de sociale partners echter bij een collectieve overeenkomst een verschil in behandeling ten nadele van uitzendkrachten op het vlak van de essentiële arbeidsvoorwaarden toestaan, dan moet die collectieve overeenkomst, teneinde de algemene bescherming van de uitzendkrachten te waarborgen, te hunner behoefte met betrekking tot die essentiële voorwaarden voorzien in voordelen die van dien aard zijn dat het door hen geleden verschil in behandeling erdoor wordt gecompenseerd.

Artikel 5, lid 3, van richtlijn 2008/104 moet aldus worden uitgelegd dat de vraag of de verplichting van inachtneming van de algemene bescherming van uitzendkrachten is nagekomen, concreet moet worden beoordeeld, door voor een bepaalde functie de essentiële arbeidsvoorwaarden die gelden voor werknemers die rechtstreeks door de inlenende onderneming in dienst zijn genomen, te vergelijken met die welke gelden voor uitzendkrachten, om aldus te kunnen vaststellen of de

met betrekking tot die essentiële voorwaarden toegekende compenserende voordelen de effecten van het verschil in behandeling kunnen ondervangen.

Artikel 5, lid 3, van richtlijn 2008/104 moet aldus worden uitgelegd dat de verplichting van inachtneming van de algemene bescherming van de uitzendkrachten niet alleen geldt indien de betrokken uitzendkracht aan het uitzendbureau is gebonden door een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd.

Artikel 5, lid 3, van richtlijn 2008/104 moet aldus worden uitgelegd dat de nationale wetgever niet verplicht is de voorwaarden en criteria vast te stellen die moeten waarborgen dat de algemene bescherming van de uitzendkrachten in de zin van deze bepaling in acht wordt genomen, wanneer de betrokken lidstaat de sociale partners de mogelijkheid biedt om collectieve overeenkomsten voort te zetten of te sluiten die een verschil in behandeling op het vlak van de essentiële arbeidsvoorwaarden ten nadele van deze werknemers toestaan.

Artikel 5, lid 3, van richtlijn 2008/104 moet aldus worden uitgelegd dat collectieve overeenkomsten die overeenkomstig deze bepaling een verschil in behandeling op het vlak van essentiële arbeidsvoorwaarden ten nadele van uitzendkrachten toestaan, moeten kunnen worden onderworpen aan een doeltreffende rechterlijke toetsing teneinde na te gaan of de sociale partners hun verplichting zijn nagekomen om de algemene bescherming van deze werknemers te waarborgen.

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-392/21 – Inspectoratul General pentru Imigrări – Roemenië – ECLI:EU:C:2022:1020 – [conclusie](#) – [arrest](#)

**Bescherming van de gezondheid en de veiligheid van werknemers –
Beeldschermgebruik – Vergoedt werkgever de kosten voor corrigerende bril? - Begrip
„speciale correctiemiddelen”**

Richtlijn 90/270/EEG. Uit de richtlijn vloeit o.a. het recht van een werknemer op „speciale correctiemiddelen” voor beeldschermwerk voort. Verzoeker heeft na een medisch consult een nieuwe bril met corrigerende glazen gekocht omdat zijn gezichtsvermogen was achteruitgegaan. Zijn werkgever weigerde de kosten daarvan te vergoeden. Deze rechter vraagt zich onder andere af of de uitdrukking „speciale correctiemiddelen” in artikel 9, lid 3, van de richtlijn beeldschermapparatuur brillen met corrigerende glazen omvat.

Hof: Artikel 9, lid 3, van richtlijn 90/270/EEG moet aldus worden uitgelegd dat onder „speciale correctiemiddelen” in de zin van deze bepaling ook brillen met corrigerende glazen vallen die specifiek zijn gericht op het corrigeren en voorkomen van gezichtsstoornissen die verband houden met werk waarbij beeldschermapparatuur betrokken is. Bovendien beperken deze „speciale correctiemiddelen” zich niet tot middelen die uitsluitend beroepsmatig worden gebruikt.

Artikel 9, leden 3 en 4, van richtlijn 90/270 moet aldus worden uitgelegd dat een werkgever kan voldoen aan de krachtens deze bepaling op hem rustende verplichting om de betrokken werknemers een speciaal correctiemiddel te verstrekken, hetzij door de rechtstreekse verstrekking van dat middel, hetzij door de vergoeding van de noodzakelijke kosten die de werknemer heeft gemaakt, maar niet door de betaling van een algemene loontoeslag aan de werknemer

HvJ – CONCLUSIE A-G EMILIOU – 1 december 2022 – zaak C-660/20 – Lufthansa CityLine – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:953 – [conclusie](#)

Deeltijdarbeid – Piloot ingezet als voltijdwerker – Recht op hogere vergoeding voor extra vliegreizen piloot? - Gelijke behandeling

Richtlijn 97/81/EG. Clausule 4, punt 1, van de raamovereenkomst inzake deeltijdarbeid. Verweerster exploiteert een luchtvaartonderneming en verzoeker is daar als piloot aangesteld. Sinds 2010 werkt verzoeker in deeltijd (arbeidstijd 90% van de volledige arbeidstijd). Verzoeker wordt overeenkomstig een bedrijfsakkoord als voltijdwerker ingezet, zonder dat de te maken

vlieguren worden verminderd. Partijen zijn het niet eens over de vraag of verzoeker als deeltijdwerker recht heeft op een verhoogde vergoeding voor extra vlieguren. Verzoeker vordert van verweerster het verschil tussen de reeds betaalde en de verhoogde vergoeding voor extra vlieguren op grond van – volgens het pro-rata temporis beginsel – overeenkomstig zijn deeltijdpercentage verlaagde drempels.

De verwijzende rechter vraagt of deeltijdwerkers minder gunstig worden behandeld dan vergelijkbare voltijdwerkers in de zin van clause 4, punt 1, van de raamovereenkomst inzake deeltijdarbeid, wanneer een nationaal wettelijk voorschrift toestaat dat als voorwaarde voor een aanvullende vergoeding voor deeltijd- en voltijdwerkers uniform geldt dat hetzelfde aantal werkuren wordt overschreden, en dus dat wordt uitgegaan van de totale vergoeding en niet van het beloningselement van de aanvullende vergoeding?

A-G geeft het Hof in overweging: Clause 4, punt 1, van de raamovereenkomst inzake deeltijdarbeid die is opgenomen als bijlage bij richtlijn 97/81/EG verzet zich niet tegen een bepaling in een collectieve overeenkomst die voor een aanvullende vergoeding voor deeltijd- en voltijdwerkers uniform als voorwaarde stelt dat hetzelfde aantal werkuren wordt overschreden, wanneer deeltijd- en voltijdwerkers voor hetzelfde aantal gewerkte uren en hetzelfde werk hetzelfde loon ontvangen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 19 september 2022 (ECER 1.12.2022) – C-631/22 – C.N.N.

Ontslag – Werknemer – Arbeidsongeschiktheid – Gelijke behandeling

Richtlijn 2000/78/EG. Vordering tot betwisting van het ontslag, ingesteld door een werknemer die is ontslagen nadat hij volledig en blijvend arbeidsongeschikt was verklaard.

De vraag is onder andere of richtlijn 2000/78/EG zich verzet tegen een nationale regeling die voorziet in de automatische beëindiging van de arbeidsverhouding uitsluitend op basis van de vaststelling van volledige ongeschiktheid voor de uitoefening van het gebruikelijke beroep en zonder inachtneming van enige voorafgaande voorwaarde of toekenning van een vergoeding.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 17 mei 2022 (ECER 21.12.22) – C-706/22 – Konzernbetriebsrat*

Europese Vennootschap (SE) - Ondernemingsraad – Mogelijkheid om achteraf een onderhandelingsprocedure te voeren

Verordening (EG) nr. 2157/2001. Richtlijn 2001/86/EG. Richtlijn 2009/38/EG. De fundamentele vraag in deze zaak ziet op de al dan niet bestaande mogelijkheid tot het voeren van een onderhandelingsprocedure van de positie van werknemers nadat een SE is opgericht. Vooral wanneer deze SE is opgericht 'zonder werknemers' bestaat er volgens artikelen 3 tot en met 7 van richtlijn 2001/86 geen verplichting om deze onderhandelingsprocedure vooralsnog op een later tijdstip te voeren. Het enige argument hiertegen volgens de verwijzende rechter zit in de opzet van richtlijn 2001/86, waarin bij het oprichten van een SE en de bijbehorende verplichting tot een onderhandelingsprocedure ervan uit wordt gegaan dat de deelnemende vennootschappen economisch actief zijn en dus werknemers in dienst hebben (artikel 2 onder c van richtlijn 2001/86).

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 27 september 2022 (ECER 23.12.22) – C-649/22 – Randstad Empleo e.a.*

Gelijke behandeling arbeid en beroep – Uitzendkrachten - Arbeidsongeschiktheidsuitkering

Richtlijn 2008/104/EG. Richtlijn 2006/54/EG. Richtlijn 2000/78/EG. Artikelen 20 en 12 Handvest EU. De zaak gaat over de toepasselijke uitkeringsregeling voor blijvend arbeidsongeschikten in

het geval van uitzendkrachten. De Spaanse wet op uitzendkrachten voorziet in een lagere uitkering van de arbeidsongeschiktheidsvergoedingen dan voor vergelijkbare vaste werknemers. Als zodanig is het de vraag of dit in overeenstemming is met de beginselen van gelijke behandeling en non-discriminatie, neergelegd in artikelen 20 en 12 van het Handvest en in de artikelen 3 en 5 van richtlijn 2008/104

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 10 juni 2022 (ECER 21.12.22) - [C-389/22](#) - [Croce Rossa Italiana e.a.*](#)

**Tijdelijke arbeidscontracten militairen – Rode Kruis – Draagwijdte verwijzingsverplichting
Acte clair?**

Samenvatting onder: [prejudiciële procedure HvJ](#)

EHRM factsheets en case-law guide

- [Trade union rights](#)
- [Work-related rights](#)
- [Legal professional privilege](#)
- [Slavery, servitude and forced labour](#)
- [Surveillance at workplace](#)
- [Guide on Article 4 ECHR on prohibition of slavery and forced labour](#)

WIKI

[Wiki](#) [Coördinatieverordeningen](#) 1408 71 en 883 2004 en de [bijbehorende toepassingsverordeningen](#)

Asiel, migratie en Unieburgerschap

EHRM – ARREST – 8 december 2022 - M.K. e.a. t. Frankrijk – [persbericht](#) – [arrest](#) – [34349/18](#) - [34638/18](#) - [35047/18](#) - [ECLI:CE:ECHR:2022:1208JUD003434918](#)

Verzuim van de staat om noodopvang te regelen voor asielzoekers - Schending artikel 6 EVRM

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft een aantal asielzoekers die geen onderdak hadden omdat ze geen toegang hadden gekregen tot noodopvang. De kortgedingrechter had de staat bevolen om noodopvang voor hen te regelen. De klagers doen een beroep op artikel 6, lid 1, EVRM omdat de staat volgens hen het afgegeven bevel niet effectief tenuitvoer had gelegd. De staat houdt vol dat de opvangfaciliteiten vol waren en er onvoldoende middelen waren om de kosten van hotelaccommodatie te dekken.

Het Hof overweegt dat de beslissing om noodopvang toe te staan of te weigeren een burgerlijk recht vormt, waardoor artikel 6, lid 1, EVRM van toepassing is.

Het Hof constateert vervolgens dat de staat bij de nationale rechter onvoldoende heeft aangetoond dat het tenuitvoerleggen van het bevel complex was, terwijl de klagers zich wel enorm hadden ingespannen om de tenuitvoerlegging te verzekeren. Bovendien had de staat, na het afgegeven bevel, niet gereageerd op verzoeken van de klagers en heeft de staat pas accommodatie geregeld nadat de rechter aanvullende maatregelen had gesteld.

EHRM: Gelet op de passieve houding van de staat met betrekking tot de tenuitvoerlegging van het bevel, in de context van de bescherming van de menselijke waardigheid van individuen in een bijzonder kwetsbare situatie, is het hof van oordeel dat artikel 6, lid 1, EVRM is geschonden.

EHRM – ARREST – 20 december 2022 – S.H. t. Malta – [persbericht](#) – [arrest](#) – [37241/21](#) – [ECLI:CE:ECHR:2022:1220JUD003724121](#)

Uitzetting van klager naar Bangladesh - Schending EVRM

Artikel 3 EVRM. Artikel 13 EVRM. Klager heeft de Bengaalse nationaliteit en woont in Malta. Hij is in 2019 per boot in Malta aangekomen en werd toen onmiddellijk in hechtenis genomen. Klager heeft een asielverzoek ingediend. Hij stelde dat hij in Bangladesh journalist was en was vervolgd nadat hij verslag had uitbracht over de verkiezingsonregelmatigheden na de verkiezingen van 2018. Zijn asielaanvragen werden afgewezen. Met een beroep op artikel 3 van het EVRM klaagt klager dat de nationale autoriteiten van Malta zijn asielaanvragen niet naar behoren hebben beoordeeld. Er is onvoldoende gekeken naar de risico's die hij als journalist bij een terugkeer naar Bangladesh zou lopen. Daarnaast beweert klager dat de asielprocedure, met name wat betreft zijn toegang tot juridisch advies en het niet onderzoeken van de grond van zijn zaak, gebrekkig was.

Uit de rechtspraak van het Hof blijkt dat personen die asiel wensen aan te vragen adequate informatie moeten krijgen over de asielprocedure en hun rechten, in een taal die zij begrijpen, en toegang moeten hebben tot een betrouwbaar communicatiesysteem met de autoriteiten. Het Hof merkt op dat klager weliswaar erover klaagt dat hij geen toegang heeft gehad tot relevante informatie, maar hij heeft niet uitgelegd waarom hij geen toegang had gehad of waarom verstrekte informatie niet relevant was. Aan de andere kant merkt het hof op dat klager geen rechtsbijstand bij de voorbereiding van zijn asielaanvraag heeft genoten. Het Hof heeft ook al herhaaldelijk zijn bezorgdheid geuit over de concrete toegang tot rechtsbijstand voor personen in detentie in Malta. Afgezien van het ontbreken van rechtsbijstand kan echter niet worden gezegd dat het verhoor van klager betreffende zijn asielaanvraag gehaast of anderszins oppervlakkig is geweest. De overwegingen in het beoordelingsrapport zijn echter verontrustend. Bovendien is geen rekening gehouden met door klager aangeleverde bewijzen, werd de afwijzing van zijn asielaanvraag binnen 24 uur in hoger beroep bevestigd en had klager tijdens de procedure geen betrouwbaar communicatiesysteem waarmee hij met de autoriteiten kon communiceren. Ook een tweede en derde asielverzoek werden afgewezen. Klager bleef verstoken van een grondige individuele beoordeling van zijn asielaanvraag. Op geen enkel moment voerde de nationale autoriteiten een risicobeoordeling uit met betrekking tot de individuele situatie van klager. Gelet op het voorgaande is het Hof van oordeel dat er sprake is van een schending van artikel 3 EVRM op het moment dat klager zou worden uitgezet naar Bangladesh. Ten slotte merkt het Hof op dat de nationale beroepsprocedure in Malta geen opschortende werking had en dus geen geschikt rechtsmiddel was in de zin van artikel 13 van het EVRM. Er is aldus ook sprake van een schending van artikel 13 EVRM.

 The right to an effective remedy in the context of asylum proceedings: judgment of the ECtHR in the case of S.H. v. Malta ([Johan Callewaert](#))

EHRM – STRIKE-OUT – 24 november 2022 - Omarova t. Nederland – [60074/21](#) – [ECLI:CE:ECHR:2022:1124DEC006007421](#)

Artikel 8 EVRM. Klaagster klaagt over de weigering om verblijf bij haar echtgenoot in Nederland toe te staan. Het Hof merkt op dat de nieuwe asielaanvraag van de klaagster, met inbegrip van haar recht op eerbiediging van het gezinsleven op grond van artikel 8 van het Verdrag, opnieuw zal worden onderzocht in overeenstemming met de garanties van de regering. In deze omstandigheden is het Hof van mening dat het niet langer gerechtvaardigd is om de klacht te onderzoeken (artikel 37 § 1 (c) van het Verdrag). De klacht wordt geschrapt.

EHRM – TIJDELIJKE MAATREGELEN – 16 december 2022 - persbericht

Voorlopige maatregelen - Dakloze asielzoekers in België

Het Hof legt de Belgische Staat een voorlopige maatregel op met betrekking tot 160 volwassen mannen die een definitieve beslissing hadden gekregen van de Brusselse Arbeidsrechtbank, die nog niet tenuitvoer is gelegd. Het hof heeft ook besloten op grond van artikel 39, § 2 van het Reglement van de rechtbank om kennis te geven van de voorlopige maatregel aan het Comité van Ministers. De gevallen zijn vermeld als Al-Shujaa e.a. t. België (aanvraag nr. 52208/22 en 142 andere) en Niazai t. België e.a. (aanvraag nr. 55140/22 en 16 andere). Het Gerecht heeft besloten de verzoeken om voorlopige maatregelen van klagers (volwassenen of niet-begeleide minderjarigen) die geen definitieve binnenlandse beslissing hebben verkregen af te wijzen. Tot slot hebben sommige klagers (niet-begeleide minderjarigen) hun verzoek om voorlopige maatregelen ingetrokken omdat zij inmiddels onderdak hebben gekregen.

HvJ – ARREST – 1 december 2022 – zaak C-564/21 – Bundesrepublik Deutschland – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:951 – geen conclusie – arrest

Toegankelijkheid digitale dossiers – Asielprocedures – Inscannen documenten – Juridische advisering

Richtlijn 2013/32/EU. Artikel 47 Handvest EU. Het federaal agentschap voor migratie en vluchtelingen beheert een elektronisch dossier waarin alle ingekomen stukken zijn gescand, waarna de papieren documenten worden vernietigd. Documenten worden op willekeurige plaatsen in het dossier gevoegd, waardoor het dossier voortdurend wordt gewijzigd en de dossiers op verschillende tijdstippen verschillende inhoud en paginanummering kunnen hebben. Bij rechtszaken worden dossiers verzonden in afzonderlijke pdf-documenten in plaats van in één pdf-document. Voor juridische adviseurs betekent dit dat zij dossiers niet zonder specifieke softwareprogramma's kunnen lezen, waardoor dossiers niet zonder belemmeringen toegankelijk zijn voor hen.

Vraag is onder meer of uit het recht op een eerlijk proces, als bedoeld in artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, volgt dat het administratieve dossier dat moet worden overgelegd in het kader van de verlening van toegang tot dossiers of van een rechterlijke toetsing, ook elektronisch, in een zodanige vorm wordt verstrekt dat het volledig is en van een doorlopende paginering is voorzien, zodat wijzigingen begrijpelijk zijn?

Hof: Artikel 23, lid 1, en artikel 46, leden 1 en 3, van richtlijn 2013/32/EU, gelezen in samenhang met artikel 47 Handvest EU staan niet in de weg aan een nationale administratieve praktijk op grond waarvan de overheidsinstantie die op een verzoek om internationale bescherming heeft beslist, aan de vertegenwoordiger van de verzoeker een kopie van het elektronische dossier betreffende dit verzoek verstrekt in de vorm van een reeks afzonderlijke pdf-bestanden (Portable Document Format) zonder doorlopende paginanummering, waarvan de structuur kan worden bekeken met behulp van gratis software die vrij toegankelijk is op het internet, mits, ten eerste, deze wijze van mededeling de toegang waarborgt tot alle informatie in het dossier die relevant is voor de verdediging van de verzoeker en op basis waarvan de beslissing over dit verzoek is genomen en, ten tweede, deze wijze van mededeling een zo getrouw mogelijke weergave biedt van de structuur en de chronologie van dit dossier, onder voorbehoud van gevallen waarin doelen van algemeen belang zich verzetten tegen de openbaarmaking van bepaalde informatie aan de vertegenwoordiger van de verzoeker.

Artikel 11, lid 1, van richtlijn 2013/32 moet aldus worden uitgelegd dat het niet noodzakelijk is dat een beslissing over een verzoek om internationale bescherming de handtekening draagt van de functionaris van de bevoegde autoriteit die deze beslissing heeft genomen, om schriftelijk te zijn bekendgemaakt in de zin van deze bepaling.

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-279/21 – Udlændingenævnet – Denemarken – ECLI:EU:C:2022:1019 – persbericht – conclusie – arrest

Gezinshereniging - Associatieovereenkomst Turkije - Standstillbepaling - Taalexamen - Nieuwe beperking?

Associatieovereenkomst EEG-Turkije, Artikel 9. Besluit nr. 1/80, Artikel 10, lid 1 en Artikel 13. Y is Turks staatsburger en is Denemarken binnengekomen op 27 september 1979. Sindsdien heeft hij steeds in Denemarken gewoond. Hij beschikt sinds 1985 over een vergunning om voor onbepaalde tijd in Denemarken te verblijven. X is in Turkije geboren en is Turks staatsburger. Op 10 juli 2015 is zij in Turkije getrouwd met Y. Op 14 augustus 2015 is zij Denemarken binnengekomen en op 21 oktober 2015 heeft zij op basis van haar huwelijk met Y een verblijfsvergunning aangevraagd in het kader van gezinshereniging in Denemarken. Dat verzoek is afgewezen omdat Y niet was geslaagd voor de taaltest.

Deze zaak is in zoverre atypisch dat Denemarken ervoor heeft gekozen een dergelijk taalvereiste niet op te leggen aan gezinsleden die zich op het Deense grondgebied bij de Turkse werknemer wens te voegen, maar het aan de Turkse werknemer zelf – die reeds aanwezig is op het Deense grondgebied en tot de legale arbeidsmarkt behoort – op te leggen alvorens gezinshereniging toe te staan.

Volgens het Hof vormt de Deense wettelijke regeling die voor de gezinshereniging van een legaal in Denemarken verblijvende Turkse werknemer en zijn echtgenoot als voorwaarde stelt dat deze werknemer slaagt voor een test waaruit een bepaald kennisniveau van het Deens blijkt, een onrechtmatige „nieuwe beperking”. Die beperking kan niet worden gerechtvaardigd door de doelstelling een succesvolle integratie van de echtgenoot te waarborgen, aangezien in de Deense wettelijke regeling niet is bepaald dat het vermogen tot integratie van deze echtgenoot zelf of andere factoren die wijzen op de daadwerkelijke integratie van de betrokken werknemer in aanmerking kunnen worden genomen.

Hof: Artikel 13 van besluit nr. 1/80 van de Associatieraad moet aldus worden uitgelegd dat een nationale wettelijke regeling die na de inwerkingtreding van dat besluit in de betrokken lidstaat is ingevoerd en die de gezinshereniging tussen een legaal in die lidstaat verblijvende Turkse werknemer en zijn echtgenoot afhankelijk stelt van de voorwaarde dat die werknemer slaagt voor een test waaruit een bepaald kennisniveau van de officiële taal van die lidstaat blijkt, een „nieuwe beperking” in de zin van die bepaling vormt. Een dergelijke beperking kan niet worden gerechtvaardigd door het doel een succesvolle integratie van die echtgenoot te waarborgen, aangezien deze wettelijke regeling de bevoegde autoriteiten niet de mogelijkheid biedt om rekening te houden met het vermogen tot integratie van deze laatste, noch met andere factoren dan een met succes afgelegde taaltest waaruit de daadwerkelijke integratie van die werknemer in de betrokken lidstaat blijkt en dus met zijn vermogen om zijn echtgenoot te helpen om zich in die lidstaat te integreren.

 EU-Hof oordeelt over taalvereiste voor Turkse werknemer die herenigd wil worden met echtgenoot (ECER)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 28 september 2022 (ECER 23.12.22) - C-673/22 - INSS*

Ouderschapsverlof – Eenoudergezinnen - Discriminatie

Richtlijn (EU) 2019/1158. De vragen gaan o.a. over het gebrek aan een nationale specifieke regeling voor eenoudergezinnen voor de voorwaarden voor het opnemen en verlengen van ouderschapsverlof.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 3 november 2022 (ECER 15.12.22) - [C-684/22](#) - [C-686/22](#) - Stadt Duisburg e.a.

Unieburgerschap – Naturalisatie - Verkrijgen nationaliteit derde land

Artikel 20 VWEU. Verzoekers in deze zaken hebben de Duitse nationaliteit verkregen door naturalisatie. Vervolgens is hen de Turkse nationaliteit ontnomen. Verzoekers hebben daarna verklaard dat zij de Turkse nationaliteit hebben herkreten. Verweester heeft besluiten genomen waarin wordt vastgesteld dat de Duitse nationaliteit van verzoekers niet langer bestaat. Ter motivering heeft verweester aangevoerd dat de herverving van de Turkse nationaliteit na 1 januari 2000 heeft plaatsgevonden en daarom tot automatisch verlies van de Duitse nationaliteit heeft geleid.

De vraag is o.a. of artikel 20 VWEU in de weg staat aan een regeling die bepaalt dat, in het geval van vrijwillige verkrijging van een nationaliteit van een derde land, de nationaliteit van de lidstaat en daarmee het burgerschap van de Unie van rechtswege verloren gaan, indien een individueel onderzoek naar de gevolgen van het verlies alleen plaatsvindt wanneer de betrokken vreemdeling vooraf een aanvraag voor een vergunning tot behoud van de Duitse nationaliteit heeft ingediend en deze aanvraag vóór de verkrijging van de buitenlandse nationaliteit is ingewilligd.

RECHTSPRAAK NL – EINDUITSPRAAK – 27 december 2022 – na prejudiciële verwijzing [ECLI:NL:RBDHA:2021:800](#) – na HvJ C-69/21, 22.11.22 [ECLI:EU:C:2022:913](#) - [ECLI:NL:RBDHA:2022:14223](#)

Medische uitzettingsbeletselen

Verweerder heeft na het arrest van het Hof (C-69/21) het besluit ingetrokken. Eiser heeft het beroep gehandhaafd en verzocht om het beroep aan te merken als een zogenoemd “beroep niet-tijdig”

De partijen verschillen van mening over de vraag welke termijn de rechtbank moet bepalen voor verweerder om opnieuw te beslissen op het verzoek om internationale bescherming. Verder legt de rechtbank een hogere dwangsom dan gebruikelijk op voor elke dag dat verweerder na ommekomst van de door de rechtbank bepaalde termijn in gebreke blijft met het beslissen op de aanvraag. De rechtbank maakt geen gebruik van haar bevoegdheid om een maximale hoogte van de te verbeuren dwangsom vast te stellen om zodoende te bewerkstelligen dat het opleggen van een rechterlijke dwangsom daadwerkelijk leidt tot spoedige(re) besluitvorming in overeenstemming met het Unierecht zoals dit door het Hof op 22 november 2022 nader is gedeut. Indien de hoogte en/of de in beginsel onbepaalde omvang van de te verbeuren dwangsommen een aanleiding vormt voor verweerder om hoger beroep in te stellen tegen de onderhavige uitspraak, gaat de rechtbank er van uit dat partijen de Afdeling zullen verzoeken haar uitspraak niet te beperken tot de dwangsbepaling, maar de Afdeling tevens zullen verzoeken het arrest X nader te duiden.

- B** Bij HvJ C-69/21 - Return of a seriously ill person: judgment of the CJEU in the case of Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Éloignement – Cannabis thérapeutique) ([Johan Callewaert](#))

RECHTSPRAAK NL – Gerechtshof Den Haag – 20 december 2022 - [ECLI:NL:GHDHA:2022:2429](#)

Opvang asielzoekers in Nederland

Richtlijn 2013/33 EU (Opvangrichtlijn). Ontvankelijkheid belangenorganisatie; beantwoordt opvang asielzoekers aan voorschriften gelijke behandeling asielzoekers met vluchtelingen uit Oekraïne.

- B** Gerechtshof: Staat moet asielopvang zo snel mogelijk verbeteren en alle asielzoekers gelijk behandelen ([College voor de rechten van de mens](#))

De uitspraak die de Rechtbank in oktober deed in de door VluchtelingenWerk aangespannen zaak tegen de Staat is op 20 december 2022 in hoger beroep op een aantal fundamentele punten overgenomen.

NOOT - bij EHRM 16 november 2022, o.a. Msallem en 147 anderen t. België

The Belgian reception crisis before the ECtHR: the Court orders Belgium to respect the rule of law. ([strasbourgobservers](#))

NOOT – bij HvJ 1 augustus 2022, gevoegde zaken C-14/21 en C-15/21 Seawatch

Sea Watch cases before the EU Court of Justice: An analysis of International Law of the Sea ([EU migration law blog](#))

OVERIG

- The Duty of the EU to Criminalise Failure to Rescue at Sea ([EU migration law blog](#))
- Template for an Accommodation Information Note ([EUAA](#))
- Practical guide for planning and conducting resettlement interviews ([EUAA](#))
- Checklist for Transfer Arrangements ([EUAA](#))
- Practical Guide on Political Opinion ([EUAA](#))
- The Russian Federation – Political dissent and opposition ([EUAA](#))
- Applying the Concept of Safe Countries in the Asylum Procedure ([EUAA](#))
- Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims ([EUAA](#))
- Zie [EUAA](#) voor meer templates en gidsen

EHRM factsheets en case-law guides

- 🔗 [Accompanied migrant minors in detention](#)
- 🔗 [Unaccompanied migrant minors in detention](#)
- 🔗 [Migrants in detention](#)
- 🔗 [Dublin” cases](#)
- 🔗 [Collective expulsions of aliens](#)
- 🔗 [Guide on the case-law of the ECHR on Immigration](#)
- 🔗 [Guide on Article 3 of Protocol No. 4 ECHR - prohibition of expulsion of nationals](#)
- 🔗 [Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to ECHR - prohibition of collective expulsions of aliens](#)
- 🔗 [Guide to Article 1 of Protocol No. 7 ECHR - procedural safeguards relating to expulsion of aliens](#)

Belastingen

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-694/20 – Orde van Vlaamse Balies e.a. – België – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2022:963 – persbericht – conclusie – arrest

Inlichtingen op belastinggebied - Meldingsplicht – Beroepsgeheim advocaten – grensoverschrijdende constructies

Richtlijn 2011/16/EU. Richtlijn 2018/822/EU. EU Handvest. Deze zaak gaat over de omvang van de bescherming van het beroepsgeheim van advocaten die als „intermediair” deelnemen aan het opzetten van fiscale constructies en de meldings- en kennisgevingsplicht die op hen rust krachtens richtlijn 2011/16/EU. De verzoekende partijen (waaronder de Orde van Vlaamse balies en Belgian Association of Tax Lawyers) vorderen (gedeeltelijke) schorsing van een Vlaams decreet over administratieve samenwerking op het gebied van de belastingen en de verplichte automatische uitwisseling van inlichtingen op belastinggebied met betrekking tot meldingsplichtige grensoverschrijdende constructies. De vraag van de verwijzende rechter betreft de verenigbaarheid van de meldingsplicht met het beroepsgeheim van advocaten.

Het Hof oordeelt dat de verplichting voor een advocaat om de andere betrokken intermediairs in kennis te stellen niet noodzakelijk is en in strijd is met het recht op eerbiediging van de communicatie met zijn cliënt. Alle andere bij een dergelijke planning betrokken intermediairs en de belastingplichtige zelf zijn onderworpen aan deze meldingsplicht, waarmee wordt verzekerd dat de belastingdienst op de hoogte wordt gebracht.

Hof: Artikel 8 bis ter, lid 5, van richtlijn 2011/16/EU, is ongeldig in het licht van artikel 7 Handvest EU, voor zover de toepassing ervan door de lidstaten tot gevolg heeft dat een advocaat die optreedt als intermediair in de zin van artikel 3, punt 21, van deze richtlijn, wanneer hij ontheven is van de meldingsplicht als bedoeld in artikel 8 bis ter, lid 1, van die richtlijn, wegens het beroepsgeheim waaraan hij gebonden is, verplicht is om iedere andere intermediair die niet zijn cliënt is onverwijld in kennis te stellen van zijn meldingsverplichtingen uit hoofde van dat artikel 8 bis ter, lid 6.

- Meldingsplicht advocaten bij opzetten fiscale constructies in strijd met EU-recht. (VN-Vandaag-2022/3038)
- HvJ EU: Bestrijding agressieve fiscale planning is niet taak advocaat, kennisgevingsplicht in strijd met recht op eerbiediging van de communicatie met cliënt. (BS-12-12-2022)

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-553/21 – Shell Deutschland Oil – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:1030 – geen conclusie – arrest

Belasting over energieproducten en elektriciteit – Gedifferentieerde accijnstarieven- Facultatieve belastingvrijstellingen en -verlagingen - Rechtzekerheidsbeginsel – Doeltreffendheidsbeginsel – Evenredigheidsbeginsel

Richtlijn 2003/96/EG. Het douanekantoor heeft geweigerd aan Shell een vrijstelling te verlenen van de energiebelasting op energieproducten die zij als brandstof voor zakelijke doeleinden heeft gebruikt.

Hof: Het doeltreffendheidsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel moeten als algemene beginselen van het Unierecht aldus worden uitgelegd dat zij, in het kader van de uitvoering van een bepaling als die van artikel 5, vierde streepje, van richtlijn 2003/96, op grond waarvan de lidstaten onder bepaalde voorwaarden gedifferentieerde belastingtarieven kunnen toepassen tussen het zakelijke en niet-zakelijke gebruik van energieproducten en elektriciteit in de zin van deze richtlijn, zich verzetten tegen een nationale wettelijke regeling volgens welke de bevoegde instanties van een lidstaat automatisch en zonder uitzondering een verzoek om belastingvrijstelling dat binnen de door het nationale recht voor de vaststelling van de betrokken

belasting gestelde termijn is ingediend, moeten afwijzen om de enkele reden dat de verzoeker de door dat recht voor de indiening van een dergelijk verzoek gestelde termijn niet heeft nageleefd.

- 📌 Afwijzing verzoek om belastingvrijstelling bij overschrijding indieningstermijn in strijd met EU-recht. ([VN-Vandaag-2022/3181](#))

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-656/21 – IM GESTÃO DE ATIVOS e.a. – Portugal – ECLI:EU:C:2022:1024 – geen conclusie – arrest

Indirecte belastingen op het bijeenbrengen van kapitaal – Zegelrecht op marketingdiensten ivm participaties in collectieve beleggingsfondsen

Richtlijn 2008/7/EG. De zaak gaat over de heffing van zegelrecht op de verkoop van collectieve beleggingsfondsen.

Hof: Artikel 5, lid 2, onder a), van richtlijn 2008/7/EG moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling die voorziet in de heffing van zegelrecht, ten eerste, over de vergoeding die een financiële instelling ontvangt van een beheermaatschappij van beleggingsfondsen voor het verrichten van marketingdiensten met het oog op de inbreng van nieuw kapitaal door middel van inschrijvingen op nieuwe door de fondsen uitgegeven participaties en, ten tweede, over de bedragen die deze beheermaatschappij ontvangt van de beleggingsfondsen voor zover deze bedragen de vergoeding omvatten die de beheermaatschappij voor deze marketingdiensten heeft betaald aan de financiële instellingen.

- 📌 Dubbele heffing van Portugees zegelrecht in strijd met EU-recht. ([VN-Vandaag-2022/3180](#))

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-83/21 – Airbnb Ireland en Airbnb Payments UK – Italië – ECLI:EU:C:2022:1018 – persbericht – conclusie – arrest

Airbnb - Fiscale regeling voor kortlopende huurovereenkomsten - Doorgeven gegevens aan belastingdienst - Aanwijzen fiscaal vertegenwoordiger Technisch voorschrift?

Richtlijn (EU) 2015/1535. Richtlijn 2006/123/EG. Richtlijn 2000/31/EG. Artikel 56 VWEU. Een Italiaanse regeling verplicht „beheerders van internetportalen” (zoals Airbnb) gegevens inzake huurovereenkomsten aan de belastingadministratie mee te delen op straffe van geldboeten. Italiaanse verhuurders moeten een inhouding van 21 % toepassen op het totaalbedrag van de huurprijzen en vergoedingen en deze inhouding doorstorten aan de belastingdienst. Niet-ingezetenen verhuurders moeten een fiscaal vertegenwoordiger aanwijzen als voor de belasting verantwoordelijke.

Airbnb heeft beroep ingesteld tegen dit besluit inzake de tenuitvoerlegging van de fiscale regeling voor kortlopende huurovereenkomsten. Verzoekers zijn ook opgekomen tegen de daaropvolgende interpretatieve circulaire betreffende dezelfde materie. Verzoekers stellen dat de nationale regeling in strijd is met het Unierecht, aangezien deze regeling i) een „technisch voorschrift” betreffende de informatiemaatschappij heeft ingevoerd zonder voorafgaande kennisgeving aan de Commissie, en ii) in strijd is met de beginselen van het Unierecht inzake mededinging en vrijheid van dienstverrichting. De regeling legt accommodatiebemiddelaars namelijk zware verplichtingen op. De bestuursrechter heeft het beroep verworpen. Verzoekers hebben hoger beroep ingesteld bij de hoogste bestuursrechter.

De vragen hebben betrekking op de Italiaanse regeling; kan de regeling worden beschouwd als een „technisch voorschrift”? Is de regeling verenigbaar met het Unierecht?

Het Hof oordeelt dat het EU-recht niet in de weg staat aan de verplichting om informatie te verzamelen of belasting in te houden onder een nationaal belastingregime. De verplichting om een fiscaal vertegenwoordiger aan te wijzen vormt echter een onevenredige beperking van het vrij verrichten van diensten.

Hof: Artikel 56 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat deze bepaling

– ten eerste niet in de weg staat aan een wettelijke regeling van een lidstaat op grond waarvan dienstverleners op het gebied van accommodatiebemiddeling, ongeacht hun plaats van vestiging en de wijze waarop zij bemiddelen, met betrekking tot de verhuur met een duur van ten hoogste dertig dagen van onroerende goederen op het grondgebied van deze lidstaat, verplicht zijn de informatie inzake de huurovereenkomsten die zijn gesloten naar aanleiding van hun bemiddeling te verzamelen en vervolgens aan de nationale belastingdienst mee te delen en, indien deze dienstverleners de desbetreffende huurprijzen of vergoedingen hebben geïnd of betrokken waren bij de afhandeling van de betaling ervan, het bedrag van de belasting die verschuldigd is op de door de huurders aan de verhuurders betaalde bedragen aan de bron in te houden en door te storten aan de schatkist van die lidstaat;

– ten tweede in de weg staat aan een wettelijke regeling van een lidstaat op grond waarvan dienstverleners op het gebied van accommodatiebemiddeling met betrekking tot de verhuur met een duur van ten hoogste dertig dagen van onroerende goederen op het grondgebied van deze lidstaat, verplicht zijn, indien deze dienstverleners de desbetreffende huurprijzen of vergoedingen hebben geïnd of betrokken waren bij de afhandeling van de betaling ervan en zij wonen of gevestigd zijn op het grondgebied van een andere lidstaat dan die waar de belasting wordt geheven, een op het grondgebied van de lidstaat van heffing wonende of gevestigde fiscaal vertegenwoordiger aan te wijzen.

Artikel 267 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat indien een van de partijen in het hoofdgeding een vraag tot uitlegging van het Unierecht opwerpt, de bevoegdheid om de aan het Hof voor te leggen vragen te bepalen en te formuleren enkel aan de nationale rechter toekomt en die partijen de inhoud daarvan niet kunnen bepalen of wijzigen.

 Airbnb hoeft in Italië geen fiscaal vertegenwoordiger aan te wijzen ([VN-Vandaag-2022/3181](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Kroatië – 17 oktober 2022 (ECER 19.12.22) - [C-682/22](#) - [Ministarstvo financija](#)*

Pretoetredingssteun (IPA) - Inkomstenbelasting

Verordening (EG) nr. 718/2007. Verordening (EG) nr. 1085/2006. Kaderovereenkomst tussen Albanië en de Europese Commissie. Verzoekster, een onderdaan van de Republiek Kroatië, heeft voor de verrichting van haar taken een overeenkomst met de stichting voor internationale juridische samenwerking (IRZ) gesloten krachtens welke zij onder andere in 2016 (minimaal) 220 werkdagen diende te werken.

De vraag gaat o.a. over recht om inkomstenbelasting te heffen over de bezoldigingen van een langetermijndeskundige zoals verzoekster, die onderdaan is van een lidstaat en die in een derde land in dienst is genomen in het kader van een door de Unie gefinancierd IPA-project.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 15 september 2022 (ECER 14.12.22) – [C-623/22](#) - [Belgian Association of Tax Lawyers e.a.](#)

Meldingsplicht - Grensoverschrijdende constructies - Vennootschapsbelasting

Richtlijn 2018/822. De verzoekende partijen vorderen de volledige of gedeeltelijke vernietiging van de implementatiewet van richtlijn 2018/822. Zij voeren o.a. aan dat de registratierechten en de successierechten niet vallen onder het toepassingsgebied van artikel 170, § 2, van de Grondwet. Verder voeren zij aan dat de bestreden bepalingen grondwettelijk alleen in het Waalse Gewest en in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een meldingsplicht kunnen opleggen inzake successierechten en registratierechten. Volgens hen doen de bestreden bepalingen derhalve een onverantwoord verschil in behandeling ontstaan, naargelang de intermediairs en de belastingplichtigen zich, enerzijds, in het Vlaamse Gewest of, anderzijds, in het Waalse Gewest of in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bevinden. Verder zijn zij van mening dat het onevenredig is de meldingsplicht voor grensoverschrijdende constructies op te leggen ten aanzien van andere belastingen dan de vennootschapsbelasting. Volgens hen behandelt de wet

aldus intermediairs en belastingplichtigen die zich in wezenlijk verschillende situaties bevinden op dezelfde wijze, zonder dat hiervoor een redelijke verantwoording bestaat.

De vraag is o.a. of richtlijn 2018/822 artikel 6, lid 3, van het VEU en de artikelen 20 en 21 van het Handvest schendt, en meer specifiek het bij die bepalingen gewaarborgde beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, in zoverre de richtlijn de meldingsplicht voor meldingsplichtige grensoverschrijdende constructies niet beperkt tot de vennootschapsbelasting, maar ook van toepassing maakt op andere directe en indirecte belastingen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije - 22 juni 2022 (ECER 5.12.22) - C-466/22 - V.B. Trade

Gekwalificeerde elektronische handtekening - Belastingcontroleverslag

Samenvatting onder: Digitale markt

REGELGEVING

Definitieve vaststelling van EU-richtlijn inzake minimumbelastingniveau voor grootste bedrijven (ECER)

EHRM factsheet

 Taxation

Belastingen, accijns

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-332/21 – Quadrant Amroq Beverages – Roemenië – ECLI:EU:C:2022:1031 – conclusie – arrest

Belastingen – Accijns – Ethylalcohol voor aroma's – Vrijstellingen

Richtlijn 92/83/EEG. Verzoekster heeft aroma's gekocht van Pepsi/Cola International te Cork, Ierland. De Roemeense belastingautoriteiten hebben deze aroma's volgens een andere benadering dan de Ierse autoriteiten belast omdat de Roemeense belastingdienst van mening was dat deze aroma's niet onder de vrijstelling van artikel 27, lid 1, onder e), van richtlijn 92/83 vielen. Verzoekster heeft verweerster om teruggave van de accijns verzocht.

De verwijzende rechter vraagt onder meer naar de juiste uitlegging van art. 27, eerste lid, onder e) van de richtlijn en naar de toelaatbaarheid van de handelswijze van de lidstaat van bestemming van de producten, omdat deze lidstaat de producten op zijn grondgebied anders behandelt dan de lidstaat van herkomst.

Hof: Artikel 27, lid 1, onder e), van richtlijn 92/83/EEG moet aldus worden uitgelegd dat zowel ethylalcohol die wordt gebruikt voor de productie van aroma's die op hun beurt worden gebruikt voor de bereiding van niet-alcoholhoudende dranken met een alcoholvolumegehalte van niet meer dan 1,2 % vol, als ethylalcohol die reeds is gebruikt voor de productie van dergelijke aroma's, onder de in deze bepaling neergelegde vrijstelling valt.

Artikel 27, lid 1, onder e), van richtlijn 92/83 moet aldus worden uitgelegd dat wanneer ethylalcohol die tot verbruik is uitgeslagen in een lidstaat waar hij van accijns is vrijgesteld op grond dat hij is gebruikt voor de productie van aroma's bestemd voor de bereiding van niet-alcoholhoudende dranken met een alcoholvolumegehalte van niet meer dan 1,2 % vol, vervolgens in een andere lidstaat in de handel wordt gebracht, deze lidstaat die ethylalcohol op zijn grondgebied op dezelfde wijze moet behandelen wanneer de eerste lidstaat de in deze bepaling vastgestelde vrijstelling correct heeft toegepast en er geen aanwijzingen van fraude, ontwijking of misbruik zijn.

Artikel 27, lid 1, onder e), van richtlijn 92/83 moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een regeling van een lidstaat die de toekenning van de in deze bepaling neergelegde vrijstelling aan een marktdeelnemer die op zijn grondgebied producten verkoopt die hij heeft gekocht van een in een andere lidstaat gevestigde verkoper waar deze producten overeenkomstig deze bepaling werden vervaardigd, uitgeslagen tot verbruik en van accijns werden vrijgesteld, afhankelijk stelt van de voorwaarden dat deze marktdeelnemer een geregistreerde geadresseerde is en de verkoper een erkend entrepothouder is, tenzij uit concrete, objectieve en controleerbare aanwijzingen blijkt dat deze voorwaarden noodzakelijk zijn om de juiste en eenvoudige toepassing van deze vrijstelling te verzekeren en om fraude, ontduiking of misbruik te voorkomen.

 Vrijstelling voor ethylalcohol voor aroma's in niet-alcoholhoudende dranken. (VN-Vandaag-2022/3168)

Belastingen, btw

HvJ – ARREST – 1 december 2022 – zaak C-141/20 – Norddeutsche Gesellschaft für Diakonie – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:943 – conclusie – arrest

Btw-groepen – Aanwijzing van een lid van een btw-groep als belastingplichtige - Economische activiteiten die zelfstandig worden verricht – Arrest Larentia + Minerva (C-108/14 en C-109/14)

Zesde richtlijn 77/388/EEG. Btw-groepen zijn een juridische fictie die op grond van de Zesde richtlijn voor btw-doeleinden is gecreëerd. Dankzij deze figuur kunnen deze groepen op dezelfde manier worden behandeld als een voor btw-doeleinden individueel geregistreerde belastingplichtige. Hoewel btw-groepen oorspronkelijk als vereenvoudigingsmaatregel waren bedoeld, zijn zij een centraal aandachtspunt geworden bij controles door de Duitse belastingautoriteiten en hebben zij tot ontelbare rechtszaken geleid met een bureaucratische jungle voor belastingplichtigen tot gevolg.

Deze zaak hangt samen met een parallelle zaak, namelijk C-269/20, Finanzamt T, aangezien de draagwijdte van de eerste vraag in de onderhavige zaak, overeenkomt met de eerste vraag in zaak C-269/20 (zie hieronder).

De vraag is o.a. of artikel 4, lid 4, tweede alinea van de richtlijn aldus moet worden uitgelegd dat het een lidstaat toestaat een lid van de btw-groep (het overkoepelend orgaan) in plaats van de btw-groep (van de fiscale eenheid) als belastingplichtige aan te wijzen.

Hof: Artikel 4, lid 4, tweede alinea, van de Zesde richtlijn (77/388/EEG) verzet zich er niet tegen dat een lidstaat het overkoepelende orgaan van een groep die wordt gevormd door personen die juridisch gezien wel zelfstandig zijn, maar financieel, economisch en organisatorisch nauw met elkaar verbonden zijn, als enige belastingplichtige van deze groep aanwijst, wanneer dat orgaan in staat is zijn wil op te leggen aan de andere entiteiten die deel uitmaken van die groep en op voorwaarde dat door die aanwijzing geen risico van derving van belastinginkomsten ontstaat.

Artikel 4, lid 4, tweede alinea, van de Zesde richtlijn (77/388), staat in de weg aan een nationale regeling die de mogelijkheid voor een bepaalde entiteit om met de onderneming van het overkoepelende orgaan een groep te vormen die bestaat uit personen die juridisch gezien wel zelfstandig zijn, maar financieel, economisch en organisatorisch nauw met elkaar verbonden zijn, afhankelijk stelt van de voorwaarde dat dit orgaan niet alleen een meerderheidsbelang in het kapitaal van die entiteit heeft, maar ook beschikt over de meerderheid van de stemrechten daarvan.

Artikel 4, lid 4, tweede alinea, van de Zesde richtlijn (77/388), gelezen in samenhang met artikel 4, lid 1, eerste alinea, van richtlijn 77/388, staat eraan in de weg dat een lidstaat bepaalde entiteiten via categorisering als niet-zelfstandige entiteiten aanmerkt, wanneer die entiteiten financieel, economisch en organisatorisch zijn opgenomen in het overkoepelende orgaan van

een groep die wordt gevormd door personen die juridisch gezien wel zelfstandig zijn, maar financieel, economisch en organisatorisch nauw met elkaar verbonden zijn.

 Duitse regeling voor BTW-groep niet helemaal EU-proof. (VN-Vandaag-2022/2963)

HvJ – ARREST – 1 december 2022 – zaak C-269/20 – Finanzamt T – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:944 – conclusie – arrest

Btw-groep – Interne dienstverrichtingen binnen een btw-groep – Uitoefening van een overheidstaak naast een economische activiteit

Zesde richtlijn (77/388/EEG). De onderhavige prejudiciële verwijzing komt voort uit een geding tussen S, een publiekrechtelijke stichting, en de Belastingdienst in Duitsland. Het geschil heeft ten eerste betrekking op de aanwijzing van S. (in haar rol als controlerende vennootschap), samen met de onderneming die schoonmaakdiensten verricht, als één tot voldoening van btw gehouden persoon, en ten tweede op de vraag of het om niet verrichten van diensten ten behoeve van de werkzaamheden die S. binnen het kader van haar publieke taak uitvoert (en die zij verricht als overheid) onderworpen kan zijn aan btw op grond van artikel 6, lid 2, eerste volzin, onder b), van die richtlijn. Deze zaak hangt samen met de zaak C-141/20, Norddeutsche Gesellschaft für Diakonie (zie hierboven).

Hof: Artikel 4, lid 4, tweede alinea, van de Zesde richtlijn (77/388/EEG) verzet zich er niet tegen dat een lidstaat het overkoepelende orgaan van een groep die wordt gevormd door personen die juridisch gezien wel zelfstandig zijn maar financieel, economisch en organisatorisch nauw met elkaar verbonden zijn, als enige belastingplichtige van deze groep aanwijst, wanneer dat orgaan in staat is zijn wil op te leggen aan de andere entiteiten die deel uitmaken van die groep en op voorwaarde dat door die aanwijzing geen risico van derving van belastinginkomsten ontstaat.

Het Unierecht moet aldus worden uitgelegd dat het verrichten van diensten die verband houden met werkzaamheden in het kader van een overheidstaak door een entiteit van een groep die wordt gevormd door personen die juridisch gezien wel zelfstandig zijn maar financieel, economisch en organisatorisch nauw met elkaar verbonden zijn, in het geval van een entiteit die de enige belastingplichtige van die groep is en die enerzijds economische activiteiten verricht waarvoor zij belastingplichtig is en anderzijds werkzaamheden in het kader van haar overheidstaak, waarvoor zij krachtens artikel 4, lid 5, van de Zesde richtlijn niet wordt aangemerkt als belastingplichtige voor de belasting over de toegevoegde waarde, niet mag worden belast krachtens artikel 6, lid 2, onder b), van die richtlijn.

 Duitsland mag overkoepeld orgaan aanwijzen als enige belastingplichtige van BTW-groep. (VN-Vandaag-2022/2959)

HvJ – ARREST – 1 december 2022 – zaak C-512/21 – Aquila Part Prod Com – Hongarije – ECLI:EU:C:2022:950 – geen conclusie – arrest

Btw – Recht op aftrek – Carrouselfraude – Bewijslast - Objectieve omstandigheden

Richtlijn 2006/112/EG. Artikel 47 Handvest EU. De verwijzende rechter merkt op dat er na de uitspraken in de zaken C-610/19 en C-444/12 nog steeds sprake is van een tegenstrijdigheid met betrekking tot de vraag welke bewijslast op de belastingplichtige en welke op de belastingdienst rust, welke tegenstrijdigheid de kern van de uitlegging en de toepassing van het Unierecht raakt. Voor een adequate rechterlijke toetsing is het noodzakelijk dat het Hof de verwijzende rechter richtsnoeren verstrekt voor de beantwoording van de vraag of de door verweerster gestelde omstandigheden als objectieve omstandigheden kunnen worden aangemerkt. Bovendien wil de verwijzende rechter weten of de reikwijdte van de door de belastingdienst van de belastingplichtige verwachte controle, gelet op de aard van de distributieketen in deze zaak, in overeenstemming is met de grenzen die het Hof heeft gegeven bij de uitlegging van de relevante bepalingen van de btw-richtlijn inzake de bewijslast en met de beginselen die van toepassing zijn op de uitoefening van het recht op aftrek.

Kunnen de door verzoekster vastgestelde omstandigheden als objectieve omstandigheden worden aangemerkt die de weigering van het recht op aftrek van verzoekster door verweerster kunnen rechtvaardigen? Heeft verweerster het recht op aftrek van verzoekster terecht geweigerd op grond dat verzoekster betrokken was bij belastingfraude en niet de nodige zorgvuldigheid had betracht?

Hof: Richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat:

– zij zich ertegen verzet dat de belastingdienst, wanneer hij voornemens is een belastingplichtige het recht op aftrek van voorbelasting te ontzeggen op grond dat deze belastingplichtige heeft deelgenomen aan fraude met betrekking tot de btw van het type **carrouselfraude**, enkel het bewijs levert dat deze handeling deel uitmaakt van een keten waarbij facturen worden rondgestuurd;

– het aan de belastingdienst staat om ten eerste de bestanddelen van de fraude nauwkeurig te omschrijven en het bewijs van de frauduleuze handelingen te leveren, en ten tweede aan te tonen dat de belastingplichtige actief heeft deelgenomen aan die fraude of dat hij wist of had moeten weten dat de handeling waarvoor aanspraak op dat recht werd gemaakt, onderdeel was van die fraude, hetgeen niet noodzakelijkerwijs inhoudt dat moet worden vastgesteld wie allemaal bij de fraude betrokken was en welke respectieve handelingen zij hebben verricht.

Richtlijn 2006/112 moet aldus worden uitgelegd dat:

– zij zich er niet tegen verzet dat de belastingdienst, wanneer hij – om het recht op aftrek te weigeren – erop wijst dat de belastingplichtige actief heeft deelgenomen aan fraude met betrekking tot de btw, de weigering aanvullend of subsidiair baseert op bewijzen die niet aantonen dat de belastingplichtige aan de fraude heeft deelgenomen, maar wel aantonen dat deze belastingplichtige had kunnen weten dat de betrokken handeling onderdeel was van die fraude indien hij alle zorgvuldigheid had betracht;

– het enkele feit dat de deelnemers van de toeleveringsketen – waarvan deze handeling deel uitmaakte – elkaar kenden, niet volstaat om aan te tonen dat de belastingplichtige heeft deelgenomen aan de fraude.

*Richtlijn 2006/112, gelezen in samenhang met het **evenredigheidsbeginsel**, moet aldus worden uitgelegd dat:*

– zij zich er niet tegen verzet dat, wanneer er aanwijzingen zijn van onregelmatigheden of fraude, van de belastingplichtige wordt verlangd dat hij extra zorgvuldigheid betracht om ervoor te zorgen dat hij door de handeling die hij verricht niet betrokken raakt bij fraude;

– van hem evenwel niet worden kan verlangd dat hij complexe en grondige controles verricht, zoals die welke door de belastingdienst kunnen worden verricht;

– het aan de nationale rechter staat om te beoordelen of de belastingplichtige, gelet op de omstandigheden van het concrete geval, voldoende zorgvuldigheid heeft betracht en de maatregelen heeft genomen die in die omstandigheden redelijkerwijs van hem konden worden verlangd.

Richtlijn 2006/112 moet aldus worden uitgelegd dat:

– zij zich ertegen verzet dat de belastingdienst een belastingplichtige het recht op aftrek van de btw ontzegt op de enkele grond dat hij uit de nationale bepalingen of het Unierecht voortvloeiende verplichtingen inzake de **veiligheid van de voedselketen** niet is nagekomen;

– de niet-nakoming van die verplichtingen evenwel een van de elementen kan vormen die de belastingdienst in aanmerking kan nemen om zowel het bestaan van **btw-fraude** als de deelname van die belastingplichtige aan die fraude aan te tonen, ook al is er geen voorafgaand besluit van het bestuursorgaan dat bevoegd is om die niet-nakoming vast te stellen.

*Het recht op een eerlijk proces dat is neergelegd in **artikel 47 Handvest EU** moet aldus worden uitgelegd dat:*

het zich er niet tegen verzet dat de rechterlijke instantie waarbij beroep is ingesteld tegen het besluit van de belastingdienst, als bewijs voor het bestaan van fraude met betrekking tot de btw

of voor de deelname van de belastingplichtige aan die fraude, rekening houdt met de niet-nakoming van die verplichtingen, indien dit bewijs kan worden betwist en debat op tegenspraak kan worden gevoerd voor deze rechterlijke instantie.

Richtlijn 2006/112 en het **beginsel van fiscale neutraliteit** moeten aldus worden uitgelegd dat:

zij zich niet verzetten tegen een belastingpraktijk waarbij – om een belastingplichtige het recht op aftrek te ontfangen op grond dat hij heeft deelgenomen aan fraude met betrekking tot de belasting over de toegevoegde waarde – ongeacht de toepasselijke nationale regels inzake het verlenen van een opdracht en de bepalingen van de opdrachtovereenkomst die is gesloten, rekening wordt gehouden met het feit dat de wettelijke vertegenwoordiger van de opdrachtnemer van de belastingplichtige kennis had van die fraude.

 HvJ EU biedt overzicht over handelswijze bij BTW-carrouselfraude ([VN-Vandaag-2022/2960](#))

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-247/21 – Luxury Trust Automobil – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2022:966 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Btw - Driehoekstransacties – Vermelding btw verlegging - Correctie van een onjuiste factuur

Richtlijn 2006/112/EG. Deze zaak biedt het Hof de gelegenheid om zijn „substance over form“-rechtspraak te preciseren en te nuanceren. Verzoekster is een in Oostenrijk gevestigde vennootschap die zich bezig houdt met grensoverschrijdende bemiddeling en verkoop van luxevoertuigen. Het gaat in casu om een bijzonder geval van een intracommunautaire ketentransactie: de zogenoemde intracommunautaire driehoekstransactie.

De wetgever heeft voor deze situatie (waarin drie ondernemingen uit drie lidstaten met drie btw-identificatienummers van die lidstaten handelen met goederen die rechtstreeks van de eerste naar de laatste onderneming worden vervoerd) in artikel 141 junctis de artikelen 42 en 197 van de btw-richtlijn een vereenvoudigde regeling (voor de zogenoemde intracommunautaire driehoekstransactie) in het leven geroepen. Volgens deze regeling hoeft de onderneming in het midden (B) zich in het land van bestemming (CZ) niet te registreren en hoeft zij de normaal als voorwaarde geldende intracommunautaire verwerving in de staat die het gebruikte btw-identificatienummer heeft toegekend (AT) niet te verrichten, indien en omdat de verplichting om belasting te betalen over haar levering overgaat op de laatste onderneming in de keten (dus eveneens naar het land van bestemming). Om ervoor te zorgen dat deze onderneming (C) hiervan op de hoogte is en in het land van bestemming de betrokken belasting over de verwerving van de goederen afdraagt, is aan de toepassing van de regeling onder meer de voorwaarde verbonden dat een factuur wordt uitgereikt waarop is vermeld dat de belastingschuld wordt verlegd. Maar wat indien deze vermelding ontbreekt?

De verwijzende rechter vraagt onder meer of uit artikel 42, onder a), van richtlijn 2006/112/EG gelezen in samenhang met artikel 197, lid 1, onder c), van deze richtlijn, volgt dat degene voor wie de levering bestemd is ook als de tot voldoening van de belasting gehouden persoon moet worden aangewezen wanneer op de factuur, waarop geen btw-bedrag wordt vermeld, wordt vermeld: „Vrijgestelde intracommunautaire driehoekstransactie“?

Hof: Artikel 42, onder a), van richtlijn 2006/112/EG, gelezen in samenhang met artikel 197, lid 1, onder c), van richtlijn 2006/112, moet aldus moet worden uitgelegd dat de eindafnemer bij een driehoekstransactie niet geldig als de tot voldoening van de btw gehouden persoon is aangewezen wanneer de door de tussenhandelaar opgestelde factuur niet de in artikel 226, punt 11 bis, van richtlijn 2006/112, zoals gewijzigd, genoemde vermelding „Btw verlegd“ bevat.

Artikel 226, punt 11 bis, van richtlijn 2006/112, moet aldus moet worden uitgelegd dat de weglating van de door deze bepaling vereiste vermelding „Btw verlegd“ op een factuur niet achteraf kan worden gecorrigeerd door toevoeging van een vermelding die aangeeft dat de factuur betrekking heeft op een intracommunautaire driehoekstransactie en dat de belastingschuld wordt verlegd naar degene voor wie de levering is bestemd.

- Eindafnemer bij driehoekstransactie niet tot voldoening van BTW gehouden persoon. (VN-Vandaag-2022/3039)

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-378/21 – Finanzamt Österreich – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2022:968 – conclusie – arrest

Te veel in rekening gebrachte btw - Recht op teruggave btw? – Beroepsprocedure

Richtlijn 2006/112/EG. De belastingplichtige heeft een jaar lang bij vergissing een te hoog belastingtarief toegepast, dit op de factuur vermeld en te veel btw afgedragen. Mag de staat dan de te veel afgedragen btw houden of moet hij deze terugbetalen aan de belastingplichtige? Materieel is dit bedrag aan belasting immers niet ontstaan. Anderzijds zijn facturen uitgereikt waarop te hoge btw-bedragen zijn vermeld, hetgeen de klanten ertoe zou kunnen brengen te veel voorbelasting af te trekken. Moeten de betrokken facturen daarom eerst worden gecorrigeerd? Geldt dit eveneens als de handelingen uitsluitend zijn verricht voor eindverbruikers, die geen recht op aftrek van voorbelasting hebben en dus hoe dan ook geen voorbelasting kunnen aftrekken?

Staat aan de herziening van de btw in de weg dat eindverbruikers de belasting als deel van de prijs hebben betaald waardoor de belastingplichtige door de herziening zou worden verrijkt?

Hof: Artikel 203 van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat een belastingplichtige die een dienst heeft verricht en die op zijn factuur een bedrag aan btw heeft vermeld dat is berekend op basis van een onjuist tarief, krachtens deze bepaling niet tot voldoening van het ten onrechte gefactureerde gedeelte van de btw gehouden is wanneer het gevaar van verlies van belastinginkomsten onbestaand is omdat de afnemers van die dienst uitsluitend eindverbruikers zijn die geen recht op aftrek van voorbelasting hebben.

- Teruggaaf voor te veel gefactureerde BTW bij toepassing onjuist tarief (VN-Vandaag-2022/3037)

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 1 december 2022 – zaak C-620/21 – MOMTRADE RUSE – Bulgarije – ECLI:EU:C:2022:952 – conclusie

Belastingvrijstelling voor sociale diensten

Richtlijn 2006/112/EG. Verordening 904/2010. De vraag is o.a. of de richtlijn aldus moet worden uitgelegd dat een handelsonderneming die in een lidstaat als aanbieder van sociale diensten is geregistreerd, zich op de richtlijn kan beroepen om aanspraak te maken op een belastingvrijstelling voor sociale diensten die zij aan natuurlijke personen die onderdaan zijn van andere lidstaten, in die lidstaten heeft verstrekt.

A-G geeft het Hof in overweging: Een particulier kan zich jegens de heffende lidstaat rechtstreeks beroepen op artikel 132, lid 1, onder g), van de btw-richtlijn, ondanks de daarin aan de lidstaten gelaten beoordelingsmarge. Dit geldt ongeacht of de plaats van de dienst wordt bepaald volgens het bestemmingslandbeginsel dan wel het oorsprongsbeginsel en ongeacht of een tussenpersoon bij deze dienst betrokken is.

Artikel 132, lid 1, onder g), van de btw-richtlijn moet aldus worden uitgelegd dat de ‘betrokken lidstaat’, die het besluit tot erkenning van andere organisaties neemt, de lidstaat is waar de diensten daadwerkelijk worden verricht en waarvan de sociale stelsels normaliter deze diensten betalen. In het geval van grensoverschrijdende diensten kan dit ook een lidstaat zijn waaraan die richtlijn middels de bepalingen inzake de plaats niet de overeenkomstige heffingsbevoegdheid toekent.

Of de betrokken dienst een dienst is die nauw samenhangt met maatschappelijk werk en met de sociale zekerheid en voldoende is bewezen, moet daarentegen worden beoordeeld door de lidstaat waaraan de richtlijn via de plaats van een dienst de heffingsbevoegdheid toekent, en wel uitsluitend volgens zijn eigen recht [indien dit recht artikel 132, lid 1, onder g), van de btw-richtlijn correct omzet].

Het enkele feit dat een handelsonderneming als aanbieder van sociale diensten bij een overheidsinstantie is geregistreerd, volstaat op zich niet om te concluderen dat zij zonder beoordelingsfout als instelling van sociale aard is erkend.

- Conclusie A-G HvJ EU over begrip 'betrokken lidstaat' in Btw-richtlijn ([VN-Vandaag-2022/2970](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G PITRUZZELLA – 8 december 2022 – zaak C-516/21 – Finanzamt X – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:976 – [conclusie](#)

Verhuur van blijvende geïnstalleerde werktuigen en machines – Verpachting gebouw

Richtlijn 2006/112/EG. Uitvoeringsverordening (EU) nr. 282/2011. De vraag is of de verplichting om belasting te betalen op de verhuur van blijvend geïnstalleerde werktuigen en machines als bedoeld in de richtlijn betrekking heeft op enkel de afzonderlijke verhuur van dergelijke werktuigen en machines of ook op de verhuur van dergelijke werktuigen en machines, die op grond van een verpachting van een gebouw tussen dezelfde partijen (en als bijkomende prestatie) van belasting is vrijgesteld.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 135, lid 1, onder l), en artikel 135, lid 2, eerste alinea, onder c), van richtlijn 2006/112/EG moeten aldus worden uitgelegd dat de vrijstelling voor de verpachting van een opfokstal zich uitstrekt tot de verpachting van werktuigen en machines, in de zin van artikel 135, lid 2, eerste alinea, onder c), van deze richtlijn, die de specifieke uitrusting van de stal vormen met betrekking tot zijn functie als opfokstal, wanneer deze werktuigen en machines als ten opzichte van de verpachting van deze stal bijkomende prestatie ter beschikking worden gesteld.

- Ook BTW-vrijstelling voor machines en werktuigen bij verhuur kalkoenopfokstal volgens A-G HvJ EU. ([VN-Vandaag-2022/3035](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Tsjechië - 26 oktober 2022 (ECER 12.12.22) - [C-676/22](#) - [B2 Energy](#)

Btw - Vrijstelling van belasting – Levering van goederen in andere lidstaat

Richtlijn 2006/112/EG. De vraag is of het recht op vrijstelling van btw voor een levering van goederen in een andere lidstaat kan worden geweigerd indien de daadwerkelijke ontvanger van de goederen waarvoor de leverancier het recht op vrijstelling van belasting wenst uit te oefenen, onbekend is.

OVERIG

Europese Commissie doet voorstel voor het moderniseren en fraudebestendig maken van het btw-stelsel van de EU. ([BS-16-12-2022](#))

Belastingen, douane en tariefindeling

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 10 oktober 2022 (ECER 14.12.22) - [C-653/22](#) - [J. P. Mali](#)

Bestuurlijke douaneboete - Antidumping

Verordening (EU) nr. 952/2013. In 2017 en 2018 heeft verzoekster in het kader van vier douaneprocedures fietsen en fietsonderdelen uit Taiwan ingevoerd en heeft zij deze in het vrije verkeer gebracht met tussenkomst van de handelsonderneming ZeMeX Kereskedelmi és

Szállítmányozó Kft (ZeMeX) als indirecte douanevertegenwoordiger. Bij de invoer werd als land van oorsprong Taiwan vermeld. De lagere douaneautoriteit stelde vast dat verzoekster in de door haar ingediende douaneaangiften ten onrechte Taiwan als land van oorsprong van de goederen had vermeld, terwijl de werkelijke plaats van oorsprong China was. De lagere douaneautoriteit heeft verzoekster bij besluit van 29-12-2020 een administratieve boete opgelegd wegens niet-nakoming van de verplichting om juiste gegevens te verstrekken in de douaneaangifte.

De vraag is o.a. of het in artikel 42, lid 1, van het douanewetboek neergelegde proportionaliteitsbeginsel in de weg staat aan de sanctie van artikel 84, lid 8, van de douanewet, namelijk een bestuurlijke douaneboete die verplicht moet worden opgelegd wanneer een douanedeficit ontstaat als gevolg van een overtreding bestaande uit het verstrekken van onjuiste gegevens in de goederenaangifte en waarvan de hoogte gelijk is aan 50 % van het vastgestelde deficit.

Belastingen, vennootschapsbelasting

HvJ – ARREST – 15 december 2022 – zaak C-23/22 – Caxamar – Portugal – ECLI:EU:C:2022:994 – geen conclusie – arrest

**Activiteit ter verwerking van visserijproducten – Vennootschapsbelasting -
Steuemaatregelen**

Samenvatting onder: Staatssteun

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Gerechtshof 's-Hertogenbosch – 14 december 2022 - ECLI:NL:GHSHE:2022:4471

Dividendbelasting – Vrij kapitaalverkeer

Artikel 63 VWEU. Een in het VK gevestigde (beleggings)vennootschap ontvangt dividenden op aandelen in Nederlandse (beurs)vennootschappen. Tegenover beleggingsresultaten die deze vennootschap behaalt, staan verplichtingen uit contracten met cliënten van die vennootschap. Als de vennootschap positieve beleggingsresultaten behaalt, nemen haar verplichtingen tegenover cliënten met ongeveer hetzelfde bedrag toe.

Het hof is van oordeel dat belanghebbende opbrengstgerechtigde en uiteindelijk gerechtigde is. Bovendien is belanghebbende niet vergelijkbaar met een in Nederland subjectief vrijgesteld pensioenlichaam dat recht heeft op terugaaf van dividendbelasting.

Het hof ziet zich vervolgens geconfronteerd met de vraag hoe moet worden beoordeeld welke kosten, als rechtstreeks verband houdend met dividenden, in aanmerking moeten worden genomen bij de vergelijking van een niet-ingezeten belastingplichtige met een ingezeten belastingplichtige. Gelet op de rechtspraak van het HvJ (en met name gelet op Société Générale en College Pension Plan of British Columbia) kan niet eenduidig worden bepaald aan de hand van welke rechtskundige maatstaf die vraag moet worden beantwoord. Het hof stelt daarom, na een bespreking van de bestaande Europeesrechtelijke jurisprudentie, de volgende vraag:

Verzet artikel 63, lid 1, VWEU zich tegen een wettelijke regeling als de onderhavige, volgens welke dividenduitkeringen door in Nederland gevestigde (beurs)vennootschappen aan een in een andere lidstaat gevestigde vennootschap, die ter dekking van toekomstige betalingsverplichtingen onder andere in aandelen in die (beurs)vennootschappen heeft belegd, zijn onderworpen aan een bronbelasting naar een tarief van 15% over het brutobedrag van die dividenduitkeringen, terwijl de belastingdruk op dividenduitkeringen aan een in Nederland gevestigde vennootschap in overigens gelijke omstandigheden nihil zou bedragen, omdat bij de berekening van de belastinggrondslag voor de winstbelasting waaraan die laatstbedoelde vennootschap zou zijn onderworpen rekening wordt gehouden met de kosten die worden opgeroepen door een toename van de toekomstige betalingsverplichtingen van de vennootschap, welke toename vrijwel geheel correspondeert met een (positieve) wijziging in de waarde van de beleggingen, ook al leidt de ontvangst van dividend als zodanig niet tot een wijziging in de waarde van die verplichtingen?

Bestuursrecht

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 17 november 2022 - Calderas en Lupu t. Frankrijk en vijf andere zaken – persbericht 8.11.22 – beslissing - 13561/15 - ECLI:CE:ECHR:2022:1117DEC001356115

Ontruimingsbesluiten – Woonkampen – Huisvesting – Kwetsbare personen

Artikel 3 EVRM. Artikel 8 EVRM. Artikel 13 EVRM. Artikel 14 EVRM. In alle zes de zaken hebben de klagers de Roemeense nationaliteit en behoren zij tot de Roma gemeenschap. Alle zaken hebben betrekking op de bevelen tot ontruiming van kampen die op verschillende percelen en locaties in de regio van Parijs, zonder toestemming van de eigenaars of de bevoegde autoriteiten, waren opgericht en waar de klagers woonachtig waren.

Geen schending van artikel 8 EVRM en klagers zijn niet ontvankelijk in hun klachten over andere verdragsbepalingen. Ten aanzien van artikel 8 EVRM merkt het Hof op dat de ontruiming een wettelijke grondslag heeft en dat de beperking op het grondrecht dus is voorzien bij wet. Ook dient de beperking legitieme doelen. Die betreffen zowel de bescherming van de gezondheid en de publieke veiligheid alsmede de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen, namelijk het eigendomsrecht van eigenaars van het land waarop de kampen zijn gevestigd. Ten aanzien van de noodzakelijkheid van de maatregelen, oordeelt het Hof dat er sprake is van een onrechtmatige toe-eigening van het land. Dat betekent dat de klagers redelijkerwijs niet de verwachting konden hebben dat zij in het kamp op door hen toegeëigende land konden blijven. In al de juridische procedures die zijn gevoerd naar aanleiding van de uitzettingen hebben de rechterlijke instanties een voldoende gemotiveerd oordeel gegeven over de evenredigheid van de maatregelen. De rechtbanken hebben ook aangegeven dat de gebrekkige leefomstandigheden in de kampen geen normaal gezinsleven in de zin van artikel 8 EVRM mogelijk maakten.

Het Hof benadrukt dat noch artikel 8 EVRM, noch de jurisprudentie van het Hof een recht op huisvesting erkent en dat alleen in uitzonderlijke gevallen op grond van artikel 8 EVRM een verplichting kan bestaan om te voorzien in huisvesting van bijzonder kwetsbare personen. Het Hof merkt ook op dat de autoriteiten in alle gevallen rekening hebben gehouden met de situatie van de klagers en noodaccommodaties hebben aangeboden aan personen in een kwetsbare situatie. Tenslotte constateert het Hof dat verschillende klagers geen actie hebben ondernomen om een alternatief te zoeken in de vorm van een sociale huurwoning. De klachten ten aanzien van de schending van artikel 8 EVRM zijn dus ongegrond.

Ten aanzien van de klachten van klagers over schending van andere bepalingen uit het verdrag, constateert het Hof dat de klagers de nationale rechtsmiddelen niet hebben uitgeput en dat de klagers dus niet-ontvankelijk zijn in hun klacht.

 L'évacuation d'un camp de Roms devant la CEDH (libertés chéries)

EHRM – ARREST – 6 december 2022 – Pannon Plakat kft e.a. t. Hongarije - persbericht - arrest - 39859/14 - ECLI:CE:ECHR:2022:1206JUD003985914

Verbod reclameborden – Terugwerkende kracht – Eigendomsbescherming

Samenvatting onder: Eigendomsrecht

Brexit

HvJ – CONCLUSIE A-G COLLINS – 8 december 2022 – zaak C-692/20 – Commissie / Verenigd Koninkrijk – ECLI:EU:C:2022:972 – conclusie

Merken van gasolie voor fiscale doeleinden – Niet-uitvoering arrest – Artikel 260, lid 1, VWEU – Terugtrekkingsakkoord - Oplegging van een forfaitaire som - Ernst van de niet-nakoming

Richtlijn 95/60/EG. Artikel 260, lid 1 en lid 2, VWEU. Akkoord inzake de terugtrekking van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland uit de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie. Protocol inzake Ierland/Noord-Ierland.

A-G geeft het Hof in overweging: vast te stellen dat het VK en Noord-Ierland, door geen uitvoering te geven aan het arrest van 17 oktober 2018, Commissie/Verenigd Koninkrijk in zaak C-503/17, de verplichtingen niet is nagekomen die op die staat rusten krachtens artikel 260, lid 1, VWEU, gelezen in samenhang met de artikelen 127, 131 en 185 van het Terugtrekkingsakkoord; het VK overeenkomstig artikel 260, lid 2, VWEU, gelezen in samenhang met de artikelen 127, 131 en 185 Terugtrekkingsakkoord, te gelasten een forfaitaire som van 17 miljoen EUR aan de Commissie te betalen.

- VK moet € 17 mln betalen aan EC bij niet nakomen verplichtingen merken gasolie en kerosine. (VN-Vandaag-2022/3036)

Wiki

[Wiki Brexit](#)

Civiel

HvJ – ARREST – 1 december 2022 – zaak C-370/21 – DOMUS-SOFTWARE – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:947 – geen conclusie – arrest

Betalingsachterstand – Periodieke levering – Vast bedrag

Richtlijn (EU) 2011/7/EU. De partijen in deze zaak hebben een software-onderhoudsovereenkomst gesloten met een maandelijkse vergoeding voor de verrichte diensten. Verweerster heeft de door verzoekster toegestuurde rekeningen niet betaald. Verzoekster heeft de rechter onder meer verzocht om ten aanzien van alle drie de geldvorderingen een vast bedrag (forfaitaire vergoeding) voor betalingsachterstand toe te kennen.

De verwijzende rechter vraagt of uit artikel 6, leden 1 en 2, van richtlijn 2011/7/EU juncto artikel 3 van richtlijn 2011/7/EU volgt dat hij één enkel vast bedrag voor betalingsachterstand moet toekennen wanneer meerdere uit dezelfde contractuele verbintenis voortvloeiende geldvorderingen niet worden voldaan of dat hij in zo'n geval meerdere vaste bedragen voor betalingsachterstand moet toekennen.

Hof: Artikel 6, lid 1, gelezen in samenhang met artikel 3 van richtlijn 2011/7/EU moet aldus worden uitgelegd dat wanneer in één enkele overeenkomst sprake is van periodieke leveringen van goederen of diensten die elk binnen een bepaalde termijn moeten worden betaald, het vaste minimumbedrag van 40 EUR als vergoeding voor invorderingskosten aan de schuldeiser verschuldigd is voor elke betalingsachterstand.

HvJ – ARREST – 1 december 2022 – zaak C-419/21 – X – Polen – ECLI:EU:C:2022:948 – geen conclusie – arrest

Betalingsachterstand – Deelbestellingen – Begrip handelstransacties - Vast bedrag

Richtlijn 2011/7/EU. Overeenkomst tussen ziekenhuis en verkoper medische producten, waarbij meerdere bestellingen en leveringen zijn overeengekomen. Bestellingen zijn louter technische en organisatorische handelingen en hielden geen verplichting in voor het ziekenhuis. Er is bij opeenvolgende leveringen een betalingsachterstand ontstaan. Daarbij is twistpunt of er één vast bedrag moet worden betaald of dat er meerdere bedragen moeten worden betaald.

Vereist artikel 6, lid 1, van richtlijn 2011/7/EU dat in het geval van een overeenkomst waarin de partijen zijn overeengekomen dat er meerdere goederenleveringen zullen plaatsvinden en elke levering binnen een bepaalde daaropvolgende termijn wordt betaald, minstens een vast bedrag van 40 EUR verschuldigd is voor achterstand bij elke afzonderlijke betaling voor de verschillende leveringen, of vereist het Unierecht slechts dat de schuldeiser in dat geval een vast bedrag van 40 EUR moet kunnen invorderen uit hoofde van de volledige handelstransactie die uit meerdere leveringen bestaat, ongeacht het aantal te late betalingen voor de verschillende leveringen?

Hof: Artikel 2, punt 1, van richtlijn 2011/7/EU moet aldus worden uitgelegd dat het daarin opgenomen begrip „handelstransacties” betrekking heeft op elk van de opeenvolgende goederenleveringen of dienstenverrichtingen waarmee uitvoering wordt gegeven aan een en dezelfde overeenkomst.

Artikel 6, lid 1, van richtlijn 2011/7, gelezen in samenhang met artikel 4 van deze richtlijn, moet aldus worden uitgelegd dat:

wanneer een en dezelfde overeenkomst voorziet in opeenvolgende goederenleveringen of dienstverrichtingen die elk binnen een bepaalde termijn moeten worden betaald, het vaste minimumbedrag van 40 EUR als vergoeding van de invorderingskosten aan de schuldeiser verschuldigd is voor elke betalingsachterstand.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – 26 september 2022 (ECER 9.12.22.) - C-677/22 - Przedsiębiorstwo A.

Betalingsachterstand bij handelstransacties – Beding betalingstermijn

Richtlijn 2011/7/EU. De vraag is o.a. of artikel 3, lid 5, van richtlijn 2011/7/EU aldus moet worden uitgelegd dat ondernemers slechts kunnen worden geacht uitdrukkelijk een betalingstermijn van meer dan 60 dagen te zijn overeengekomen wanneer de bedingen van de gesloten overeenkomst niet uitsluitend door een van de contractpartijen zijn vastgesteld.

LITERATUUR

S. Stuij, Deerschikking van de Bewijsverordening en de Betekeningsverordening, in: TvPP 2022/6

Consumenten

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-600/21 – Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique en du Centre Ouest – Frankrijk – ECLI:EU:C:2022:970 – geen conclusie – arrest

Consumentenkrediet – Oneerlijk beding - Vertraging in betaling - Gedwongen verkoop zonder ingebrekestelling – Criteria uit Banco Primus

Richtlijn 93/13/EEG Verweerster heeft een lening aan verzoeker verstrekt voor de aanschaf van een onroerende zaak. Deze lening moest over een periode van twintig jaar worden afgelost. In de algemene voorwaarden van de overeenkomst was bepaald dat de verschuldigde bedragen van rechtswege en onmiddellijk opeisbaar waren, in geval van een vertraging van meer dan dertig

dagen bij de betaling van een termijn van de hoofdsom, renten of bijkomende kosten. Nadat betaling van een termijn is uitgebleven heeft verweerder de lening zonder voorafgaande ingebrekestelling vervroegd opeisbaar verklaard en is zij overgegaan tot gedwongen verkoop van de woning van verzoeker. Verzet de richtlijn zich tegen een ontheffing van ingebrekestelling in consumentenovereenkomsten? Kan een vertraging van meer dan dertig dagen bij de betaling een voldoende ernstige niet-nakoming vormen? Zijn de vier criteria uit Banco Primus cumulatief of alternatief?

Hof: Het arrest van 26 januari 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60), moet aldus worden uitgelegd dat:

de criteria die in dat arrest zijn geformuleerd voor de beoordeling van het oneerlijke karakter van een beding in een overeenkomst, in de zin van artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG niet kunnen worden opgevat als cumulatief dan wel alternatief, maar moeten worden begrepen als deel van het geheel van omstandigheden rond de sluiting van de betreffende overeenkomst, die de nationale rechter moet onderzoeken om het oneerlijke karakter van een beding in een overeenkomst, in de zin van artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13, te beoordelen.

Artikel 3, lid 1, en artikel 4 van richtlijn 93/13, moeten aldus worden uitgelegd dat een vertraging van meer dan 30 dagen in de betaling van een termijn van een lening, gelet op de looptijd en het bedrag van deze lening, in beginsel op zichzelf een voldoende ernstige niet-nakoming van een leningsovereenkomst kan vormen in de zin van het arrest van 26 januari 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60).

Artikel 3, lid 1, en artikel 4 van richtlijn 93/13, moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich er, onder voorbehoud van de toepasselijkheid van artikel 4, lid 2, van deze richtlijn, tegen verzetten dat de partijen bij een leningsovereenkomst daarin een beding opnemen waarin op uitdrukkelijke en ondubbelzinnige wijze wordt bepaald dat de betreffende lening van rechtswege vervroegd opeisbaar kan worden verklaard in geval van een vertraging in de betaling die een bepaalde duur overschrijdt, voor zover over het beding in kwestie niet afzonderlijk is onderhandeld en dit beding het evenwicht tussen de uit de overeenkomst voortvloeiende rechten en verplichtingen van de partijen aanzienlijk verstoort ten nadele van de consument.

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-625/21 – GUPFINGER Einrichtungsstudio – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2022:971 – geen conclusie – arrest

Oneerlijk beding - Opzegging koopovereenkomst - Schadevergoeding voor de verkoper op basis van nationaal aanvullend recht

Richtlijn 93/13/EEG. Verweerder heeft op de beursstand van verzoekster een inbouwkeuken ter waarde van 10.924,70 EUR gekocht. Verweerder heeft de koopovereenkomst opgezegd omdat hij het huis waarvoor de keuken bestemd was, niet kon kopen. Verzoekster eist van verweerder een contractuele schadevergoeding ten bedrage van de koopprijs met aftrek van hetgeen zij heeft bespaard omdat de werkzaamheden niet behoeften te worden uitgevoerd.

In casu voorziet het litigieuze beding erin dat in geval van onrechtmatige beëindiging van de overeenkomst door de koper, de verkoper de keuze wordt gelaten tussen een forfaitaire schadevergoeding gelijk aan 20 % van de verkoopprijs of volledige vergoeding van de schade veroorzaakt door opzegging. Het eerste onderdeel van dit beding is het oneerlijke deel van het beding, het tweede onderdeel weerspiegelt de bepalingen van artikel 921 ABGB.

Het Hof verwijst o.a. naar arrest HvJ van 8 september 2022, D.B.P. e.a. (Hypothecaire lening in vreemde valuta), C-80/21–C-82/21 waaruit volgt dat wanneer een overeenkomst van kracht kan blijven nadat oneerlijke bedingen zijn geschrapt, de nationale rechter deze bedingen niet kan vervangen door een nationale bepaling van aanvullende aard.

Hieruit volgt met name dat een verkoper die een consument een beding heeft opgelegd dat oneerlijk en dus nietig is verklaard door de nationale rechter, wanneer de overeenkomst zonder dit beding kan blijven bestaan, geen aanspraak kan maken op wettelijke schadevergoeding voorzien in een nationale bepaling van aanvullende aard dat zonder die clause van toepassing zou zijn geweest (arrest van 27 januari 2021, Dexia Nederland, C-229/19 en C-289/19).

Onder voorbehoud van de beoordeling door de verwijzende rechter dient in dit verband te worden opgemerkt dat een beding als het litigieuze beding als geheel oneerlijk is. Een dergelijk beding zorgt namelijk voor een aanzienlijk gebrek aan evenwicht tussen de rechten en plichten van de partijen, ten nadele van de consument, aangezien het de professionele verkoper een keuze geeft die, in geval van ontbinding van de overeenkomst, de verkoper in staat stelt een vergoeding te verkrijgen die overeenkomt met zijn verlies als deze groter is dan 20% van de waarde van het contract of 20% van deze waarde als zijn werkelijke verlies lager is. Het mechanisme van een dergelijke clause is oneigenlijk vanwege de mogelijkheid die is voorbehouden aan de verkoper en die hem in staat stelt een schadevergoeding te eisen die hoger kan zijn dan zijn werkelijke schade.

Hof: [vrij vertaald] Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van Richtlijn 93/13/EEG, moeten aldus worden uitgelegd dat wanneer een schadevergoedingsbeding in een koopovereenkomst oneerlijk en bijgevolg nietig wordt verklaard, en de overeenkomst kan voortbestaan zonder dit beding, deze zich ertegen verzetten dat de professionele verkoper die het beding heeft opgelegd, in het kader van een schadevergoeding zich uitsluitend baseert op een aanvullende bepaling van het nationale verbintenissenrecht, die van toepassing zou zijn geweest bij afwezigheid van genoemd beding.

HvJ – CONCLUSIE A-G PITRUZZELLA – 15 december 2022 – zaak C-570/21 – YYY. – Polen – ECLI:EU:C:2022:1002 – [conclusie](#)

Begrip consument - Gemengde kredietovereenkomst

Richtlijn 93/13/EEG. Richtlijn 2011/83/EU. Verordening (EU) nr. 524/2013. De vragen gaan over de uitlegging van het begrip “consument” in de zin van richtlijn 93/13, met name aan de hand van de aard van het verband tussen de verrichte rechtshandeling en de economische activiteit van een van de kredietnemers, die een natuurlijk persoon is. Omvat dit begrip ook een persoon die een beroepsactiviteit uitoefent wanneer die tezamen met een kredietnemer die geen dergelijke activiteit uitoefent een gemengde kredietovereenkomst aangaat?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 2, onder b), van richtlijn 93/13/EEG en de overwegingen daarvan staan er niet aan in de weg dat de definitie van het begrip consument wordt uitgestrekt tot een persoon die een beroepsactiviteit uitoefent en die tezamen met een kredietnemer die een dergelijke activiteit niet uitoefent een overeenkomst heeft gesloten inzake een aan een vreemde valuta gekoppeld krediet dat deels wel en deels niet is bestemd voor beroepsmatig gebruik door een van de kredietnemers, en niet alleen wanneer het beroepsmatige gebruik dermate marginaal is dat het moet worden geacht in de globale context van de betrokken overeenkomst een onbetekenende rol te spelen. Rekening houdend met de in overweging 17 van richtlijn 2011/83/EU geboden uitleggingscriteria volstaat het in het geval van gemengde overeenkomsten namelijk dat het commerciële doel zo beperkt is dat het binnen de globale context van de overeenkomst niet overheerst.

Artikel 2, onder b), van richtlijn 93/13 en de overwegingen daarvan moeten aldus worden uitgelegd dat de vraag of de beroeps- of bedrijfsdoeleinden in de globale context van de overeenkomst zwaarder wegen, moet worden beantwoord door de nationale rechter op grond van een algemene beoordeling van alle omstandigheden van de specifieke zaak. Daartoe kan de nationale rechter in geval van een aanvraag van een krediet bij een kredietinstelling de volgende beoordelingscriteria hanteren: de verhouding tussen het voor beroepsdoeleinden en het voor privédoeleinden toegekende bedrag; het feit dat het krediet tevens is aangevraagd door een persoon die geen beroeps- of bedrijfsactiviteit uitoefent en niet verbonden is met de bedrijfsactiviteit van de andere aanvrager; de eventuele omstandigheid dat aan de toekenning van het krediet voor privédoeleinden de voorwaarde is verbonden dat tevens de door een van de twee aanvragers voor beroeps- of bedrijfsdoeleinden aangegane schuld wordt voldaan.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 28 oktober 2022 (ECER 13.12.22) – [C-678/22 - Profi Credit Polska](#)

Onerlijk beding - Kredietovereenkomst – Consumenten - Niet-rentekosten

Richtlijn 2008/48/EG. Richtlijn 93/13/EEG. De zaak gaat over een persoonlijke lening met een vaste rentevoet (9,91 % op jaarbasis), en een jaarlijkse kostenpercentage van 90,33 %. Verweerster was in het kader van de terugbetaling van de lening gehouden verzoekster naast de hoofdsom van de lening en de in een vast bedrag uitgedrukte kapitaalrente (644 PLN) ook niet-rentekosten voor het krediet van in totaal 2 000 PLN (administratiekosten, provisie enzovoort) te betalen. In de overeenkomst was bedongen dat indien de kredietnemer de termijnen (geheel of gedeeltelijk) of een ander met de overeenkomst verbonden bedrag niet tijdig zou betalen, dat onbetaalde bedrag een achterstallige vordering wordt en de kredietgever gerechtigd is daarover de maximale vertragsrente in rekening te brengen. De vraag is o.a. of het in het licht van de doelstellingen van richtlijn 2008/48 ontoelaatbaar is om in consumentenkredietovereenkomsten bedingen op te nemen waarin de consument een verplichting wordt opgelegd om kapitaalrente te betalen die is berekend niet alleen over het kredietbedrag dat daadwerkelijk aan hem is uitgekeerd, maar ook over de niet-rentekosten van het krediet.

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 7 oktober 2022 – [ECLI:NL:HR:2022:1388](#)

Onerlijk beding – Tussentijdse rentewijziging hypothecair krediet

Richtlijn 93/13/EEG. Richtlijn 2014/17/EU. Financieel recht. Algemene voorwaarden. Consumentenrecht. Tussentijdse rentewijziging bij hypothecair krediet. Betekenis transparantievereiste art. 5 Richtlijn oneerlijke bedingen bij beoordeling of beding oneerlijk of onredelijk bezwarend is. Temporele en materiële reikwijdte Richtlijn hypothecair krediet. Samenhang met 21/00873 en 21/02755.

 Is beding over tussentijdse rentewijziging bij hypothecair krediet oneerlijk? ([Cassatieblog](#))

NOOT – bij HvJ 5 mei 2022, [C-179/21 absoluts -bikes](#)

Pre-contractual information in multi-party settings: mobilizing legitimate interests to restrict consumer protection? (C-179/21 absoluts-bikes)

COVID-19

GERECHT EU – ARREST – 21 december 2022 – zaak T-260/21 – E. Breuninger / Commissie – [ECLI:EU:T:2022:833](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

GERECHT EU – ARREST – 21 december 2022 – zaak T-306/21 – Falke / Commissie – [ECLI:EU:T:2022:834](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

COVID-19 - Tijdelijke kaderregeling inzake staatssteun

Samenvatting onder: [Staatssteun](#)

GERECHT EU – ARREST – 21 december 2022 – zaak T-525/21 – E. Breuninger / Commissie – [ECLI:EU:T:2022:835](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

COVID-19

Samenvatting onder: [Staatssteun](#)

OVERIG

- Raad heft reisbeperkingen in het kader van de Covid-19-pandemie op ([ECER](#))
- Versterkt mandaat voor het Europees Centrum voor ziektepreventie en -bestrijding (ECDC) ([ECER](#))
- EU-verordening voor grensoverschrijdende bedreigingen van de gezondheid definitief vastgesteld ([ECER](#))

WIKI

- [Coronavirus – Europees recht](#)

EHRM - factsheet

- [COVID-19 health crisis](#)

Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek

EHRM – ARREST – 6 december 2022 - Kalda t. Estland (no. 2) – persbericht – [arrest](#) - [14581/20](#) - [ECLI:CE:ECHR:2022:1206JUD001458120](#)

Ontneming van stemrecht (voor Europees Parlement) van levenslang gestrafte in Estland – Geen schending artikel 3, eerste protocol bij het EVRM

Samenvatting onder: [verkiezingen en kiesrecht](#)

EHRM – ARREST – 8 december 2022 - Yakovlyev t. Oekraïne – [persbericht](#) – [arrest](#) - [42010/18](#) - [ECLI:CE:ECHR:2022:1208JUD004201018](#)

Hongerstaking in gevangenis – Gedwongen voeding – Medische noodzaak?

Artikel 3 EVRM. Klager wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van negen jaar en wordt gedetineerd in een gevangenis waar al langer conflicten bestaan tussen gedetineerden en de gevangenis vanwege de slechte omstandigheden. Op 22 januari 2018 gaan zeker tien gedetineerden, waaronder klager, in hongerstaking, als protest tegen de detentie. Op 29 januari 2018 wordt bij klager de diagnose gesteld dat hij aan gezondheidsproblemen lijdt, waarna de gevangenisdirecteur bij de rechtbank verzoekt om klager gedwongen te mogen voeden. De rechtbank wijst het verzoek toe. Van 1 tot 5 februari 2018 wordt klager gedwongen gevoed, waarbij, naar eigen zeggen, zijn handen achter zijn rug werden gebonden en hij door een aantal bewaarders vast werd gehouden, waarbij een rubberen slang in zijn keel werd geduwd, hetgeen veel pijn veroorzaakte en hij dreigde te stikken.

Bij het EHRM voert klager aan dat hij enkel gedwongen is gevoed om het protest te onderdrukken, terwijl het vanuit medisch oogpunt niet nodig was. Er is derhalve een grove inbreuk gemaakt op zijn persoonlijke autonomie en het voeden heeft plaatsgevonden met ongerechtvaardigd geweld, waardoor hij zowel fysiek als mentaal pijn heeft geleden.

Gezien de relatief korte tijd die is verlopen sinds het begin van de hongerstaking, het ontbreken van enige uitleg in het medische rapport over het onmiddellijke gevaar voor het leven van klager, het ontbreken van enige noodzaak om in het ziekenhuis opgenomen te worden en het feit dat klager gezond genoeg was om bij de rechtszitting aanwezig te zijn, is het EHRM er niet van overtuigd dat het gedwongen voeden medisch noodzakelijk was. Verder heeft de rechtbank bij het toewijzen van het verzoek niet gereageerd op de zorgen die klager uitte en geen alternatieve mogelijkheden voor het gedwongen voeden bekeken. In hoger beroep is door het hof niet gereageerd op het standpunt van klager dat er geen wettelijke mogelijkheden waren om gedwongen te voeden. Het EHRM is er aldus niet van overtuigd dat de nationale rechters hun rol als effectieve procedurele waarborg tegen mishandeling hebben vervuld.

Voorts is het gedwongen voeden uitgevoerd zonder dat er regelingen waren betreffende de procedures die in zulke gevallen gevolgd moesten worden, waardoor het personeel dat volledig naar eigen inzicht kon doen. Gezien die omstandigheid gaat het EHRM uit van de lezing van klager dat hij op excessieve wijze fysiek werd vastgehouden en pijn heeft geleden.

Tot slot overweegt het EHRM dat al jaren door gedetineerden grieven zijn geuit over de schending van hun rechten door de gevangenis, zonder resultaat. De betreffende hongerstaking kan daarom gezien worden als een manier van protest die is ontstaan omdat er geen andere mogelijkheden waren om gehoord te worden. Het onderzoeken van de redenen achter het protest en het geven van een betekenisvolle reactie op de klachten zou de juiste manier zijn geweest voor de staat om te reageren op deze situatie. Zo'n onderzoek is achterwege gebleven en de enige reactie van de autoriteiten was het gedwongen voeden van de hongerstakers, waardoor het EHRM niet uit kan sluiten dat het gedwongen voeden in feite het doel had om de protesten in de gevangenis te onderdrukken.

EHRM: Schending van artikel 3 EVRM.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Vlad t. Roemenië – [persbericht 8.12.22](#) – [beslissing - 122/17](#) - [ECLI:CE:ECHR:2022:1115DEC000012217](#)

Detentieomstandigheden in Roemeense gevangenis

Artikel 3 EVRM. Sinds 13 januari 2021 kunnen gedetineerden via een rechtsmiddel voor de Roemeense civiele rechtbanken compensatie krijgen voor ontoereikende detentieomstandigheden. De klacht is niet ontvankelijk.

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – 24 november 2022 - Baybasin t. Nederland – [36384/22](#) - [subject matter of the case](#)

Detentie - Fouilleren

Artikelen 3 en 8 EVRM. De klacht betreft het fouilleren van klager, die een levenslange gevangenisstraf uitzit, nadat hij bezoek had gehad van zijn advocaat. Vraag aan partijen: Was het fouilleren, rekening houdend met het feit dat fouillering soms nodig kan zijn om de gevangenisveiligheid te waarborgen of wanorde of misdaad te voorkomen (Frérot v. Frankrijk, nr. 70204/01, § 38, 12 juni 2007; Roth v. Duitsland, nrs. 6780/18 en 30776/18, § 65, 22 oktober 2020) verenigbaar met de artikelen 3 en/of 8 van het Verdrag?

EUROPESE COMMISSIE

Aanbeveling over procedurele rechten van verdachten en beklaagden die in voorlopige hechtenis zitten en over materiële detentieomstandigheden ([EC](#)) ([ECER](#))

EHRM - factsheets en guides

- [🔗 Hunger strikes in detention](#)
- [🔗 Migrants in detention](#)
- [🔗 Prisoners' right to vote](#)
- [🔗 Prisoners' health-related rights](#)
- [🔗 Detention and mental health](#)
- [🔗 Detention conditions and treatment of prisoners](#)
- [🔗 Use of force in the policing of demonstrations](#)
- [🔗 Guide on the case-law of the ECHR on Prisoners' rights](#)

Diensten, elektronische communicatiediensten

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-83/21 – Airbnb Ireland en Airbnb Payments UK – Italië – ECLI:EU:C:2022:1018 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Airbnb - Fiscale regeling voor kortlopende huurovereenkomsten - Doorgeven gegevens aan belastingdienst - Aanwijzen fiscaal vertegenwoordiger Technisch voorschrift?

Samenvatting onder: [Belastingen](#)

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 15 december 2022 – zaak C-50/21 – Prestige and Limousine – Spanje – ECLI:EU:C:2022:997 – [conclusie](#)

Vergunningen – Vrijheid van vestiging – Autoverhuurdiensten met chauffeur

Artikelen 49 en 107 VWEU. Verzoekster is een onderneming die beschikt over een VTC vergunning (voor huurauto's met chauffeur) en daardoor toestemming heeft autoverhuurdiensten met chauffeur aan te bieden in het grootstedelijk gebied van Barcelona. Verzoekster heeft in 2018 administratief beroep ingesteld strekkende tot nietigverklaring van een verordening die stedelijk passagiersvervoer met chauffeurs binnen het gebied van Barcelona regelt. Het aantal vergunningen voor de autoverhuurdiensten met chauffeur wordt door de verordening beperkt ten gunste van taxidiensten.

Verzetten de artikelen 49 en 107, lid 1, VWEU zich tegen een nationale regeling die zonder gegronde reden de verhouding tussen het aantal VTC- (huurauto's met chauffeurs) en taxi-vergunningen begrenst tot 1:30 en aanvullende eisen stelt voor VTC's?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 49 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het niet in de weg staat aan nationale maatregelen op grond waarvan van marktdeelnemers die VTC-diensten willen verrichten binnen de grenzen van een grootstedelijk gebied, wordt verlangd dat zij een bijbehorende vergunning verkrijgen, indien deze exploitanten reeds in het bezit zijn van een nationale vergunning waarmee zij „inter- stedelijke” en „stedelijke” VTC-diensten op het hele nationale grondgebied en als de vergunning in kwestie geen herhaling van reeds uitgevoerde controles vereist. Artikel 49 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het zich ertegen verzet dat het aantal van dergelijke VTC-vergunningen wordt beperkt tot 1 per 30 taxivergunningen of minder in hetzelfde grootstedelijk gebied.

HvJ – CONCLUSIE A-G EMILIOU – 15 december 2022 – zaak C-468/20 – Fastweb e.a. – Italië – ECLI:EU:C:2022:996 – [conclusie](#)

Termijnen voor de verlenging van telefoonpakketten en voor de facturering

Artikelen 49 en 56 VWEU. Richtlijn 2002/19/EG. Richtlijn 2002/20/EG. Richtlijn 2002/21/EG. Richtlijn 2002/22/EG. De verwijzende rechter vraagt het Hof met name of een autoriteit van een lidstaat de telefoonmaatschappijen rechtmatig bepaalde beperkingen kan opleggen met betrekking tot de frequentie van de verlenging van aangeboden pakketten en voor de facturering van vaste en/of mobiele telefoniediensten. Is een dergelijke maatregel verenigbaar met de beginselen inzake het vrije verkeer van diensten zoals deze voortvloeien uit de artikelen 49 en 56 VWEU, met de bepalingen van de richtlijnen die het zogenoemde geharmoniseerde rechtskader voor elektronische communicatie vormen en met een aantal algemene beginselen van het Unierecht zoals gelijkheid, evenredigheid en non-discriminatie?

A-G geeft het Hof in overweging: De artikelen 49 en 56 VWEU, de bepalingen van richtlijn 2002/19/EG (toegangsrichtlijn), richtlijn 2002/20/EG (machtigingsrichtlijn), richtlijn 2002/21/EG (kaderrichtlijn), en richtlijn 2002/22/EG (universeledienstrichtlijn), alsmede de beginselen van gelijkheid, evenredigheid en non-discriminatie staan niet in de weg aan een nationale regeling die aan de nationale regelgevende instantie de bevoegdheid verleent om aanbieders van telefoondiensten een minimumtermijn voor de verlenging van pakketten en de facturering op te leggen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië - 10 oktober 2022 (ECER 20.12.22) - C-662/22 en C-667/22 - Airbnb Ireland e.a.*

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië - 10 oktober 2022 (ECER 20.12.22) - C-663/22 - Expedia*

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië - 10 oktober 2022 (ECER 20.12.22) - C-665/22 - Amazon Services Europe*

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 10 oktober 2022 (ECER 20.12.22) - C-664/22 en C-666/22 - Google Ireland e.a.*

Dienstenrichtlijn – Onlinetussenhandelsdiensten – Onlinezoekmachines - informatieverplichtingen

Richtlijn 2000/31/EG. Richtlijn 2006/123/EG. Richtlijn (EU) 2015/1535. Verordening (EU) 2019/1150. Amazon heeft beroep ingesteld tegen besluit nr. 161/21/CONS waarin de indiening van de systeemverklaring omtrent economische gegevens (IES) ook verplicht wordt gesteld voor onlinetussenhandelsdienstverleners en aanbieders van onlinezoekmachines.

De verwijzende rechter vraagt zich in zaak **C-665/22** of deze verplichting tot indiening van de IES, verenigbaar is met de artikelen 15 en 16 van verordening 2019/1150.

De vraag in gevoegde zaken **C-664/22 en C-666/22** is o.a. of het Unierecht in de weg staat aan de toepassing van nationale bepalingen waarbij aan marktdeelnemers die in Italië werkzaam zijn maar in een ander Europees land zijn gevestigd, bijkomende lasten van administratieve en geldelijke aard worden opgelegd, zoals de inschrijving in een specifiek register en de verplichting tot betaling van een financiële bijdrage.

De vraag in zaak **C-663/22** is o.a. de vraag of zij in de weg staan aan bepalingen van een lidstaat of maatregelen van een onafhankelijke nationale autoriteit die buitenlandse onlinetussenhandelsdienstverleners verplichten om een document in te dienen dat informatie bevat die geen verband houdt met het doel van die verordening.

De vraag in gevoegde zaken **C-662/22 en C-667/22** is o.a. of het Unierecht in de weg staat aan nationale bepalingen volgens welke onlinetussenhandelsdienstverleners en aanbieders van onlinezoekmachines verplicht zijn tot inschrijving in een register, welke inschrijving op haar beurt bijkomende geldelijke en administratieve verplichtingen alsmede sancties met zich brengt voor die dienstverrichters.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Tsjechië - 26 oktober 2022 (ECER 19.12.22) – C-695/22 - Fondee*

Beleggingen – Effecten - Vrij verrichten van diensten

Samenvatting onder: Financiële diensten

Digitale markt, sociale media, AI en elektronische handtekening

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië - 10 oktober 2022 (ECER 20.12.22) - C-662/22 t/m 667/22 - Amazon Services Europe e.a.*

Dienstenrichtlijn – Onlinetussenhandelsdiensten – Onlinezoekmachines - informatieverplichtingen

Samenvatting onder: Diensten

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije - 22 juni 2022 (ECER 5.12.22) - C-466/22 - V.B. Trade*

Gekwalificeerde elektronische handtekening - Belastingcontroleverslag

Verordening (EU) nr. 910/2014. Een belastingcontroleverslag is opgemaakt en daarna is ook de handeling vastgesteld die nu bij de rechter aan de orde is gesteld. Alle handelingen zijn elektronische documenten die door de opstellers ervan zijn voorzien van gekwalificeerde elektronische handtekeningen. Deze gekwalificeerde elektronische handtekeningen zouden zijn geplaatst door personen die allen de hoedanigheid van bevoegde invorderingsinstanties naar nationaal recht hebben. In de loop van de onderhavige procedure heeft verzoekster via haar vertegenwoordiger alle elektronische documenten met gekwalificeerde elektronische handtekeningen betwist, met inbegrip van de in het kader van belastingcontrole vastgestelde beschikkingen en het naheffingsbesluit.

De vraag is o.a. of de zinsnede „rechtsgevolg van een elektronische handtekening [...] als bewijsmiddel” als bedoeld in artikel 25, lid 1, van verordening 910/2014 aldus moet worden uitgelegd dat deze bepaling de rechterlijke instanties van de lidstaten verplicht om aan te nemen dat, wanneer de voorwaarden van artikel 3, punten 10, 11 en 12, van die verordening aanwezig of onomstreden zijn, de aanwezigheid en het geclaimde auteurschap van een dergelijke handtekening bij voorbaat onomstotelijk en onomstreden vaststaan.

REGELGEVING

- Sterkere cyberbeveiliging in de EU door nieuwe cyberbeveiligingsrichtlijn (ECER)
- Europese Commissie publiceert resultaten van de evaluatie van de richtlijn webtoegankelijkheid (ECER)

Raad

- Artificial Intelligence Act: Council calls for promoting safe AI that respects fundamental rights (Raad)
- European digital identity (eID): Council makes headway towards EU digital wallet, a paradigm shift for digital identity in Europe (Raad)

Discriminatie

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 17 november 2022 - Calderas en Lupu t. Frankrijk en vijf andere zaken – persbericht 8.11.22 – beslissing - 13561/15 - ECLI:CE:ECHR:2022:1117DEC001356115

Ontruimingsbesluiten – Woonkampen – Huisvesting – Kwetsbare personen

Samenvatting onder: Bestuursrecht

EHRM – ARREST – 13 december 2022 - Elmazova e.a. t. Noord-Macedonië – persbericht - arrest - 13550/20 - 11811/20 - ECLI:CE:ECHR:2022:1213JUD001181120

Plaatsen van Roma en niet Roma-leerlingen op verschillende scholen is onrechtvaardige discriminatie en schending van het recht op onderwijs

Samenvatting onder: Onderwijs

EHRM – ARREST – 13 december 2022 – Test-achats t. België – [persbericht](#) – [arrest](#) – [77039/12](#) - ECLI:CE:ECHR:2022:1213JUD007703912

Onpartijdigheid van en vragen aan deskundige – Eerlijk proces

Samenvatting onder: [procesrecht en recht op een eerlijk proces](#)

OVERIG

Tackling racial profiling: reflections on recent case law of the European Court of Human Rights. ([strasbourgobservers](#))

EHRM - factsheets en guides

[🔗](#) [Guide on Article 14 ECHR and on article 1 of Protocol No. 12 to the Convention - prohibition of discrimination](#)

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST – 6 december 2022 - Spasov t. Roemenië – [persbericht](#) – [arrest](#) – [27122/14](#) - ECLI:CE:ECHR:2022:1206JUD002712214

Illegale visserij in communautaire wateren in de Zwarte Zee - Eigenaar Bulgaars schip veroordeeld in Roemenië – Schending EU-recht – Schending EVRM

Samenvatting onder: [Landbouw en visserij](#)

EHRM – ARREST – 6 december 2022 – Pannon Plakat kft e.a. t. Hongarije - [persbericht](#) - [arrest](#) - [39859/14](#) - ECLI:CE:ECHR:2022:1206JUD003985914

Verbod reclameborden – Terugwerkende kracht – Eigendomsbescherming

Artikel 1, Eerste Protocol EVRM. Klaagster plaatst bedrijfsmatig reclameborden langs wegen, waaruit zij een groot deel van haar inkomsten genereert. Op 1 juli 2013 is in Hongarije – na een reeks eerdere aanscherpingen, waarvan de eerste van kracht werd op 1 januari 2011 – een nagenoeg alomvattend verbod op reclame-uitingen langs wegen buiten de bebouwde kom van kracht geworden. Klaagster berekent dat zij als gevolg daarvan een kwart van haar omzet (over 2010) is kwijt geraakt en betoogt dat het verbod een ongerechtvaardigde inbreuk op haar eigendomsrecht vormt.

EHRM: de geconstateerde inbreuk op het eigendomsrecht wordt disproportioneel geoordeeld omdat de opeenvolgende wetwijzigingen waarmee het reclameverbod werd ingevoerd gedeeltelijk terugwerkende kracht hadden en marktpartijen daarop niet voorbereid waren en hen bovendien een zeer korte overgangsperiode werd gegund. Voor het hof weegt bovendien zwaar mee dat het verbod ernstige economische consequenties had voor klagster, waarvoor geen compensatie beschikbaar werd gesteld. Schending van art. 1 EP.

EHRM – factsheets en guides

[🔗](#) [Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR - protection of property](#)

EncroChat

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 19 oktober 2022 (ECER 2.12.22) - [C-670/22 - Staatsanwaltschaft Berlin](#)

Europees onderzoeksbevel in strafzaken – Verkrijgen bewijs – EncroChat

Richtlijn 2014/41/EU. Het OM legt de verdachte meervoudige verboden handel in en verboden bezit van verdovende middelen in niet geringe hoeveelheden in Duitsland ten laste. In het kader van deze handelsactiviteiten zou hij gebruik hebben gemaakt van de communicatiedienst „EncroChat” en zo via tekst- en fotoberichten hebben gecommuniceerd. De vermoedelijk door verdachte opgestelde of aan hem gestuurde tekst- en fotoberichten werden op grond van de maatregel ter interceptie van telecommunicatie van de Franse autoriteiten in het kader van de daar ingestelde onderzoeken onderschept. De ten laste gelegde feiten berusten in wezen op deze berichten. De verwijzende rechter wenst te vernemen of de Duitse onderzoeksautoriteiten bij de verkrijging van de gegevens de richtlijn hebben geschonden en, zo ja, of dit ertoe dient te leiden dat de gegevens worden uitgesloten als bewijs in de strafprocedure, dan wel op andere wijze in de uitspraak van de rechter dient door te werken.

RECHTSPRAAK NL – PREJUDICIËLE VRAGEN AAN HOGE RAAD – 19 december 2022 - [ECLI:NL:RBNNE:2022:4797](#)

Onderzoek Shifter - Interstatelijke vertrouwensbeginsel – EncroChat

De rechtbank heeft prejudiciële vragen aan de Hoge Raad gesteld die (onder meer) zien op de toepassing van het interstatelijke vertrouwensbeginsel en in het bijzonder welk kader gehanteerd dient te worden bij de beoordeling van onderzoekswensen van de verdediging. In deze zaak is sprake van uit Frankrijk afkomstige informatie van EncroChat- en SkyECC.

De rechtbank is van oordeel dat een antwoord op deze vragen nodig is om te beslissen in de zaken van de verdachten in het onderzoek Shifter en dat sprake is van een zaaksoverstijgend belang, zoals omschreven in artikel 553 Sv, ten aanzien van de geformuleerde prejudiciële vragen. Hierbij heeft de rechtbank in aanmerking genomen dat inmiddels bij meerdere rechtbanken en gerechtshoven zaken zijn aangebracht, waarin de verdenking is voortgekomen uit in het buitenland verricht onderzoek met betrekking tot EncroChat, SkyECC of andere telecomaanbieders. In deze zaken worden door de verdediging veelal dezelfde verweren gevoerd als in de zaak Shifter. Deze verweren hebben vaak de strekking dat de verdedigingsrechten door de door het Openbaar Ministerie gehanteerde werkwijze in deze onderzoeken onvoldoende tot hun recht komen.

 Taru Spronken, De eerste prejudiciële vragen in strafzaken gaan over EncroChat (NJB)

RECHTSPRAAK NL – Gerechtshof Den Haag – 15 december 2022 - [ECLI:NL:GHDHA:2022:2505](#)

EncroChat

Proces-verbaal beslissingen op onder andere Encrochat-onderzoekswensen. Voorlopig oordeel. Geen aanhouding in verband met prejudiciële vragen diverse andere gerechten. Oordeel over strekking 126cc/126dd Sv. Encrochat-hack vond plaats in Frankrijk. De Franse onderzoekshandelingen worden o.g.v. het interstatelijk vertrouwensbeginsel in beginsel niet getoetst door de Nederlandse strafrechter. Geen aanwijzingen voor inzet bevoegdheid onder verantwoordelijkheid Nederlandse autoriteiten. Uit uitspraak Franse Hof van Cassatie 11 oktober 2022, mede in het licht van uitspraak hof van beroep te Lyon van 12 juli 2022, volgt niet dat Franse Encrochat-operatie onrechtmatig zou zijn. Geen voeging JIT-overeenkomst. 26Lemont is een titel V-onderzoek en daarmee geen voorbereidend onderzoek in de zaak van de verdachten. Onvoldoende concrete aanwijzingen voor vormverzuimen in verkrijging, bewaring en gebruikmaking Encrochat-gegevens in 26Lemont. Overwegingen over wettelijke grondslag

beslissing rechter-commissaris omtrent het bewaren en gebruiken Encrochat-gegevens in Nederland.

Energiemarkt

HvJ – ARREST – 15 december 2022 – zaak C-470/20 – Veejaam en Espo – Estland – ECLI:EU:C:2022:981 – conclusie – arrest

Staatssteun – Hernieuwbare energie – Waterkrachtcentrales - Richtsnoeren – Stimulerend effect

Samenvatting onder: Staatssteun

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-553/21 – Shell Deutschland Oil – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:1030 – geen conclusie – arrest

Belasting over energieproducten en elektriciteit – Gedifferentieerde accijnstarieven- Facultatieve belastingvrijstellingen en -verlagingen - Rechtzekerheidsbeginsel – Doeltreffendheidsbeginsel – Evenredigheidsbeginsel

Samenvatting onder: Belastingen

GERECHT EU – ARREST – 21 december 2022 – zaak T-702/21 – Ekobulkos/Commissie – ECLI:EU:T:2022:842 – arrest

Staatssteun – Productie van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen

Samenvatting onder: Staatssteun

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 16 augustus 2022 (ECER 15.12.22) – C-558/22 Fallimento Esperia et GSE

Groene stroom-certificaten

ARERA heeft aan Esperia S.p.A. een boete opgelegd van 2 803 500 EUR wegens niet-nakoming van haar verplichting groene-stroomcertificaten aan te kopen voor de in 2010 ingevoerde elektriciteit. De vennootschap Esperia, die ondertussen failliet was gegaan stelde tegen dit besluit beroep in. ARERA is gelast de boete te verlagen. ARERA heeft tegen dit vonnis hoger beroep ingesteld. De Consiglio di Stato heeft opgemerkt dat voor de beslechting van het geding eerst de vraag moet worden beantwoord of de nationale bepalingen volgens welke groene-stroomcertificaten voor ingevoerde energie moeten worden aangekocht, verenigbaar zijn met het Unierecht.

REGELGEVING

- EU-verordening inzake de gezamenlijke aankoop van gas en energiesolidariteitsmaatregelen gepubliceerd (ECER)
- Raad neemt tijdelijk mechanisme aan om buitensporig hoge gasprijzen in te tomen (ECER)
- Raad akkoord met versnelde vergunningsprocedure voor hernieuwbare energieprojecten (ECER)

OVERIG

REPowerEU: a European fiscal space beyond the pandemic ([EU law analysis](#))

Erfrecht en erfbelasting

PREDUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 2 september 2021 (ECER 6.1.22) - [C-670/21 - BA*](#)

Erfbelasting – In derde land gelegen bebouwd perceel dat wordt verhuurd – Verschil met in EU lidstaat gelegen perceel

Richtlijn 88/361/EEG. Artikelen 63, 64 en 65 VWEU. De vraag is of artikel 63, lid 1, en de artikelen 64 en 65 VWEU in de weg staan aan een nationale regeling van een lidstaat over de heffing van erfbelasting die met betrekking tot de berekening van de erfbelasting bepaalt dat een tot het privévermogen behorend bebouwd perceel dat in een derde land is gelegen en voor woondoeleinden wordt verhuurd, wordt gewaardeerd tegen de volledige waarde ervan, terwijl een perceel dat in een lidstaat van de EU is gelegen bij de berekening van de erfbelasting slechts voor 90 % van de waarde ervan in aanmerking wordt genomen

Europese subsidies

HvJ – CONCLUSIE A-G RANTOS – 15 december 2022 – zaak C-545/21 – ANAS – Italië – [ECLI:EU:C:2022:998 – conclusie](#)

Aanbesteding – Onregelmatigheid - Terugvordering steunbedragen – Efro - Fraude

Verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95. Richtlijn 2004/18/EG. Verordening (EG) nr. 1083/2006 Verordening (EG) nr. 1828/2006. Richtlijn (EU) 2017/1371. De verwijzende rechter meent dat hij op grond van het bewijs waarover hij beschikt niet met zekerheid kan vaststellen dat de betrokken opdracht onrechtmatig is gegund aan RTI Aleandri. Volgens de verwijzende rechter is het noodzakelijk dat het Hof verduidelijkt of kan worden geoordeeld dat er sprake is van een “onregelmatigheid” als bedoeld in verordening (EG) nr. 2006/1083 in de vorm van “fraude”. De verwijzende rechter heeft geen nadelige gevolgen voor de algemene begroting van de Unie vastgesteld, aangezien de steun is gebruikt voor het vooraf vastgestelde doel. Tevens twijfelt de verwijzende rechter over de verenigbaarheid van de toepasselijke nationale regeling met richtlijn 2004/18/EG.

De vragen gaan over de uitlegging van de begrippen “onregelmatigheid” en “fraude” in de context van gedragingen die een ondernemer kunnen bevoordelen tijdens een aanbestedingsprocedure. Dienen teruggevorderde steunbedragen volledig te worden gerestitueerd ook al zijn de gehele bedragen voor het doel waarvoor zij bestemd waren gebruikt?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 2, punt 7, en artikel 70, lid 1, onder b), van verordening (EG) nr. 1083/2006 moeten in die zin worden uitgelegd dat een gedraging die volgens de beoordeling van de bevoegde autoriteiten een marktdeelnemer in de loop van een aanbestedingsprocedure kan bevoordelen onder het begrip „onregelmatigheid” valt en in de regel de intrekking van het onrechtmatig verkregen voordeel meebrengt, voor zover niet kan worden uitgesloten dat die gedraging gevolgen heeft gehad voor de begroting van het betrokken fonds.

Artikel 45, lid 2, eerste alinea, onder d), van richtlijn 2004/18 moet in die zin worden uitgelegd dat het in beginsel, mede gelet op de verplichting om het nationale recht overeenkomstig de doelstellingen van deze bepaling uit te leggen, niet eraan in de weg staat dat een nationale regeling personen die in de uitoefening van hun beroep een ernstige fout hebben begaan die door de aanbestedende dienst met elk bewijsmiddel is vastgesteld, uitsluit van deelneming aan procedures voor de gunning van concessies en het plaatsen van overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten.

Artikel 98 van verordening nr. 1083/2006 moet in die zin moet worden uitgelegd dat het bestaan van een „onregelmatigheid” als bedoeld in artikel 2, punt 7, van deze verordening de bevoegde nationale autoriteiten stelselmatig noodzaakt om een financiële correctie toe te passen, met dien verstande dat het bedrag van de toepasselijke correctie overeenkomstig het evenredigheidsbeginsel moet worden vastgesteld met inachtneming van alle specifieke omstandigheden, te weten de aard en de ernst van de vastgestelde onregelmatigheid en het financiële verlies voor het betrokken fonds, zonder dat deze autoriteiten echter verplicht zijn om de financiële correctie in alle omstandigheden te beperken tot het door dat fonds geleden financiële verlies, zodat een bijzonder ernstige en laakbare inbreuk in beginsel kan leiden tot een correctie van 100 % van de steun, ongeacht of het bewijs is geleverd dat deze inbreuk economische gevolgen heeft gehad voor de begroting van de Unie.

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-288/21 P – Universität Koblenz-Landau / EACEA – ECLI:EU:C:2022:1027 – geen conclusie – arrest

**Hogere voorziening - Arbitragebeding - Tempus IV-programma's -
Subsidieovereenkomsten - Onregelmatigheden - Volledige terugvordering van betaalde
bedragen - Recht op een eerlijk proces - Evenredigheidsbeginsel - Beginsel van
bescherming van gewettigd vertrouwen**

Artikel 113, lid 2 Procesreglement Gerecht. Het Hof verwerpt het beroep.

Euthanasie

EHRM – VERZOEK INTERIM MAATREGELEN – 2 december 2022 - Medmoune t. Frankrijk – persbericht

**Euthanasie – Besluit tot staken levensondersteunende behandeling - Verzoek om uitstel
tenuitvoerlegging rechterlijke beslissing**

Artikel 2 EVRM. Klagers zijn de nabestaanden van de heer M. M ligt na een ernstig ongeval op de intensive care. Zijn artsen hebben besloten zijn levensondersteunende behandeling te staken. De familie van M. heeft het EHRM verzocht om uitstel van de tenuitvoerlegging van de rechterlijke beslissing. Klagers wijzen op het feit dat M. al voor zijn ongeluk schriftelijk, had vastgelegd dat het zijn wens zou zijn om levensverlengende behandeling voort te zetten als hij zelf niet meer in staat zou zijn om zijn wensen te uiten. De nationale rechters oordeelden dat aangezien er geen behandeling mogelijk was en de toestand van de patiënt onherstelbaar was, het besluit van het medische team om in te gaan tegen de wens van M. en zijn familie geen ernstige en kennelijk onrechtmatige inbreuk van de ingeroepen fundamentele vrijheden oplevert. Het Hof wijst het verzoek om uitstel van de tenuitvoerlegging af.

Familieleven en familierecht

EHRM – ARREST – 6 december 2022 – K.K. e.a. t. Denemarken – persbericht – arrest - 25212/21 - ECLI:CE:ECHR:2022:1206JUD002521221

**Draagmoederschap – Belang van het kind - Juridisch erkende ouder-kindrelatie -
Schending artikel 8 EVRM**

Artikel 8 EVRM. Moeder van kinderen die zijn geboren met hulp van een draagmoeder, kan wel gedeeltelijke voogdij krijgen, maar niet adopteren. Aldus is er geen juridisch erkende ouder-kindrelatie. Dit brengt de kinderen in een onzekere juridische positie met betrekking tot, bijvoorbeeld, erfenissen. De maatregelen die wel zijn genomen (de voogdij, die ook in stand kan blijven als het huwelijk met de vader van de kinderen zou worden ontbonden, de mogelijkheid om de kinderen in een testament te begunstigen, waarna zij dezelfde erfbelasting zouden moeten betalen als andere kinderen), compenseren dit niet. Het Hof herhaalt dat het belang van het kind

voorop staat in dergelijke gevallen. De autoriteiten hebben geen balans gevonden tussen het belang van de kinderen in dit geval en het maatschappelijk belang van het tegengaan van de negatieve effecten van commercieel draagmoederschap. Derhalve – volgens een meerderheid van het Hof – schending van artikel 8 EVRM met betrekking tot het recht op bescherming van het privéleven van de kinderen.

EHRM – ARREST – 1 december 2022 - M.H. t. Polen – [persbericht](#) – [arrest](#) - [73247/14](#) - [ECLI:CE:ECHR:2022:1201JUD007324714](#)

Positieve verplichtingen – Family life – Ongerechtvaardigde vertraging in gerechtelijke procedure

Artikel 8 EVRM. Doordat haar partner met hun kind is weggegaan, heeft klagster haar 5-jarige dochter gedurende drie maanden niet kunnen zien. Naar het oordeel van het EHRM hebben de echtscheiding- en voogdijprocedures te lang stil gelegen gedurende een periode van zeven maanden waarin de gerechten onvoldoende maatregelen hebben genomen om onnodige vertraging te voorkomen. Uitgangspunt is dat in het belang van het kind de gerechten eerst en vooral snel en adequaat moeten reageren op de veranderende familiesituatie, in plaats van erop gericht te zijn de procedures formeel af te handelen. Alles bij elkaar is het hof van oordeel dat de ongerechtvaardigde vertraging gedurende zeven maanden, schending van artikel 8 EVRM rechtvaardigt.

EHRM – ARREST – 8 december 2022 - Peřilová t. Tsjechië – [persbericht](#) – [arrest](#) - [14889/19](#) - [ECLI:CE:ECHR:2022:1208JUD001488919](#)

Afwijzing van het verzoek van een weduwe om te worden bevrucht met ingevroren sperma van haar overleden echtgenoot - Geen schending artikel 8 EVRM

Artikel 8 EVRM. Klagster heeft de Tsjechische nationaliteit. Zij klaagt over de afwijzing van haar verzoek om gebruik te maken van het bewaarde sperma van haar overleden echtgenoot. Zij en haar overleden echtgenoot waren voor zijn dood een geassisteerde voorplantingsprocedure gestart. Die voorplantingsprocedure kon op grond van de wet enkel plaatsvinden tussen levende personen. Klagster klaagt met een beroep op artikel 8 van het EVRM dat de staat haar vaderkeuze voor haar kind moet respecteren, evenals de wens van haar overleden echtgenoot om een kind bij haar te verwekken. De staat zou haar in staat moeten stellen de voortplantingsprocedure voort te zetten met het ingevroren sperma van haar overleden echtgenoot.

Naar het oordeel van het hof wordt het recht om een kind te verwekken en daartoe gebruik te maken van medische begeleide voortplanting beschermd door artikel 8 EVRM. De relevante Tsjechische bepalingen bepalen dat kunstmatige bevruchting alleen mag worden uitgevoerd op basis van een schriftelijke aanvraag, van minder dan zes maanden oud, van de vrouw en de man die van plan zijn de behandeling te ondergaan. Ook moet het koppel bij iedere nieuwe poging tot kunstmatige bevruchting schriftelijke toestemming geven. Die bepalingen tonen de intentie aan om de menselijke waardigheid en vrije wil te respecteren, evenals de wens om een eerlijk evenwicht tussen de betrokken partijen te verzekeren. De maatregelen waarover klagster klaagt streeft aldus een legitiem doel na, namelijk de bescherming van de goede zeden en de rechten en vrijheden van anderen. Daarbij bestaat er geen Europese consensus over de vraag of een vrouw haar eicellen kan laten bevruchten met ingevroren sperma van haar overleden echtgenoot.

Het hof concludeert dat de nationale regels duidelijk waren en voldoende onder de aandacht van klagster zijn gebracht. De nationale rechtbanken hebben haar argumenten zorgvuldig onderzocht, maar waren van mening dat de nationale wettelijke bepalingen niet buiten toepassing konden worden gelaten. Het legitieme recht van de klagster op eerbiediging van de beslissing om een kind te krijgen dat genetisch verwant is aan haar overleden echtgenoot mag niet zwaarder wegen dan de legitieme algemene belangen die worden beschermd door de betwiste nationale wetgeving. Tsjechië moet op dit punt een ruime beoordelingsmarge krijgen en die is niet overschreden. Er is aldus geen sprake van een schending van artikel 8 EVRM.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 17 november 2022 - Calderas en Lupu t. Frankrijk en vijf andere zaken – [persbericht 8.11.22](#) – [beslissing](#) - [13561/15](#) - [ECLI:CE:ECHR:2022:1117DEC001356115](#)

Ontruimingsbesluiten – Woonkampen – Huisvesting – Kwetsbare personen

Samenvatting onder: [Bestuursrecht](#)

REGELGEVING

Voorstel EU verordening over rechtsmacht, toepasselijk recht, erkenning van beslissingen en aanvaarding van authentiek instrumenten op het gebied van ouderschap en over de totstandkoming van een Europees certificaat van Ouderschap ([COM\(2022\) 695 final](#))

- Europese Commissie doet voorstel voor een EU-verordening over wederzijdse erkenning van afstamming door lidstaten ([ECER](#))
- European Commission Proposal for a Regulation on Private International Law Rules Relating to Parenthood ([conflict of laws](#))
- [Notaries of Europe](#)

NOOT – bij EHRM 22 november 2022, [D.B. e.a. t. Zwitserland](#)

D.B. and Others v. Switzerland: Tracing the Origins of the Right to Recognition of Same-Sex Parentage in International Surrogacy. ([strasbourgobservers](#))

NOOT – bij EHRM 8 november 2022, [Veres t. Spanje](#)

Breach of the right to family life following delayed return of a child ordered under the Brussels IIa Regulation: judgment of the ECHR in the case of Veres v. Spain ([Johan Callewaert](#))

OVERIG

“Couples in Europe” website gets a makeover ([notaries of Europe](#))

EHRM - factsheets en case-law guide

- [🔗 Children's rights](#)
- [🔗 Gestational surrogacy](#)
- [🔗 International child abductions](#)
- [🔗 Parental rights](#)
- [🔗 Protection of minors](#)
- [🔗 Reproductive rights](#)
- [🔗 Guide on Article 8 ECHR - right to respect for private and family life, home and correspondence](#)
- [🔗 Guide on Article 12 ECHR - right to marry](#)

Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-656/21 – IM GESTÃO DE ATIVOS e.a. – Portugal – ECLI:EU:C:2022:1024 – geen conclusie – [arrest](#)

Indirecte belastingen op het bijeenbrengen van kapitaal – Zegelrecht op marketingdiensten ivm met participaties in collectieve beleggingsfondsen

Samenvatting onder: [belastingen](#)

HvJ – CONCLUSIE A-G MEDINA – 15 december 2022 – zaak C-772/21 – Brink's Lithuania – Litouwen – ECLI:EU:C:2022:1005 – [conclusie](#)

Eurobankbiljetten – Minimumnormen – Geautomatiseerde controle - Tolerantieniveau

Besluit ECB/2010/14. Verordening (EG) nr. 1338/2001. Het betreft een geschil tussen verzoekster en de Bank van Litouwen en heeft betrekking op een besluit van de Bank van Litouwen, waarin verzoekster wordt gelast een einde te maken aan een inbreuk, dat wil zeggen ervoor te zorgen dat het tolerantieniveau voor geschiktheid bij geautomatiseerde controle van eurobankbiljetten die met behulp van de door verzoekster gebruikte bankbiljetten sorteermachines opnieuw in omloop moeten worden gebracht, het door de ECB vastgestelde tolerantieniveau van 5 % niet overschrijdt.

De vraag is onder andere of de in artikel 6, lid 2, van besluit ECB/2010/14 genoemde minimumnormen in acht moeten worden genomen door een geldverwerker die geautomatiseerde geschiktheidscontroles van eurobankbiljetten uitvoert.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 6, lid 2, van het besluit van de Europese Centrale Bank van 16 september 2010 inzake echtheids- en geschiktheidscontroles en het opnieuw in omloop brengen van eurobankbiljetten (ECB/2010/14) moet aldus worden uitgelegd dat de in die bepaling bedoelde minimumnormen van de ECB niet van toepassing zijn op geldverwerkers wanneer zij geautomatiseerde geschiktheidscontroles van eurobankbiljetten uitvoeren.

Artikel 3, lid 1, van datzelfde besluit, gelezen in het licht van artikel 6, lid 1, van verordening (EG) nr. 1338/2001 moet echter aldus worden uitgelegd dat geldverwerkers de nodige maatregelen moeten nemen om een situatie te verhelpen waarin bij een inspectie door een nationale centrale bank wordt vastgesteld dat hun bankbiljetten sorteermachines niet in staat zijn om de ongeschiktheid van eurobankbiljetten te detecteren zonder het tolerantieniveau van 5 % te overschrijden.

Artikel 6, lid 2, van besluit ECB/2010/14 gelezen in samenhang met artikel 3, lid 5, ervan, moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale bepaling volgens welke geldverwerkers de door de ECB vastgelegde en op haar website bekendgemaakte minimumnormen moeten naleven.

HvJ – CONCLUSIE A-G PITRUZZELLA – 15 december 2022 – zaak C-487/21 – Österreichische Datenschutzbehörde en CRIF – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2022:1000 – [conclusie](#)

AVG - Verstrekking persoonsgegevens – Kopie persoonsgegevens

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 15 december 2022 – zaak C-579/21 – Pankki S – Finland – ECLI:EU:C:2022:1001 – [conclusie](#)

AVG - Verwerking persoonsgegevens – Loggegevens bankmedewerkers – Inzage in persoonsgegevens

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Tsjechië - 26 oktober 2022 (ECER 19.12.22) – [C-695/22 - Fondee*](#)

Beleggingen – Effecten - Vrij verrichten van diensten

Artikel 56 VWEU. Op grond van wet op de kapitaalmarkt, mag een beleggingstussenpersoon alleen orders doorgeven aan een effectenhandelaar die een rechtspersoon is die op basis van een vergunning hoofddiensten op beleggingsgebied mag verrichten en die in Tsjechië is gevestigd. Verzoeker heeft orders doorgegeven aan een buitenlandse effectenhandelaar (buitenlandse entiteit). Daarmee heeft verzoeker volgens verweerder het verbod geschonden. Verzoeker stelt beroep in. Volgens de verzoekende partij is het litigieuze verbod in strijd met artikel 56 VWEU.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 27 september 2022 (ECER 8.12.22) – [C-660/22 - Ente Cambiano](#)

Vergunning voor bankactiviteiten - Coöperatieve kredietbanken

Verordening (EU) nr. 575/2013. Richtlijn 69/335/EEG. Richtlijn 85/303/EEG. Richtlijn 2008/7/EG. Richtlijn 2009/133/EG. Richtlijn 2013/36/EU. Richtlijn 2014/59/EU. Volgens de Italiaanse wet dient een inbrengende bank, indien zij gebruik maakte van de „way out”-optie, een bedrag gelijk aan 20 % van haar nettovermogen aan de schatkist te betalen. Ente Cambiano heeft gebruik gemaakt van de „way out”-optie. Vervolgens heeft verzoekster om terugbetaling van het bedrag verzocht bij de Agenzia delle entrate, die dit verzoek niet heeft ingewilligd. In het cassatieberoep heeft Ente Cambiano met name aangevoerd dat de regeling van de „way out”-optie niet verenigbaar is met zowel het Unierecht als de Italiaanse grondwet.

De vraag is of artikel 63 VWEU en volgende, en de artikelen 101, 102, 120 en 173 VWEU in de weg staan aan een nationale regeling die de betaling van een bedrag gelijk aan 20 procent van het nettovermogen op 31 december 2015 als voorwaarde stelt voor de mogelijkheid voor coöperatieve kredietbanken die op 31 december 2015 een nettovermogen hebben van meer dan 200 miljoen euro om, in plaats van tot een groep toe te treden, het bankbedrijf in te brengen in een – ook nieuw op te richten – naamloze vennootschap die in het bezit is van een vergunning voor het uitoefenen van bankactiviteiten, en daarbij de eigen statuten aldus te wijzigen dat de uitoefening van bankactiviteiten wordt uitgesloten terwijl de clausules inzake de onderlinge aard worden gehandhaafd, en aan haar leden tevens diensten te garanderen waarmee zij betrekkingen kunnen blijven onderhouden met de naamloze vennootschap waarin het bankbedrijf is ingebracht, in de vorm van cursussen en voorlichting op het gebied van sparen en bevordering van serviceprogramma's?

REGELGEVING

- EU versterkt digitale operationele weerbaarheid van de financiële sector ([ECER](#))
- BNC Fiche: Herziening richtlijn betreffende op afstand afsluiten van overeenkomsten inzake financiële diensten ([Kamerstuk 22112, nr. 3578](#))

NOOT – bij HvJ 15 juli 2022, C-911/19 FBF / ACPR

CJEU on EBA's Soft Guidelines. (BS-13-12-2022)

GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

HvJ – ARREST – 15 december 2022 – gevoegde zaken C-753/21 en C-754/21 – Instrubel en Montana Management – Frankrijk – ECLI:EU:C:2022:987 – geen conclusie – arrest

Bevriezingsmaatregelen – VN-resoluties – Irak – Conservatoir beslag - Eigendom

Verordening (EG) nr. 1210/2003. Verordening (EG) nr. 979/2004. Verordening (EG) nr. 785/2006. In 2000 is conservatoir beslag gelegd op tegoeden van de Iraakse staat en zijn entiteiten waarvan de tegoeden krachtens de VN-resoluties aan Irak toebehoren, waaronder een van de verzoekende partijen. De betreffende verzoekster ontkent dat het een geëxecuteerde schuldenaar is en betwist de geldigheid van de inbeslagnemingen en de executiemaatregelen. Zij concludeert dat deze nietig zijn en verzoekt om opheffing ervan.

De vraag is onder andere of de bevroren tegoeden en economische middelen eigendom blijven van de natuurlijke en rechtspersonen, instanties of entiteiten die banden hebben met het regime van voormalig president Saddam Hussein, tot het moment dat een besluit is genomen om deze over te dragen aan de opvolgingsregelingen van het Ontwikkelingsfonds voor Irak.

Hof: Artikel 4, leden 2 tot en met 4, en artikel 6 van verordening (EG) nr. 1210/2003 moeten aldus worden uitgelegd dat de bevroren tegoeden en economische middelen eigendom blijven van de natuurlijke en rechtspersonen, instanties of entiteiten die banden hebben met het regime van voormalig president Saddam Hussein en wier tegoeden en economische middelen zijn bevroren, tot het moment dat een besluit is genomen om deze over te dragen aan de opvolgingsregelingen van het Ontwikkelingsfonds voor Irak.

Gewasbeschermingmiddelen

Parlementaire stukken

Nieuwe Commissievoorstellen en initiatieven van de lidstaten van de Europese Unie; Brief regering; Stoffenbeleid: informatie over voortgang biociden, gewasbeschermingsmiddelen en REACH, Kamerstuk 22112, nr. 3580

De brief gaat over ontwikkelingen op het gebied van biociden, gewasbeschermingsmiddelen en REACH.

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-530/20 – EUROAPTIEKA – Letland – **Grote Kamer – ECLI:EU:C:2022:1014 – persbericht – conclusie – conclusie (aanvullend) – arrest**

Reclame voor geneesmiddelen – Receptvrije geneesmiddelen - Verbod

Richtlijn 2001/83/EG. Richtlijn 2004/27/EG. Kan een lidstaat verbieden dat informatie wordt verspreid die de aankoop van geneesmiddelen bevordert, niet alleen wanneer deze informatie betrekking heeft op een specifiek geneesmiddel, maar ook wanneer die betrekking heeft op receptvrije geneesmiddelen in het algemeen.

Het Hof oordeelt dat de Letse wetgeving die reclame voor geneesmiddelen op basis van prijzen, speciale aanbiedingen of gecombineerde verkoop van geneesmiddelen met andere producten verbiedt, verenigbaar is met het Unierecht. Dergelijke reclame stimuleert het irrationele gebruik van geneesmiddelen en moet door de lidstaten worden verboden.

Hof: Artikel 86, lid 1, van richtlijn 2001/83/EG moet aldus worden uitgelegd dat de verspreiding van informatie die aanzet tot de aankoop van geneesmiddelen door de noodzaak van een dergelijke aankoop te rechtvaardigen op basis van de prijs van die geneesmiddelen, door een speciale verkoop aan te kondigen of door te vermelden dat deze geneesmiddelen samen met andere geneesmiddelen, ook tegen een verlaagde prijs, of samen met andere producten worden verkocht, onder het begrip „reclame voor geneesmiddelen” in de zin van die bepaling valt, zelfs wanneer deze informatie geen betrekking heeft op een specifiek geneesmiddel maar op ongespecificeerde geneesmiddelen.

Artikel 87, lid 3, en artikel 90 van richtlijn 2001/83, verzetten zich niet tegen een nationale bepaling die verbiedt dat in publieksreclame met betrekking tot receptvrije en niet voor vergoeding in aanmerking komende geneesmiddelen informatie wordt opgenomen die aanzet tot de aankoop van geneesmiddelen door de noodzaak van een dergelijke aankoop te rechtvaardigen op basis van de prijs van die geneesmiddelen, door een speciale verkoop aan te kondigen of door te vermelden dat de geneesmiddelen samen met andere geneesmiddelen, ook tegen een verlaagde prijs, of samen met andere producten worden verkocht.

HvJ – ARREST – 1 december 2022 – zaak C-595/21 – LSI - Germany – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:949 – geen conclusie – arrest

Uniemerk - Benaming levensmiddel en benaming product - Etikettering

Verordening (EU) nr. 1169/2011. Verordening (EG) nr. 882/2004. Verzoekster produceert het product “BiFi The Original Turkey” en brengt het als voorverpakt levensmiddel via de detailhandel op de markt. Bij de productie worden palmvet en koolzaadolie gebruikt. “BiFi The Original” is een woord- en beeldmerk volgens het Duitse merkenrecht en een beeldmerk volgens het Unierecht. Volgens de verwijzende rechter is het voor de concrete vormgeving van de etikettering overeenkomstig verordening 1169/2011 van belang hoe het begrip “benaming van het product” van die verordening moet worden uitgelegd. Verzoekster is van mening dat “benaming van het product” synoniem is met de benaming van het levensmiddel. Volgens verweerster moeten deze rechtsbegrippen fundamenteel van elkaar worden onderscheiden. Kan de “benaming van het product” ook bestaan uit twee bestanddelen, waarvan het ene merkenrechtelijk beschermd is?

Hof: Artikel 17, leden 1, 4 en 5, juncto bijlage VI, deel A, punt 4, van verordening (EU) nr. 1169/2011 richtlijn 1999/10/EG, richtlijnen 2002/67/EG en 2008/5/EG moet aldus worden uitgelegd dat de uitdrukking „benaming van het product” in genoemde bijlage VI, deel A, punt 4, geen autonome betekenis heeft die verschilt van de uitdrukking „benaming van het levensmiddel” in de zin van artikel 17, lid 1, van deze verordening, zodat de specifieke etiketteringsvoorschriften van bijlage VI, deel A, punt 4, niet van toepassing zijn op de „benaming die beschermd is als intellectueel eigendom”, de „handelsnaam” of de „fantasiennaam” als bedoeld in artikel 17, lid 4, van die verordening.

Godsdienstvrijheid

EHRM – ARREST – 13 december 2022 – Tonchev e.a. t. Bulgarije – persbericht – arrest – 56862/15 - ECLI:CE:ECHR:2022:1213JUD005686215

Verspreiding van informatie door gemeente met denigrerende en vijandige opmerkingen over religieuze beweging van klagers - Schending artikel 9 EVRM

Artikel 9 EVRM. Drie predikanten en drie religieuze verenigingen klagen over het verspreiden van informatie met vijandige en lasterlijke opmerkingen op scholen door het gemeentebestuur. Gezien de pejoratieve en vijandige taal die de overheid in de brief gebruikte om de religieuze beweging waartoe klagers behoren te beschrijven en gezien het feit dat de binnenlandse procedures die door klagers waren aangespannen geen passende genoegdoening geboden hadden voor hun klachten, oordeelt het hof dat de Bulgaarse autoriteiten het recht op godsdienstvrijheid op onevenredige wijze hebben beperkt.

Het hof oordeelt unaniem dat sprake is van een schending van artikel 9 EVRM (het recht op vrijheid van godsdienst).

OVERIG

- New Book on Litigation about Religion and the ECHR ([ECHR blog](#))
- Colanders and Pastafarians again: *Alm* and *Sager* ([law and religion UK](#))

EHRM – factsheets en guides

- [Conscientious objection](#)
- [Freedom of religion](#)
- [Religious symbols and clothing](#)
- [Guide on article 9 ECHR - freedom of thought, conscience and religion](#)

Grondrechten (Handvest), EVRM en EHRM

ECHR-KS

Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights - social rights ([ECHR](#))

OVERIG

- Europese Commissie publiceert Jaarrapportage 2022 over het EU-Handvest van de grondrechten. ([BS-20-12-2022](#)) ([ECER](#))
- T. Barkhuysen e.a., [Europese grondrechten en het Nederlandse bestuursrecht. De betekenis van het EVRM en het EU-Grondrechtenhandvest \(Mastermonografieën staats- en bestuursrecht\)](#), 4.7.4 Toezicht, handhaving en dataopslag
- Online Course 'Introduction to the ECHR and the Court' ([ECHRblog](#))
- Podcast on the Importance of the Court ([ECHR blog](#))

EHRM - factsheets en guides

- [Guide on Article 13 ECHR – right to an effective remedy](#)
- [Guide on Article 1 ECHR - obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability](#)
- [Guide on Article 46 ECHR - binding force and execution of judgments](#)

Wiki

- [Handvest grondrechten EU](#)
- [Europees Hof voor de rechten van de mens \(EHRM\)](#)

Handel en anti-dumping

GERECHT EU – ARREST – 14 december 2022 – zaak T-586/14 RENV II – Xinyi PV Products (Anhui) Holdings / Commissie – ECLI:EU:T:2022:799 – arrest

Dumping – Invoer van zonneglas van oorsprong uit China – Recht op toegang tot vertrouwelijke documenten – Kennelijke beoordelingsfout – Rechten van de verdediging

Verordening (EG) Nr.1225/2009 (thans verordening (EU) 2016/1036). Verzoekster, Xinyi PV Products (Anhui) Holdings Ltd, vordert nietigverklaring van uitvoeringsverordening (EU) nr. 470/2014 tot instelling van een definitief antidumpingrecht en definitieve inning van het voorlopige invoerrecht op zonneglas van oorsprong uit de Volksrepubliek China.

Gerecht: het beroep wordt verworpen.

GERECHT EU – ARREST – 21 december 2022 – zaak T-746/20 – Grünig / Commissie – ECLI:EU:T:2022:836 – persbericht – arrest

GERECHT EU – ARREST – 21 december 2022 – zaak T-747/20 – EOC Belgium / Commissie – ECLI:EU:T:2022:837 – persbericht – arrest

Beroep tot nietigverklaring - Invoer van bepaalde PVAL-producten van oorsprong uit China

Verordening (EU) 2016/1036. Het Gerecht verworpt de beroepen tot nietigverklaring van de uitvoeringsverordening betreffende de antidumpingrechten op de invoer van bepaalde PVAL-producten van oorsprong uit China. De argumenten met betrekking tot het discriminerende karakter van de vrijstelling die wordt verleend voor de invoer van PVAL dat specifiek bestemd is voor de vervaardiging van lijm op basis van een droog mengsel, worden verworpen.

IE - Intellectuele eigendom

HvJ – ARREST – 1 december 2022 – zaak C-595/21 – LSI - Germany – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:949 – geen conclusie – arrest

Uniemeer - Benaming levensmiddel en benaming product - Etikettering

Samenvatting onder: Gezondheid, geneesmiddelen etikettering

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – gevoegde zaken C-148/21 en C-184/21 – Louboutin – Luxemburg en België – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2022:1016 – persbericht – conclusie – arrest

Uniemeer - Rode zool van Louboutin – Inbreukmakend teken op Amazon – Toerekenbaarheid aan beheerder onlinemarktplaats

Verordening (EU) 2017/1001 Christian Louboutin is houder van het merk “rode zool” bij schoenen met hoge hakken. Op haar websites publiceert Amazon regelmatig verkoopaanbiedingen van Amazon en externe verkopers voor schoenen met rode zolen die zonder instemming van Christian Louboutin in de handel worden gebracht. Christian Louboutin heeft vorderingen tot staking ingesteld tegen verschillende Amazon-vennootschappen.

Vraag is onder welke omstandigheden het gebruik van een inbreukmakend teken in een verkoopaanbieding kan worden toegerekend aan de beheerder van een onlinemarktplaats die tevens als distributeur optreedt. Ook is de vraag of en onder welke omstandigheden de perceptie van deze verkoopaanbieding door het publiek relevant is voor de toerekenbaarheid van een dergelijk gebruik.

Het Hof oordeelt dat Amazon zelf het door Louboutin geregistreerde teken gebruikt wanneer de gebruiker van zijn site de indruk heeft dat het Amazon is die in zijn naam en voor zijn rekening de pumps van het merk op de markt brengt. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer Amazon alle advertenties uniform op zijn website presenteert, zijn eigen bekende distributeurslogo ook toont op de advertenties van externe verkopers, en wanneer hij de opslag en verzending van de betreffende schoenen uitvoert.

- B HvJ EU: Amazon gebruikt Louboutin-teken door geen onderscheiding te maken tussen verkoper en derden-aanbieder. ([Boek9.nl](#))
 - CJEU issues decision in Louboutin's online marketplace trade mark battle ([IPKat](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 8 december 2022 – zaak C-686/21 – Legea – Italië – [ECLI:EU:C:2022:977](#) – [conclusie](#)

Merkenrecht – Meerderheidsbeslissing of unanieme beslissing merkhouders – Licentie aan derden - Medehouderschap van een merk

Richtlijn 89/104/EEG. Verordening (EG) nr. 40/94. Richtlijn (EU) 2015/2436. Verordening (EU) 2017/1001. Cassatieberoep bij de hoogste rechter in civiele zaken tegen het arrest waarbij de rechter in tweede aanleg heeft geoordeeld dat het gebruik van een merk door een vennootschap waaraan dat merk, bij unaniem besluit van de gezamenlijke merkhouders, voor uitsluitend gebruik, om niet en voor onbepaalde tijd in licentie was gegeven, ook rechtmatig is nadat een van de medehouders van het merk te kennen heeft gegeven die licentie niet te willen laten voortduren.

Brengen richtlijn 2015/2436 en verordening 2017/1001 met zich dat de meerderheid van de gezamenlijke merkhouders kan beslissen over de verlening van een licentie aan derden voor het exclusieve gebruik van het gemeenschappelijke merk, of is daarvoor een unanieme beslissing vereist?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 5 van de Eerste richtlijn (89/104/EEG) en artikel 9, lid 1, van verordening (EG) nr. 40/94, alsook, wanneer van toepassing, de corresponderende bepalingen van richtlijn (EU) 2015/2436 en verordening (EU) 2017/1001 moeten aldus worden uitgelegd dat in geval van medehouderschap van een merk, de totstandkoming van de gezamenlijke toestemming van de medehouders om een derde een licentie voor het gebruik van het merk te verlenen – ongeacht of het een nationaal merk of een Uniemerk betreft – of om die licentie te beëindigen, wordt geregeld in de toepasselijke bepalingen van de betrokken lidstaat.

- B Conclusie A-G: gezamenlijke toestemming licentie. ([IEF21136](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 15 december 2022 – zaak C-426/21 – Ocilion IPTV Technologies – Oostenrijk – [ECLI:EU:C:2022:999](#) – [conclusie](#)

Auteursrecht – Internettelevisie – Mededeling aan publiek - Reproductie voor privégebruik

Richtlijn 2001/29/EG. Verzoeksters zijn televisieproducenten, wiens televisieprogramma's worden aangeboden door verweerster aan commerciële klanten (bijv. hotels en stadions) door middel van 'cloud-oplossingen' die verweerster aanbiedt door rechtstreekse hosting, of door een 'on-premises-oplossing', waarbij de verweerster aan netwerkexploitanten middelen biedt tot levering van content aan eindgebruikers.

Allereerst is er een geschil over de interpretatie van het concept "reproductie voor privégebruik" in de zin van artikel 5, lid 2, onder b) van de richtlijn auteursrecht waarbij voorafgaande toestemming van rechthebbenden niet vereist is. Volgens verzoeksters worden bij online-video-opnamen "masterkopieën" gemaakt door verweerster en gedistribueerd aan commerciële klanten. De werking van de herhalingsfunctie is vergelijkbaar, waarbij de klant geen programmering voor opname hoeft in te stellen. Verweerster werpt als argument tegen dat louter

infrastructuur zoals geheugen en deduplicatie voor optimalisatie wordt verschaft aan klanten en dat vervaardiging van opnames enkel plaatsvindt op commando van de klant.

Daarnaast is er geschil over het concept “mededeling aan het publiek” in de zin van artikel 3, lid 1 van de richtlijn. Volgens verzoeksters is daar sprake van met betrekking tot de on-premisesoplossing, waartegen verweerster inbrengt dat dat niet zo is, aangezien zij enkel de benodigde soft- en hardware ter beschikking stelt alsook technische ondersteuning.

Zie ook zaak C-423/21.

A-G geeft het Hof in overweging, samengevat: 1) Artikel 2 en artikel 5, lid 2, onder b), van Richtlijn 2001/29/EG moet aldus worden uitgelegd dat het leveren, door een exploitant van een online doorgiftdienst van televisie-uitzendingen, van een aanvullende dienst voor het opnemen van deze uitzendingen niet valt onder de uitzondering op het exclusieve recht om de reproductie van beschermde werken toe te staan of te verbieden, bedoeld in deze tweede bepaling. 2) Artikel 3, lid 1, van richtlijn 2001/29, moet aldus worden uitgelegd: een aanbieder die hardware en software biedt, evenals technische ondersteuning, om televisie-uitzendingen via internet door te geven aan eindgebruikers en een dienst aan te bieden voor het opnemen en afspelen van deze uitzendingen (IPTV-oplossing), die dergelijke hardware en software ter beschikking stelt van haar klanten die ze zelf exploiteren, niet een mededeling aan het publiek doet in de zin van deze bepaling.

B Conclusie AG Szpunar: Aanvullende opnamedienst met deduplicatietechniek voor opslaan en replay valt niet onder privékopie-exceptie. ([Boek9.nl](#))

GERECHT EU – ARREST – 7 december 2022 – zaak T-487/21 – Neoperl / EUIPO – ECLI:EU:T:2022:780 – [arrest](#)

Uniemark – Aanvraag voor een Uniemark dat een cilindrisch sanitair inzetstuk weergeeft – Absolute weigeringsgronden – Ambtshalve onderzoek

Verordening (EG) nr. 207/2007 [thans van verordening (EU) 2017/1001].

Gerecht: De beslissing van de vijfde kamer van beroep van het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO) van 3 juni 2021 (zaak R 2327/2019-5) wordt vernietigd.

B Beslissing kamer van beroep in strijd met werkingssfeer wet. ([IEF21140](#))

GERECHT EU – ARREST – 14 december 2022 – zaak T-530/21 – Pierre Lannier / EUIPO - Pierre Lang Trading – ECLI:EU:T:2022:818 – [arrest](#)

Uniemark – Oppositieprocedure – Aanvraag voor een Uniebeeldmerk dat de elkaar overlappende hoofdletters ‚P‘ en ‚L‘ weergeeft – Ouder Uniebeeldmerk – Procesbevoegdheid – Relatieve weigeringsgrond – Verwarringsgevaar

Verordening (EG) nr. 207/2009 [thans van verordening (EU) 2017/1001]. Verzoekster, Pierre Lannier, vordert met haar beroep krachtens artikel 263 VWEU vernietiging van de beslissing van het EUIPO.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

OVERIG

Can someone’s face be a trade mark? ([IPkat](#))

Insolventie

REGELGEVING

Implementatiewet richtlijn herstructurering en insolventie; implementatie van Richtlijn (EU) 2019/1023 en wijziging van Richtlijn (EU) 2017/1132), Staatsblad 2022, 491

Institutioneel

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-115/21 P – Junqueras i Vies / Parlement – ECLI:EU:C:2022:1021 – conclusie – arrest

Verkiezing leden Europees Parlement – Immuniteit – Afleggen eed – Strafrechtelijke veroordeling – Referendum Catalonië

Hoofdstuk III van Protocol nr. 7 betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Europese Unie, gehecht aan het VEU en het VWEU. Akte betreffende de verkiezing van de leden van het Europees Parlement. Deze zaak vloeit voort uit de gebeurtenissen rond het referendum over zelfbeschikking van de autonome regio Catalonië (Spanje), dat in oktober 2017 heeft plaatsgevonden. Rekwirant was vicepresident van de autonome regering van Catalonië toen dit referendum werd gehouden, dat inmiddels in strijd met de wet is verklaard door het grondwettelijk hof in Spanje. Als gevolg van deze gebeurtenissen zijn verschillende personen strafrechtelijk vervolgd, waaronder ook rekwirant, die in voorlopige hechtenis is genomen.

In de loop van deze strafzaak heeft rekwirant zich met succes kandidaat gesteld bij de verkiezingen voor het Europees Parlement van 26 mei 2019. De Spaanse rechter heeft geweigerd hem buitengewoon gevangenisverlof te verlenen om de eed of gelofte van trouw aan de Spaanse grondwet af te leggen, zoals de Spaanse kieswet verlangt van personen die tot lid van het Parlement zijn verkozen. Naar aanleiding van deze weigering heeft de centrale kiescommissie de zetel van rekwirant in het Parlement vacant verklaard en alle door hem uit hoofde van zijn ambt genoten voorrechten geschorst. Rekwirant is tegen deze beschikking opgekomen bij het Tribunal Supremo, waar hij zich heeft beroepen op de immuniteit als bedoeld in artikel 9 van het bij het VEU en het VWEU behorende Protocol nr. 7 betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Europese Unie. Het Tribunal Supremo heeft in dit geschil prejudiciële vragen gesteld,

Enige tijd daarna heeft het Tribunal Supremo, bij arrest van 14 oktober 2019, Junqueras i Vies een vrijheidsstraf van dertien jaar opgelegd.

Naar aanleiding van voormelde vragen heeft het Hof bij zijn arrest van 19 december 2019, Junqueras i Vies, geoordeeld dat de verkrijging van de hoedanigheid van lid van het Europees Parlement, met het oog op de toepassing van artikel 9 van het Protocol betreffende de voorrechten en immuniteiten, plaatsvindt als gevolg van en op het tijdstip van de officiële bekendmaking van de verkiezingsuitslagen door de lidstaten, zodat de gekozene immuniteit geniet krachtens de tweede alinea van dit artikel. Bovendien impliceert deze immuniteit dat de voorlopige hechtenis van de betrokken persoon moet worden opgeheven om hem in staat te stellen zich naar het Parlement te begeven en daar de volgens het Unierecht benodigde formaliteiten te vervullen, tenzij de betrokken autoriteit het Parlement om opheffing van de immuniteit van het betrokken lid verzoekt.

Bij beschikking van 9 januari 2020 heeft de Tribunal Supremo uitspraak gedaan over de gevolgen van het arrest van het Hof van 19 december 2019. Volgens de Tribunal Supremo kon rekwirant, aangezien hij de hoedanigheid van lid van het Europees Parlement had verkregen op het moment dat de tegen hem ingestelde strafprocedure zich reeds in de procesfase bevond, zich niet op immuniteit beroepen om de voortzetting van deze procedure te verhinderen. In het dictum van zijn beschikking heeft het geoordeeld dat er geen reden was om toe te staan dat rekwirant zich naar de zetel van het Parlement zou begeven, noch om toe te staan dat hij in vrijheid zou worden gesteld, en evenmin om het arrest van 14 oktober 2019 nietig te verklaren. Bovendien heeft de kiescommissie rekwirant onverkiesbaar verklaard wegens zijn veroordeling tot een vrijheidsstraf.

Als gevolg van deze gebeurtenissen heeft rekwirant zijn hoedanigheid van lid van het Parlement verloren. Hij is bij het Gerecht opgekomen tegen de verschillende maatregelen die de voorzitter van het Parlement ten aanzien van hem heeft vastgesteld en tegen diens weigering om andere maatregelen te nemen. Het gerecht heeft hem in het ongelijk gesteld.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – CONCLUSIE A-G RICHARD DE LA TOUR – 15 december 2022 – zaak C-137/21 – Parlement / Commissie – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2022:989 – [conclusie](#)

Beroep wegens nalaten – Lijst van derde landen waarvan onderdanen zijn vrijgesteld van visumplicht – Wederkerigheidsbeginsel – Opschorten visumvrijstelling voor onderdanen van de VS

Verordening (EU) 2018/1806. Met het onderhavige beroep wegens nalaten verzoekt het Europees Parlement het Hof vast te stellen dat de Europese Commissie de krachtens het VWEU op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen door geen gedelegeerde handeling als bedoeld in artikel 7, eerste alinea, onder f), van verordening (EU) 2018/1806 vast te stellen.

A-G geeft het Hof in overweging: Primair: het beroep wordt niet-ontvankelijk verklaard. Subsidair: het beroep wordt afgewezen.

OVERIG

Qatargate: The tip of the iceberg? ([Verfassungsblog](#))

IPR

HvJ – ARREST - 22 december 2022 – zaak -98/22 – Eurolec - ECLI:EU:C:2022:1032 - geen conclusie – [arrest](#) (alleen FR)

Verordening (EU) nr. 1215/2012 - Begrip “burgerlijke en handelszaken” – Optreden van een overheidsinstantie gericht op het vaststellen, bestraffen en stoppen van concurrentiebeperkende praktijken

- The CJEU yet again, and briefly, on ‘civil and commercial’ in Brussels Ia. Eurolec Trading: when do competition and fair trading authorities act *acta iure imperii*. ([GAVL](#))

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Amsterdam - 9 november 2022 - [ECLI:NL:RBAMS:2022:6488](#)

Verordening (EU) nr. 1215/2012. Verordening (EU) 2016/679. De Nederlandse rechter mag de vorderingen beoordelen van drie claimstichtingen die in deze zaak stellen dat TikTok onrechtmatig de privacy van haar gebruikers schendt.

- First strike in a Dutch TikTok class action on privacy violation: court accepts international jurisdiction ([conflict of laws](#))
- Quite the song and dance. Dutch TikTok class action passes jurisdictional hurdle at first instance, cutting many a(n) appealable) corner in the process. ([GAVL](#))

OVERIG

- The “Event Giving Rise to the Damage” under Art. 7 Rome II Regulation in CO2 Reduction Claims – A break through an empty Shell? ([conflict of laws](#))

In this article, we critically assess the question of where to locate the “event giving rise to the damage” under Art. 7 Rome II in CO₂ reduction claims. This controversial – but often overlooked – question has recently been given new grounds for discussion in the much discussed “Milieudefensie et al. v. Shell” case before the Dutch district court in The Hague.

- Bewijsverordening en Betekeningsverordening - A few developments on the modernisation of the service of judicial and extrajudicial documents and the taking of evidence in the European Union ([conflict of laws](#))

Landbouw en visserij

EHRM – ARREST – 6 december 2022 - Spasov t. Roemenië – persbericht – arrest – 27122/14 - ECLI:CE:ECHR:2022:1206JUD002712214

Illegale visserij in communautaire wateren in de Zwarte Zee - Eigenaar Bulgaars schip veroordeeld in Roemenië – Schending EU-recht – Schending EVRM

Artikel 6 EVRM en artikel 1 Eerste Protocol. De zaak betreft een vonnis van een Roemeense rechtbank waarin de heer Spasov, eigenaar en kapitein van een schip onder Bulgaarse vlag, van illegale visserij werd beschuldigd. In de procedure voor de Roemeense autoriteiten voerde Spasov aan dat de hoeveelheid vis in kwestie deel uitmaakte van het vangquotum van Bulgarije onder het EU-recht. Het nationale hof oordeelde echter dat het EU-recht niet van toepassing was en veroordeelde klager op grond van het nationale recht.

Het EHRM wijst erop dat volgens het beginsel van het primaat van het EU-recht een verordening met rechtstreekse werking voorrang heeft op nationaal recht dat met het EU-recht in strijd is. Het hof merkt daarbij op dat in de onderhavige zaak de Europese Commissie de Roemeense autoriteiten duidelijk had laten weten dat de procedure jegens klager in strijd was met het EU-recht. In het licht van de bepalingen van Verordening (EG) nr. 2371/2002 en de zeer duidelijke boodschap van de Europese Commissie over de toepassing van het EU-recht, oordeelt het hof dat het nationale hof door klager te veroordelen een kennelijke rechtsdwaling heeft begaan en dat klager het slachtoffer is geworden van rechtsweigeren.

Het hof oordeelt unaniem dat sprake is van een schending van artikel 6, eerste lid, van het EVRM (recht op een eerlijk proces) en van een schending van artikel 1 Eerste Protocol (bescherming van eigendom).

- The Slippery Slope of a Snooping Strasbourg ([Verfassungsblog](#))
- Denial of justice by not applying EU law: judgment of the ECHR in the case of Spasov v. Romania ([Johan Callewaert](#))

HvJ – ARREST – 1 december 2022 – zaak C-409/21 – DELID – Bulgarije – ECLI:EU:C:2022:946 – geen conclusie – arrest

Plattelandsontwikkeling – Minimale standaardopbrengst – Eigen veehouderij

Verordening (EU) nr. 1303/2013. Verordening (EU) nr. 1305/2013. Verordening (EU) nr. 1306/2013. Verordening (EU) nr. 1307/2013. Verordening (EG) nr. 1242/2008. DELID is een Bulgaarse vennootschap. Zij beschikt niet over een eigen geregistreerd veehoudersbedrijf. De vennootschap fokte 500 eenden in een veehoudersbedrijf dat geregistreerd staat op naam van Business Park Manole. Volgens het certificaat van registratie van dat veehoudersbedrijf is het bedrijf bestemd voor het fokken van 20.000 eenden. De fraudebestrijdingsafdeling van het Bulgaarse staatsfonds voor landbouw (FBA) heeft de door DELID ingediende steunaanvraag afgewezen. De FBA stelde vast dat op het moment van inspectie het veehoudersbedrijf niet functioneerde en niet geregistreerd stond op naam van DELID, er geen dieren op het bedrijf aanwezig waren, twee andere Bulgaarse bedrijven soortgelijke constructies met Business Park

Manole hadden gesloten en de bedrijfsplannen van DELID en de twee andere bedrijven door middel van consultancy-activiteiten van dezelfde vennootschap waren opgesteld.

De verwijzende rechter wil van het EU-Hof weten of de steunverlening afhankelijk mag worden gesteld van de voorwaarden dat de aanvrager een minimale standaardopbrengst heeft en dat de aanvrager zijn activiteiten in een eigen veehouderijbedrijf uitoefent.

Hof: Artikel 17 van verordening (EU) nr. 1305/2013 verzet zich niet tegen een nationale regeling die de toekenning van de in die bepaling bedoelde steun afhankelijk stelt van de voorwaarde dat de aanvrager een certificaat van registratie van een veeteeltlocatie op zijn naam overlegt.

Artikel 17 van verordening nr. 1305/2013, verzet zich niet tegen een nationale regeling die de toekenning van de in die bepaling bedoelde steun afhankelijk stelt van de voorwaarde dat de aanvrager aantoont dat de opbrengst van zijn landbouwbedrijf op het moment van de indiening van de steunaanvraag het equivalent van ten minste 8 000 EUR bedraagt.

HvJ – ARREST – 15 december 2022 – zaak C-23/22 – Caxamar – Portugal – ECLI:EU:C:2022:994 – geen conclusie – arrest

Activiteit ter verwerking van visserijproducten – Vennootschapsbelasting - Steunmaatregelen

Samenvatting onder: Staatssteun

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – 28 september 2022 (ECER 9.12.22) – C-656/22 - Askos Properties

GLB – Steunaanvraag plattelandontwikkeling – ELFPO - Overmacht – Uitzonderlijke omstandigheden - Onteigening

Verordening (EU) nr. 1305/2013. Verordening (EU) nr. 1306/2013. De vraag is o.a. hoe artikel 2, lid 2, onder f), van verordening 1306/2013 - waarin wordt bepaald dat voor de toepassing van de financiering, het beheer en de monitoring van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, „overmacht” en „uitzonderlijke omstandigheden” met name kunnen worden erkend in het geval van de onteigening van het volledige bedrijf of een groot deel daarvan - moet worden uitgelegd indien de onteigening op de dag van indiening van de aanvraag niet was te voorzien.

Levenslang

EHRM – STRIKE OUT – 15 november 2022 – Lake t. Nederland – 2445/17 – beslissing

EHRM – STRIKE-OUT – 15 november 2022 - Canword t. Nederland – 21464/15 - beslissing

Levenslang – Sint Maarten

Artikel 3 EVRM. Het Hof wijst erop dat het in bepaalde omstandigheden een klacht op grond van artikel 37, § 1, onder c), kan schrappen op basis van een eenzijdige verklaring van een antwoordende regering, zelfs als de klager wenst dat het onderzoek van de zaak wordt voortgezet. De zaken wordt geschrapt.

LHBT-rechten

EHRM – ARREST – 1 december 2022 – A.D. e.a. t. Georgië - [persbericht](#) – [arrest](#) – [57864/17](#) - [79087/17](#) - [55353/19](#) - ECLI:CE:ECHR:2022:1201JUD005786417

Privéleven - Nationale wet over juridische geslachtsverandering ontbeert duidelijke criteria

Artikel 8 EVRM. Klagers zijn transgender mannen (bij geboorte als vrouw geïdentificeerd). Zij hadden hun voornaam gewijzigd en een medisch certificaat van een psycholoog met de diagnose gender identity disorder / transseksualiteit. Hun verzoek om hun geslacht te wijzigen in de registers van de burgerlijke stand (juridische geslachtsverandering) werd afgewezen omdat zij niet hadden aangetoond dat zij een operatieve geslachtsverandering hadden ondergaan. De nationale rechter overwoog onder meer dat hormoonbehandeling onvoldoende was, omdat niet was aangetoond dat dat onomkeerbaar was.

EHRM: Het recht van burgers op juridische geslachtsverandering bestaat in Georgië sinds 1998. Desondanks is er kennelijk geen enkele zaak waarin het geslacht daadwerkelijk juridisch is gewijzigd. Aan juridische geslachtsverandering kunnen eisen worden gesteld, onder meer vanwege de rechtszekerheid. De nationale wet geeft echter geen duidelijke voorwaarden waaraan moet worden voldaan. Zo geeft de wet noch de rechtspraak een indicatie van de exacte aard van de medische procedure die gevolgd moet worden. De nationale rechters geven tegenstrijdige uitspraken. De onduidelijkheid in de nationale wet ondermijnt de beschikbaarheid van juridische geslachtsverandering en kan leiden tot arbitraire beslissingen. Dat is in strijd met de plicht van lidstaten om snelle, transparante en toegankelijke procedures voor juridische geslachtsverandering te hebben. Schending van artikel 8 EVRM.

EHRM – factsheets en guides

- [Homosexuality: criminal aspects](#)
- [Sexual orientation issues](#)

Mededinging

HvJ – CONCLUSIE A-G RANTOS – 15 december 2022 – zaak C-124/21 P – International Skating Union / Commissie – [Grote Kamer](#) – ECLI:EU:C:2022:988 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Mededinging - Toelatingsregels schaatswedstrijd

Artikel 101, lid 1, VWEU. In deze zaak gaat het om twee Nederlandse professionele schaatsers (Mark Tuitert en Niels Kersholt). Zij hebben in 2014 met succes een klacht ingediend bij de Europese Commissie omdat de toelatingsregels van de International Skating Union hen hadden verhinderd om deel te nemen aan een schaatswedstrijd (buiten competitie) in Dubai (door de Koreaanse vennootschap Icederby International).

De A-G stelt voor het arrest van het Gerecht waarin is bevestigd dat de regels van de International Skating Union de mededinging beperken, te vernietigen. Hij stelt voor de zaak terug te verwijzen naar het Gerecht.

HvJ – CONCLUSIE A-G RANTOS – 15 december 2022 – zaak C-333/21 – European Superleague Company – Spanje – [Grote Kamer](#) – ECLI:EU:C:2022:993 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Europese voetbalclubcompetitie - Superleague

Artikelen 101 en 102 VWEU. Artikelen 45, 49, 56 en 63 VWEU. De UEFA en de FIFA verzetten zich tegen de organisatie van een nieuwe pan-Europese clubcompetitie (de Superleague, met

o.m. Real Madrid, Barcelona en Juventus). De vraag is of dat verbod een misbruik van machtspositie is in het licht van de EU-mededingingsregels.

Zijn de bij de statuten van de FIFA en de UEFA neergelegde voorschriften dat er o.a. voorafgaande toestemming van deze organisaties vereist is om een nieuwe Europese clubcompetitie op te zetten, strijdig met deze bepalingen? Verzetten artikel 101 en/of artikel 102 VWEU zich tegen de wijze, te weten het dreigen met sancties tegen spelers en clubs, waarop de FIFA en de UEFA hebben gehandeld na aankondiging van de Super League?

Volgens de A-G zijn de FIFA-UEFA-regels volgens welke elke nieuwe competitie onderworpen is aan voorafgaande goedkeuring, verenigbaar met het EU-mededingingsrecht. Hoewel ESLC vrij is om haar eigen onafhankelijke voetbalcompetitie op te zetten buiten het UEFA- en FIFA-ecosysteem om, kunnen clubs en spelers niet tegelijkertijd meedoen met een dergelijke competitie en blijven deelnemen aan de door de FIFA en de UEFA georganiseerde voetbalcompetities zonder voorafgaande toestemming van die federaties.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 7 oktober 2022 (ECER 2.12.2022) – [C-632/22](#) – [Volvo](#)

Vordering tot schadevergoeding – Vrachtwagenkartel – Moedermaatschappij en dochtermaatschappij - Dagvaarding betekend aan dochter

Verordening (EU) 2020/1784. Verordening (EU) nr. 1215/2012. In 2018 heeft verweerster bij de handelsrechtbank te Valencia een vordering ingesteld tegen de Zweedse vennootschap AB VOLVO, teneinde vergoeding te verkrijgen van de schade die zij heeft geleden doordat haar bij de aankoop van twee voertuigen in 2008 een te hoge prijs in rekening is gebracht, zulks in het kader van het vrachtwagenkartel waarvan het bestaan is vastgesteld in een door de Europese Commissie gestarte inbreukprocedure.

Moet, op basis van het unierecht, in de in deze beslissing beschreven omstandigheden van het geding betreffende het vrachtwagenkartel, de dagvaarding van een moedermaatschappij waartegen een schadevordering wegens een mededingingsbeperkende gedraging is ingesteld, worden geacht naar behoren te hebben plaatsgevonden wanneer de betekening ervan is gedaan (of wanneer is getracht om deze te doen) ten kantore van de dochtermaatschappij die is gevestigd in de staat waar het geding aanhangig is, en de in een andere lidstaat gevestigde moedermaatschappij niet in het geding is verschenen, maar verstek heeft laten gaan?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 19 september 2022 (ECER 14.12.22) - [C-650/22](#) – [FIFA*](#)

Profvoetballer – Transfer - Inkomstenderving – FIFA regels

Artikelen 45 en 101 VWEU. Tussen partijen in het hoofdgeding is in geschil of de FIFA en de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB), de bij de FIFA aangesloten bond die belast is met de organisatie van en het toezicht op de Belgische voetbalsport en al zijn varianten, verplicht zijn om een profvoetballer, BZ, de schade in de vorm van inkomstenderving (mislopen van clubaanbiedingen) te vergoeden die deze laatste stelt te hebben geleden als gevolg van de toepassing van enkele bepalingen van de Regulations on the Status and Transfer of Players (RSTP) van de FIFA.

De vraag is o.a. of de artikelen 45 en 101 VWEU in de weg staan aan het beginsel dat de speler en de club die hem in dienst wil nemen, hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de betaling van de schadevergoeding die verschuldigd is aan de club waarmee het contract zonder gerechtvaardigde reden is verbroken.

MH17

OVERIG

- Possible Implications of the Dutch MH17 Judgment for the Netherlands' Inter-State Case before the ECtHR ([EJILTalk](#))
- The MH17 Judgment: An Interesting Take on the Nature of the Armed Conflict in Eastern Ukraine ([EJILTalk](#))

Milieu, natuur, duurzame energie

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-61/21 – Ministre de la Transition écologique en Premier ministre – Frankrijk – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2022:1015 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Staatsaansprakelijkheid luchtkwaliteit – Gezondheidsschade – Schending EU-recht – Schadevergoeding particulier

Richtlijn 2008/50/EG. Richtlijnen 80/779/CEE, 85/203/CEE, 96/62/CE, 1999/30/CE Verzoeker vordert bij de bestuursrechter onder andere een schadevergoeding vanwege gezondheidsschade en nietigverklaring van een stilzwijgend besluit van de prefect van Val-d'Oise om geen maatregelen te nemen om zijn gezondheidsproblemen die verband houden met de milieuverontreiniging, op te lossen. Kunnen particulieren schadevergoeding vorderen voor gezondheidsschade die het gevolg is van een overschrijding van de grenswaarden als neergelegd in de luchtkwaliteitsrichtlijn? Meer bepaald gaat het om de vraag of de bepalingen van richtlijn 2008/50 rechten scheppen voor particulieren. Voorts moet worden ingegaan op de vraag onder welke voorwaarden een eventuele schending van de richtlijn voldoende gekwalificeerd is, alsmede op het bewijs van een rechtstreeks causaal verband tussen de schending en de schade, teneinde de verwijzende rechter aanwijzingen te geven over het voor de beoordeling van de schending relevante tijdstip.

Het Hof oordeelt dat de Europese richtlijnen die normen stellen voor de kwaliteit van de lucht als zodanig niet bedoeld zijn om rechten toe te kennen aan individuen, waarvan de schending hen recht op schadevergoeding zou kunnen geven. Particulieren moeten niettemin van de nationale autoriteiten, eventueel door beroep te doen op de bevoegde rechtbanken, kunnen bewerkstelligen, in voorkomend geval door oplegging van dwangsommen, dat zij de krachtens deze richtlijnen vereiste maatregelen nemen. Het voorgaande staat niet in de weg aan eventuele aansprakelijkheid voor schade naar nationaal recht.

- EU-Hof: de richtlijn luchtkwaliteit verleent particulieren geen rechten die zij kunnen invoeren om schadevergoeding te eisen van lidstaten ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 15 december 2022 – gevoegde zaken C-212/21 P en C-223/21 P – Europese Investeringsbank / ClientEarth en Commissie / ClientEarth – ECLI:EU:C:2022:1003 – [conclusie](#)

Milieu – Verdrag van Aarhus - Herziening van onder het milieurecht vallende administratieve handelingen – Europese Investeringsbank – Kredietverstrekking – Bevoegdheden van de Unierechter

Verordening (EG) nr. 1367/2006. Kunnen milieuorganisaties opkomen tegen een kredietverstrekking door de Europese Investeringsbank (hierna: „EIB” of „bank”) wegens schending van het milieurecht? Het EIB heeft ClientEarth bij brief meegedeeld dat dat niet het geval is, waarna laatstgenoemde tegen die brief beroep heeft ingesteld. Het Gerecht heeft de betwiste brief nietig verklaard. Het Gerecht heeft vastgesteld dat de EIB ten onrechte het litigieuze besluit niet als milieurecht heeft aangemerkt en er geen juridisch bindende en externe werking aan heeft toegekend

A-G geeft het Hof in overweging: De hogere voorzieningen worden afgewezen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 20 oktober 2022 (ECER 2.12.2022) – C-671/22 – Bezirkshauptmannschaft Spittal an der Drau

Bouwvergunning voor boothuis – Visfauna – Ecologische toestand in meren – Verstoorde omstandigheden

Richtlijn 2000/60/EG. Hoger beroep tegen een uitspraak waarbij het beroep tegen een aanvraag voor een vergunning krachtens de natuurbeschermings- en waterwetgeving voor de bouw van een boothuis aan de Weißensee is toegewezen.

Moeten in bijlage V, punt 1.2.2. (definities voor zeer goede, goede en matige ecologische toestand in meren), van richtlijn 2000/60/EG, onder „verstoorde omstandigheden”, in de tabel „biologische kwaliteitselementen”, regel „visfauna”, kolom „zeer goed”, uitsluitend antropogene invloeden op de fysisch-chemische en hydromorfologische kwaliteitselementen worden verstaan?

REGELGEVING

- EU-richtlijn inzake duurzaamheidsrapportage door ondernemingen (CSRD) gepubliceerd in EU-Publicatieblad (ECER)
- BNC Fiche: Herziening Richtlijn stedelijk afvalwater, kamerstuk 22112, nr. 3570

OVERIG

- Lidstaten tegen strenge EU-regels om milieudelicten te bestraffen. (BS-16-12-2022)
- De Europese toezichtautoriteiten publiceren een uitvraag over greenwashing. (BS-20-12-2022)
- A guide to tackling the collective causation problem in international climate change litigation (EJILtalk)
- Richtsnoeren van de Commissie voor het actualiseren van de nationale energie- en klimaatplannen (ECER)
- Europese Commissie publiceert verslagen over nulverontreiniging (ECER)
- The “Event Giving Rise to the Damage” under Art. 7 Rome II Regulation in CO2 Reduction Claims – A break through an empty Shell? (conflict of laws)
In this article, we critically assess the question of where to locate the “event giving rise to the damage” under Art. 7 Rome II in CO₂ reduction claims. This controversial – but often overlooked – question has recently been given new grounds for discussion in the much discussed “Milieudéfensie et al. v. Shell” case before the Dutch district court in The Hague.

EHRM - factsheets en guides

- [!\[\]\(91f916b54a4c6447ad9638d4638be954_img.jpg\) Environment](#)
- [!\[\]\(f1f3815424e59f897c916108e2f1d706_img.jpg\) Guide sur la jurisprudence de la Convention européenne des droits de l'homme - Environnement](#)

Oekraïne

OVERIG

- Ruslandsancties: over uitleg, vage normen en vragen bij de handhaafbaarheid ervan in de Nederlandse rechtstaat. (BS-01-12-2022)
- Europese Unie neemt negende sanctiepakket aan tegen Rusland. (BS-19-12-2022)

- The EU sanctions dilemma of how to deal with the Russian ally Belarus ([Verfassungsblog](#))

Wiki

[Wiki Oekraïne](#)

Onderwijs

EHRM – ARREST – 13 december 2022 - Elmazova e.a. t. Noord-Macedonië – [persbericht](#) - [arrest](#) - [13550/20](#) - [11811/20](#) - ECLI:CE:ECHR:2022:1213JUD001181120

Plaatsen van Roma en niet Roma-leerlingen op verschillende scholen is onrechtvaardige discriminatie en schending van het recht op onderwijs

Artikel 2, Eerste Protocol EVRM. Artikel 14 EVRM Artikel 14 EVRM en artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol. Het gaat om een groep klagers die in Macedonië woont en tot de Romaminderheid behoort. In 2018/2019 mochten de kinderen van klagers niet naar de school van hun eigen keuze en werden zij overgedragen aan een andere school. Dit leidde feitelijk tot de situatie dat er twee scholen waren waar Roma-leerlingen naar school konden gaan. Die scholen hadden een laag percentage niet Roma-leerlingen. De Roma-leerlingen werden bij elkaar in de klassen geplaatst en niet gemixt met andere leerlingen. Klagers stellen dat sprake is van segregatie en dat door die aparte plaatsing hun kinderen uitgesloten werden van het reguliere onderwijs.

EHRM: alhoewel het niet de bedoeling van de staat was om te discrimineren tussen de twee etnische groepen, had de feitelijke uitwerking (*de facto*) van die maatregel wel een discriminerend component waarvoor geen objectieve rechtvaardiging bestond. Aldus was sprake van onderwijssegregatie. Het hof herhaalt het belang van een samenleving die vrij van rassenscheiding is en dat inclusief onderwijs het meest geschikte middel is om de fundamentele beginselen van universaliteit en non-discriminatie bij de uitoefening van het recht op onderwijs te waarborgen. Om die reden hadden maatregelen getroffen moeten worden om een eind te maken aan de segregatie van de Roma-leerlingen. Nu dit niet was gedaan is EHRM unaniem van oordeel dat sprake is van een schending van het discriminatieverbod en schending van het recht op onderwijs.

EHRM – factsheets en guides

[Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the ECHR – right to education](#)

Overlevering en uitlevering

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-492/22 PPU – C.J. – [Nederland](#) – [Rechtbank Amsterdam](#) – ECLI:EU:C:2022:964 – [conclusie](#) – [arrest](#)

EAB - Verlenging detentie met oog op overlevering aan Polen - Strafzaak in uitvoerende staat - Uitvoerende rechterlijke instantie

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Artikelen 6, 47 en 48 Handvest EU. De Rechtbank Amsterdam vraagt het Hof of detentie met het oog op overlevering van een Poolse onderdaan aan Polen, mag worden verlengd omdat de betrokkene in Nederland (voor andere feiten) wordt vervolgd en bij de terechtzitting aanwezig wil zijn.

Hof: Artikel 24, lid 1, van kaderbesluit 2002/584/JBZ moet aldus worden uitgelegd dat de beslissing om de overlevering uit te stellen een beslissing over de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel vormt die krachtens artikel 6, lid 2, van dit kaderbesluit moet worden genomen door de uitvoerende rechterlijke autoriteit. Wanneer een dergelijke beslissing niet door

die autoriteit is genomen en de in artikel 23, leden 2 tot en met 4, van dat kaderbesluit bedoelde termijnen zijn verstreken, moet de persoon waartegen het Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd op grond van artikel 23, lid 5, van dat kaderbesluit in vrijheid worden gesteld.

Artikel 12 en artikel 24, lid 1, van kaderbesluit 2002/584, gelezen in samenhang met artikel 6 Handvest EU moeten aldus worden uitgelegd dat zij er niet aan in de weg staan dat een persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd en wiens overlevering aan de autoriteiten van de uitvaardigende lidstaat is uitgesteld met het oog op een strafprocedure die in de uitvoerende lidstaat tegen hem is ingeleid, op basis van het Europees aanhoudingsbevel aldaar in hechtenis wordt gehouden gedurende de behandeling van de betrokken strafzaak.

Artikel 24, lid 1, van kaderbesluit 2002/584, zoals gewijzigd bij kaderbesluit 2009/299, gelezen in samenhang met artikel 47, tweede en derde alinea, en artikel 48, lid 2, van het Handvest van de grondrechten, moet aldus worden uitgelegd dat het zich er niet tegen verzet dat de overlevering van een persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, met het oog op een in de uitvoerende lidstaat tegen hem ingeleide strafprocedure wordt uitgesteld op de enkele grond dat die persoon geen afstand heeft gedaan van zijn recht om in persoon te verschijnen voor de rechterlijke instanties waarbij die procedure aanhangig is.

RECHTSPRAAK NL – EINDUITSPRAAK - Rechtbank Amsterdam – 20 december 2022 – na prejudiciële verwijzing [ECLI:NL:RBAMS:2022:4252](#) – na HvJ C-492/22, 20.12.22 [ECLI:EU:C:2022:964](#) (zie hierboven) [ECLI:NL:RBAMS:2022:7855](#)

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Beslissing op vordering verlenging gevangenhouding. Kaderbesluitconforme uitleg van artikel 34 lid 2 onder b en artikel 36 lid 1 OLW. Na een belangenafweging bepaalt de rechtbank dat er geen reden is tot uitstel van de feitelijke overlevering en stelt zij die beslissing in de plaats van de beslissing van de officier van justitie tot uitstel van de feitelijke overlevering. De rechtbank wijst de vordering tot verlenging van de gevangenhouding af en heft de gevangenhouding op.

HvJ – ARREST – 22 december 2022 – zaak C-237/21 – Generalstaatsanwaltschaft München – Duitsland – Grote Kamer – [ECLI:EU:C:2022:1017](#) – persbericht – conclusie – arrest

Verzoek derde land tot uitlevering onderdaan EU - Verbod op uitlevering eigen onderdanen - Verplichting tot uitlevering krachtens internationaal verdrag - Unieburgerschap - Begrip onderdaan

Artikel 18 VWEU. Artikel 21 VWEU. De zaak ziet op een verzoek tot uitlevering dat, met het oog op de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf, door de autoriteiten van Bosnië en Herzegovina aan de autoriteiten van de Bondsrepubliek Duitsland is gericht en betrekking heeft op S.M., die Servisch, Bosnisch en Kroatisch onderdaan is.

Dit verzoek past in het kader van het arrest van 6 september 2016, Petruhhin. Met die rechtspraak heeft het Hof zijn oordeel in het arrest van 20 september 2001, Grzelczyk, toegepast op het gebied van uitleveringen. Dat heeft ertoe geleid dat een lidstaat die geen uitlevering van eigen onderdanen toestaat, wordt verplicht na te gaan of er maatregelen bestaan die alternatieven voor uitlevering vormen, wanneer een derde land een verzoek indient tot uitlevering van een onderdaan van een andere lidstaat die zijn recht van vrij verkeer heeft uitgeoefend.

De verwijzende rechter wil met de prejudiciële verwijzing meer duidelijkheid krijgen over de manier waarop het arrest Raugevicius moet worden opgevat en hoe de inbreng van dat arrest in overeenstemming moet worden gebracht met de verplichtingen voor de lidstaten uit hoofde van het Europees Verdrag betreffende uitlevering.

Vereisen de beginselen die voortvloeien uit het arrest van het Hof van 13 november 2018 in de zaak Raugevicius, dat een verzoek van een derde staat tot uitlevering van een burger van de Unie, ook dan moet worden afgewezen wanneer de aangezochte lidstaat verplicht is de burger van de Unie uit te leveren op grond van een internationaal verdrag, omdat het begrip “onderdaan”

zoals bedoeld in artikel 6, lid 1, onder b zo is gedefinieerd dat alleen de eigen onderdanen en niet ook andere burgers van de Unie daaronder vallen?

Volgens het Hof kan de uitlevering van een Unieburger aan een derde land om aldaar een straf te ondergaan gerechtvaardigd zijn om het risico van straffeloosheid te voorkomen. Dit is met name het geval wanneer de aangezochte lidstaat krachtens het internationale recht verplicht is de betrokkene uit te leveren, en het derde land dat om uitlevering heeft verzocht er niet mee instemt dat de straf ten uitvoer wordt gelegd op het grondgebied van de aangezochte lidstaat.

Hof: De artikelen 18 en 21 VWEU moeten aldus worden uitgelegd dat

– zij een lidstaat waarvan het nationale recht alleen de uitlevering van eigen onderdanen aan landen buiten de Europese Unie verbiedt en voorziet in de mogelijkheid om de straf op zijn grondgebied ten uitvoer te leggen mits het derde land daarmee instemt, en waaraan door een derde land een verzoek tot uitlevering wordt gericht met het oog op de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf tegen een onderdaan van een andere lidstaat die permanent in de eerste lidstaat verblijft, ertoe verplichten om actief een dergelijke instemming te vragen van dat derde land dat om uitlevering verzoekt en daarbij alle mechanismen voor samenwerking en wederzijdse bijstand op het gebied van het strafrecht aan te wenden waarover hij in het kader van zijn betrekkingen met dat derde land beschikt;

– indien een dergelijke instemming niet wordt verkregen, zij er niet aan in de weg staan dat de eerste lidstaat in dergelijke omstandigheden de Unieburger uitlevert overeenkomstig de verplichtingen die krachtens een internationale overeenkomst op die lidstaat rusten, mits de uitlevering geen afbreuk doet aan de door het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie gewaarborgde rechten.

 EU-Hof: geen automatisch en absoluut recht voor mobiele EU-burgers om niet te worden uitgeleverd aan landen buiten de EU ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 1 december 2022 – zaak C-699/21 – E. D. L. – Italië – [ECLI:EU:C:2022:955](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Europees Aanhoudingsbevel – Mogelijke ernstige gezondheidsschade na overlevering – Weigeringsgronden overlevering

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Artikelen 3, 4 en 35 Handvest EU. Overleveringsprocedure bij de rechter in tweede aanleg na de uitvaardiging van een Europees Aanhoudingsbevel door een rechtbank in Kroatië.

Moet de uitvoerende rechterlijke autoriteit, op grond van artikel 1, lid 3, van kaderbesluit 2002/584/JBZ, gelezen in het licht van de artikelen 3, 4 en 35 van het Handvest van de grondrechten, wanneer zij van oordeel is dat een persoon die aan een ernstige, chronische en mogelijk ongeneeslijke ziekte lijdt door overlevering het risico loopt dat zijn gezondheid ernstig wordt geschaad, verzoeken om gegevens op grond waarvan het bestaan van dit risico kan worden uitgesloten, en overlevering weigeren indien zij dergelijke waarborgen niet binnen een redelijke termijn heeft verkregen?

Volgens de A-G kan een ernstig risico voor de persoon wiens overlevering wordt gevraagd, uitstel van een Europees aanhoudingsbevel rechtvaardigen, maar niet de weigering, zonder verdere rechtvaardiging, om het ten uitvoer te leggen.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 1, lid 3, en artikel 23, lid 4, van kaderbesluit 2002/584/JBZ, gelezen in het licht van de artikelen 3, 4 en 35 Handvest EU van de grondrechten van de Europese Unie, moeten aldus worden uitgelegd dat de uitvoerende rechterlijke autoriteit, wanneer zij van oordeel is dat een gezochte persoon die aan een ernstige, chronische en mogelijk ongeneeslijke ziekte lijdt het risico loopt dat zijn gezondheid bij overlevering ernstig wordt geschaad, de uitvaardigende rechterlijke autoriteit moet verzoeken om gegevens op grond waarvan het bestaan van dit risico kan worden uitgesloten en, zo nodig, de overlevering van deze

persoon bij wijze van uitzondering en tijdelijk moet opschorten zolang het ernstige risico blijft bestaan.

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 15 december 2022 – zaak C-700/21 – O. G. – Italië – ECLI:EU:C:2022:995 – conclusie

EAB - Banden met grondgebied

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Verzoeker, Moldavisch onderdaan die in Italië verblijft, is in Roemenië onherroepelijk veroordeeld tot een vrijheidsstraf van vijf jaar wegens belastingontduiking en verduistering van de voor inkomstenbelasting en btw verschuldigde bedragen, welke strafbare feiten hij in de hoedanigheid van bestuurder van een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid heeft gepleegd tussen september 2003 en april 2004. De prefectuur van Braşov (Roemenië) heeft tegen hem een EAB uitgevaardigd.

De vraag is o.a. of het kaderbesluit zich verzet tegen een nationale regeling die de uitvoerende rechterlijke autoriteiten absoluut en automatisch belet om overlevering te weigeren van onderdanen van derde landen die ingezetenen zijn of verblijven op Italiaans grondgebied, ongeacht de banden die zij met dit grondgebied hebben.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 4, punt 6, van kaderbesluit 2002/584/JBZ moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling volgens welke, nadat ervoor is gekozen om de desbetreffende grond tot facultatieve weigering van de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel dat is uitgevaardigd voor de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf of een tot vrijheidsbeneming strekkende maatregel daarin op te nemen, de uitvoerende rechterlijke autoriteiten geenszins kunnen weigeren om onderdanen van derde landen die ingezetene zijn van of verblijven in de uitvoerende lidstaat over te leveren, ongeacht de banden die zij met die lidstaat hebben.

De relevante criteria om aan te tonen dat de opgeëiste persoon voldoende banden met de uitvoerende lidstaat heeft, zijn alle criteria die als geheel genomen de veronderstelling rechtvaardigen dat indien de straf wordt uitgezeten in die lidstaat, de resocialisatiekansen van die persoon, ongeacht zijn nationaliteit, groter zijn dan in de uitvaardigende lidstaat.

Met name de duur van het verblijf tot dusver van de opgeëiste persoon en de aard en omstandigheden van dat verblijf, alsook zijn familie-, taalkundige, culturele, arbeidsgereleerde, sociale en economische banden met de uitvoerende lidstaat zijn factoren waarmee de uitvoerende rechterlijke autoriteit in dit verband rekening moet houden.

EHRM factsheet

 [Extradition and life imprisonment](#)

Prejudiciële procedure HvJ

EHRM – ARREST – 15 december 2022 – Rutar en Rutar Marketing D.O.O. t. Slovenië – persbericht – arrest - 21164/20 - ECLI:CE:ECHR:2022:1215JUD002116420

Nationale rechter motiveert niet waarom geen prejudiciële vraag aan HvJ wordt gesteld – Schending artikel 6 EVRM

Artikel 6 EVRM. De zaak gaat over kleine overtredingen in het kader van het consumentenrecht, met name over reclamecampagnes met prijsvergelijkingen. Klagers hebben de rechter verzocht een prejudiciële vraag te stellen over de uitleg van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken. Het Hof verwijst naar o.a. Baydar t. Nederland (nr. 55385/14) en meer recentelijk Sanofi Pasteur waaruit volgt dat de nationale rechter de plicht heeft om elke beslissing waarbij wordt geweigerd een verzoek om een prejudiciële beslissing te verwijzen, te motiveren, met name wanneer het toepasselijke recht een dergelijke weigering slechts bij uitzondering toestaat. Het Hof merkt op dat noch de rechtbank van Nova Gorica, noch het Grondwettelijk Hof op enigerlei wijze is

ingegaan op het verzoek van klagers om een prejudiciële beslissing van het HvJ te vragen, noch op enige andere juridische argumentatie. Het Hof concludeert daarom dat er sprake is van een schending van artikel 6 § 1 van het Verdrag.

- ❏ No reasons given by a first-instance court for its refusal to seek a preliminary ruling: judgment of the ECHR in the case of *Rutar and Rutar Marketing D.O.O. v. Slovenia* ([Johan Callewaert](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 10 juni 2022 (ECER 21.12.22) - [C-389/22 - Croce Rossa Italiana e.a.](#)*

Tijdelijke arbeidscontracten militairen – Rode Kruis – Draagwijdte verwijzingsverplichting Acte clair – Aansprakelijkheid rechter

Richtlijn 1999/70/EG. Verzoekers en appellanten behoorden tot het tijdelijke personeel van het Corpo Militare van het Italiaanse Rode Kruis (CRI). Verzoekers zijn militairen die niet tot de strijdkrachten behoren, maar die uitsluitend op basis van hun beschikbaarheid worden ingezet en derhalve als vrijwilliger worden bestempeld: hun specifieke rechtspositie wordt geregeld in het militair wetboek en de oproepingsmaatregelen vormen handelingen van vrijwillige indienstneming op basis van tijdelijke behoeften die worden vastgesteld in het nationale militaire belang. De organisatie van het CRI is radicaal hervormd. De overgang van de eerdere kwalificatie van niet-economische overheidsinstelling naar een privaatrechtelijke vereniging is vastgelegd waarbij de taken van het CRI behouden zijn gebleven en het personeel van het Corpo Militare voor tijdelijke werkzaamheden kon worden opgeroepen tot en met uiterlijk eind 2013. Toen is aan verzoekers verlof verleend. Verzoekers komen op tegen het feit dat hun tijdelijke dienstbetrekking niet werd omgezet in een vaste betrekking of dat hun rechtspositie werd gelijkgesteld met die van personeel dat voor onbepaalde tijd was aangenomen.

De vragen gaan behalve over de tijdelijke contracten ook over de draagwijdte van de verwijzingsverplichting die krachtens artikel 267 VWEU op de rechter rust en verwijst daarbij naar de rechtspraak van het Hof volgens welke geen verwijzingsverplichting bestaat wanneer „de juiste toepassing van het gemeenschapsrecht zo evident kan zijn, dat redelijkerwijze geen twijfel kan bestaan omtrent de wijze waarop de gestelde vraag moet worden opgelost. De verwijzende rechter wil weten hoe moet worden vastgesteld dat hij „ervan overtuigd dient te zijn dat die oplossing even evident zou zijn voor de rechterlijke instanties van de andere lidstaten en voor het Hof en vraagt, mocht de nationale rechter het verzoek tot prejudiciële verwijzing hebben onderzocht maar niet ingewilligd, of artikel 267 uitsluit dat de rechter (automatisch of op verzoek van de verzoeker) wordt blootgesteld aan een civielrechtelijke aansprakelijkheidsprocedure of een tuchtrechtelijke procedure.

Wiki

- 🔗 [Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#)

Privacy en persoonsgegevens

EHRM – ARREST – 1 december 2022 – A.D. e.a. t. Georgië - [persbericht](#) – [arrest](#) – [57864/17](#) - [79087/17](#) - [55353/19](#) - ECLI:CE:ECHR:2022:1201JUD005786417

Privéleven - Nationale wet over juridische geslachtsverandering ontbeert duidelijke criteria

Samenvatting onder: [LHBT rechten](#)

EHRM – ARREST – 13 december 2022 - RTBF t. België (no. 2) - persbericht – arrest - 417/15 - ECLI:CE:ECHR:2022:1213JUD00041715

Civiel rechtelijke veroordeling van Belgische publieke omroep wegens een televisie-uitzending over vermeend seksueel misbruik - Schending artikel 10 EVRM

Samenvatting onder: vrijheid van meningsuiting

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-460/20 – Google – Duitsland – **Grote Kamer – ECLI:EU:C:2022:962 – persbericht – conclusie – arrest**

AVG - Recht op vergetelheid - Verzoek om verwijdering persoonsgegevens aan Google – Verplichtingen zoekmachine bij onjuiste gegevens - Vrijheid van meningsuiting en informatie

Verordening (EU) 2016/679. Richtlijn 95/46/EG. Artikelen 7, 8, 11 en 16 Handvest EU. In artikelen op een website (die als doel heeft financiële wanpraktijken aan de kaak te stellen) werd de beleggingsstrategie van beleggingsadviseurs kritisch besproken. Daarbij werden ook foto's van de beleggingsadviseurs geplaatst (aan het stuur van luxevoertuigen, in een helikopter en voor een chartervliegtuig). De afbeeldingen konden – samen met de artikelen – de suggestie wekken dat de consultants in grote luxe leefden op kosten van hun klanten. De beleggingsadviseurs hebben Google gevraagd de links naar de betrokken artikelen, die volgens hen een aantal onjuiste beweringen en lasterlijke, op onjuiste feiten gebaseerde meningen bevatten, te verwijderen.

De controle die zoekmachines als Google „aan de poort” verrichten op de informatiestroom, heeft belangrijke gevolgen voor zowel de vrijheid van meningsuiting en van informatie zoals verankerd in artikel 11 Handvest, als het recht op eerbiediging van het privéleven en op bescherming van persoonsgegevens zoals neergelegd in de artikelen 7 en 8 Handvest. De opname in de lijst van resultaten die worden weergegeven na een zoekopdracht op naam van een persoon, van een webpagina en van de daarop vermelde informatie over die persoon, maakt deze informatie voor elke internetgebruiker veel gemakkelijker toegankelijk en kan een beslissende rol spelen bij de verspreiding van die informatie en dus bij de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting en van informatie.

Volgens het Hof vloeit uit het recht op vergetelheid voort dat de exploitant van een zoekmachine links moet verwijderen als die leiden naar informatie waarvan de verzoeker bewijst dat die kennelijk onjuist is. Een dergelijk bewijs hoeft echter niet voort te vloeien uit een rechterlijke beslissing tegen de webredacteur. Bij de beoordeling of een foto dient te worden verwijderd dient de daarbij in de zoekresultaten weergegeven tekst te worden betrokken.

Hof: Artikel 17, lid 3, onder a), van verordening (EU) 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat bij de afweging die tussen de in de artikelen 7 en 8 Handvest EU bedoelde rechten enerzijds en die bedoeld in artikel 11 Handvest EU anderzijds moet worden gemaakt ter toetsing van een tot de exploitant van een zoekmachine gericht verwijderingsverzoek dat ertoe strekt om de link naar inhoud met beweringen die volgens de indiener van dat verzoek onjuist zijn, te schrappen uit de lijst met zoekresultaten, niet als voorwaarde voor deze verwijdering geldt dat ten minste voorlopig over de juistheid van de gelinkte inhoud duidelijkheid is verkregen in het kader van een beroep van deze indiener tegen de aanbieder van deze inhoud.

Artikel 12, aanhef en onder b), en artikel 14, eerste alinea, onder a), van richtlijn 95/46/EG en artikel 17, lid 3, onder a), van verordening 2016/679 moeten aldus worden uitgelegd dat bij de afweging die tussen de in de artikelen 7 en 8 Handvest EU bedoelde rechten enerzijds en die bedoeld in artikel 11 Handvest EU anderzijds moet worden gemaakt ter toetsing van een tot de exploitant van een zoekmachine gericht verwijderingsverzoek dat ertoe strekt om in de vorm van miniaturen weergegeven foto's met daarop de afbeelding van een natuurlijke persoon te schrappen uit de resultaten van een zoekopdracht naar afbeeldingen op naam van die persoon, rekening moet worden gehouden met de informatieve waarde van deze foto's, los van de context van de publicatie ervan op de website waarvan zij afkomstig zijn, maar dat daarbij wel alle tekst in aanmerking moet worden genomen die direct bij de weergave van deze foto's in de

zoekresultaten is geplaatst en meer duidelijkheid kan geven over de informatieve waarde daarvan.

- HvJ EU over verwijderen van miniatures (thumbnails) door Google. ([Boek9.nl](#))
- HvJ EU: recht op vergetelheid. ([IT4174](#))
- HvJ EU: Zoekmachine moet links verwijderen naar informatie die kennelijk onjuist is. ([BS-12-12-2022](#))
- EU-Hof: de exploitant van een zoekmachine moet links verwijderen als die leiden naar informatie waarvan de verzoeker bewijst dat die kennelijk onjuist is ([ECER](#))
- December wrap-up of data protection cases (Google, Österreichische datenschutzbehörde and Pankki S) ([ECLB](#))
- Erasure requests: accuracy and images ([Panopticon](#))
- Europese Hof van Justitie over gegevenswissing door zoekmachines bij onjuiste informatie ([privacyweb](#))
- The Right to be Forgotten in 2022 ([Verfassungsblog](#))

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-180/21 – Inspektor v Inspektorata kam Visshia sadeben savet – Bulgarije – ECLI:EU:C:2022:976 – [conclusie](#) – [arrest](#)

AVG - Richtlijn verwerking van persoonsgegevens met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten - Slachtoffer wordt verdachte in zelfde procedure – Civiele procedure - Gebruik van persoonsgegevens

Verordening (EU) 2016/679 (AVG). Richtlijn (EU) 2016/680. Richtlijn 2012/29/EU. V.S. stelt dat de persoonsgegevens, die het regionaal parket Petrich van hem in zijn hoedanigheid van slachtoffer van een strafbaar feit heeft verzameld, onrechtmatig zijn verwerkt. Het parket heeft deze gegevens gebruikt om in het kader van hetzelfde strafrechtelijk onderzoek wegens hetzelfde feit een onderzoek tegen hem als verdachte in te stellen. Bovendien voert verzoeker aan dat het parket zijn persoonsgegevens onrechtmatig heeft gebruikt in een civiele procedure die hij tegen het OM heeft ingesteld over de betaling van schadevergoeding wegens de buitensporig lange duur van het door het parket verrichte strafrechtelijk onderzoek.

De persoonsgegevens zijn verzameld uit verschillende dossiers van het OM, op basis waarvan geen strafrechtelijk onderzoek is ingesteld, omdat er geen sprake was van een strafbaar feit. Deze persoonsgegevens zijn in de civiele procedure gebruikt als bewijs ter ondersteuning van het door het OM tegen de schadevordering gevoerde verweer dat ook de door V.S. gepleegde feiten die het voorwerp waren van het onderzoek van het OM, van invloed waren geweest op zijn gezondheidstoestand.

Is er sprake is van onrechtmatige verwerking van persoonsgegevens die in het bezit zijn van het Openbaar Ministerie indien de genoemde gegevens zijn verkregen van een persoon die aanvankelijk als slachtoffer verscheen, maar die vervolgens is beschuldigd in het kader van dezelfde strafprocedure? Is er sprake van onrechtmatige verwerking indien het OM de gegevens die tijdens verschillende strafprocedures zijn verkregen, gebruikt als bewijsmateriaal in het kader van een civiele procedure waarbij schadevergoeding wordt geëist voor de buitensporige duur van de strafprocedure? Het Hof oordeelt dat bedoelde verwerkingen rechtmatig zijn indien wordt voldaan aan de voorwaarden van in de in het dictum vermelde artikelen van de AVG respectievelijk de richtlijn.

Hof: Artikel 1, lid 1, van richtlijn (EU) 2016/680, gelezen in samenhang met artikel 4, lid 2, en artikel 6, van deze richtlijn moet aldus worden uitgelegd dat een verwerking van persoonsgegevens een ander doel dient dan dat waarvoor die gegevens zijn verzameld, wanneer de gegevens zijn verzameld met het oog op het onderzoeken en opsporen van een strafbaar feit maar worden verwerkt met het oog op de vervolging van een persoon na het betrokken strafrechtelijke onderzoek, en dit los van het feit dat die persoon op het moment van die gegevensverzameling werd beschouwd als een slachtoffer, en dat een dergelijke verwerking is toegestaan op grond van artikel 4, lid 2, van die richtlijn, mits zij voldoet aan de in die bepaling gestelde voorwaarden.

Artikel 3, punt 8, en artikel 9, leden 1 en 2, van richtlijn 2016/680 alsook artikel 2, leden 1 en 2, van verordening (EU) 2016/679 moeten aldus worden uitgelegd dat deze verordening van toepassing is op de verwerkingen van persoonsgegevens door het openbaar ministerie van een lidstaat met het oog op de uitoefening van zijn rechten van verdediging in het kader van een beroep wegens overheidsaansprakelijkheid, wanneer het openbaar ministerie de bevoegde rechter in kennis stelt van het bestaan van dossiers betreffende een natuurlijke persoon die partij is in dat beroep, welke dossiers zijn aangelegd voor de in artikel 1, lid 1, van richtlijn 2016/680 genoemde doeleinden, en deze dossiers vervolgens aan die rechter toezendt.

Artikel 6, lid 1, van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat ingeval een beroep wegens overheidsaansprakelijkheid is gebaseerd op tekortkomingen van het openbaar ministerie in de uitoefening van zijn taken op strafrechtelijk gebied, dergelijke verwerkingen van persoonsgegevens als rechtmatig kunnen worden beschouwd indien zij noodzakelijk zijn voor de vervulling van een taak van algemeen belang in de zin van artikel 6, lid 1, eerste alinea, onder e), van deze verordening, namelijk de bescherming van de juridische en financiële belangen van de staat, waarmee het openbaar ministerie in het kader van die procedure krachtens het nationale recht is belast, mits die verwerkingen van persoonsgegevens voldoen aan alle toepasselijke voorschriften van die verordening.

HvJ – CONCLUSIE A-G PITRUZZELLA – 15 december 2022 – zaak C-487/21 – Österreichische Datenschutzbehörde en CRIF – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2022:1000 – conclusie

AVG - Gedeeltelijke verstrekking persoonsgegevens – Betekenis kopie persoonsgegevens

Verordening (EU) 2016/679. Verzoeker heeft een kredietinformatiebureau om inzage in persoonsgegevens en om toezending van een kopie van de ten aanzien van zijn persoon verwerkte gegevens gevraagd. De gegevens zijn gedeeltelijk verstrekt, namelijk de opgeslagen gegevens werden in een tabel weergegeven. Andere bescheiden zijn niet verstrekt. Verzoeker heeft hierover een klacht ingediend bij de autoriteit voor de gegevensbescherming.

Vraag is onder andere of met het begrip „kopie” in artikel 15, lid 3, van verordening (EU) 2016/679 een fotokopie, een facsimile of een elektronische kopie van een (elektronisch) gegeven wordt bedoeld, of valt daar, uitgaande van de omschrijving van dit begrip in Duitse, Franse en Engelse woordenboeken, ook een „Abschrift”, een „double” („duplicata”) of een „transcript” onder?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 15, lid 3, eerste volzin, van verordening (EU) 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat:

het begrip ‚kopie’ in deze bepaling moet worden opgevat als een getrouwe reproductie in begrijpelijke vorm van de door de betrokkene gevraagde persoonsgegevens, in een gematerialiseerde en duurzame vorm, die de betrokkene in staat stelt het recht van inzage van de hem betreffende persoonsgegevens op een effectieve manier uit te oefenen, met volledige kennis van alle persoonsgegevens die worden verwerkt – met inbegrip van verdere gegevens die eventueel worden gegenereerd ten gevolge van de verwerking, mits deze ook worden verwerkt –, zodat hij de juistheid ervan kan controleren en zich van de juistheid en de rechtmatigheid van de verwerking ervan kan vergewissen en, in voorkomend geval, de verdere rechten kan uitoefenen die hem uit hoofde van verordening 2016/679 zijn verleend; de exacte vorm van de kopie wordt per geval bepaald op basis van de bijzonderheden ervan en met name van de aard van de persoonsgegevens waarvan om inzage wordt verzocht en van hetgeen de betrokkene nodig heeft;

die bepaling aan de betrokkene geen algemeen recht verleent om een gedeeltelijke of volledige kopie te verkrijgen van het document dat de persoonsgegevens van de betrokkene bevat of, indien de persoonsgegevens worden verwerkt in een databank, van een uittreksel uit die databank;

die bepaling echter niet uitsluit dat tekstdelen of hele documenten of databankuittreksels aan de betrokkene moeten worden verstrekt indien dit noodzakelijk is om te waarborgen dat de

persoonsgegevens die worden verwerkt en waarvan om inzage wordt verzocht, volledig begrijpelijk zijn.

Het begrip 'informatie' in artikel 15, lid 3, derde volzin, van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat het uitsluitend verwijst naar de 'kopie van de persoonsgegevens die worden verwerkt' als bedoeld in de eerste volzin van lid 3.

- December wrap-up of data protection cases (Google, Österreichische datenschutzbehörde and Pankki S) ([ECLB](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 15 december 2022 – zaak C-579/21 – Pankki S – Finland – ECLI:EU:C:2022:1001 – [conclusie](#)

AVG - Verwerking persoonsgegevens – Loggegevens bankmedewerkers – Inzage

Verordening (EU) 2016/679. Verzoeker is in loondienst werkzaam geweest bij een Finse bank en was tevens klant van diezelfde bank. Medewerkers van de bank hebben de klantgegevens van verzoeker verwerkt, omdat zijn naam naar voren kwam bij de verwerking van gegevens van een andere klant van de bank. Verzoeker was ten aanzien van die klant de relatiemanager namens de bank, maar had ook een persoonlijke schuld bij die klant, waardoor er een ongeoorloofd belangenconflict aanwezig kon zijn. Verzoeker heeft de bank verzocht om inzage in de loggegevens van de betreffende medewerkers in het gegevensverwerkingssysteem van de bank. De bank heeft het verzoek afgewezen.

Strekt het recht op inzage in persoonsgegevens zich ook uit tot de loggegevens van de medewerkers die de persoonsgegevens van de betrokkene hebben verwerkt?

A-G: Artikel 15, lid 1, van verordening (EU) 2016/679 juncto artikel 4, punt 1, van die verordening, moet aldus worden uitgelegd dat:

het van toepassing is wanneer het verzoek om toegang tot informatie dat de betrokkene aan de verwerkingsverantwoordelijke heeft gericht, is ingediend na 25 mei 2018;

het de betrokkene niet het recht verleent om, voor wat betreft de informatie waarover de verwerkingsverantwoordelijke beschikt (eventueel via registers of logbestanden), kennis te nemen van de identiteit van de werknemer of werknemers die, handelend onder het gezag en in opdracht van de verwerkingsverantwoordelijke, zijn persoonsgegevens heeft of hebben geraadpleegd.

- December wrap-up of data protection cases (Google, Österreichische datenschutzbehörde and Pankki S) ([ECLB](#))

GERECHT EU – BESCHIKKING – 7 december 2022 – zaak T-709/21 – WhatsApp Ireland / European Data Protection Board – ECLI:EU:T:2022:783 – [persbericht](#) – [beschikking](#)

Ontvankelijkheid van beroep tegen besluit EDPB

Verordening (EU) 2016/679. Het Gerecht verwerpt het beroep van WhatsApp tegen een besluit van het Europees Comité voor gegevensbescherming als niet-ontvankelijk. De geldigheid van het besluit van de EDPB kan echter worden aangevochten voor de nationale rechtbank, die een verzoek om een prejudiciële beslissing kan indienen bij het Hof van Justitie.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen - 3 november 2022 (ECER 16.12.22) - C-693/22 - I.

AVG - Verkoop databank in kader tenuitvoerlegging - Databank met persoonsgegevens

Verordening (EU) 2016/679 (AVG). Richtlijn 96/9/EG. Met de prejudiciële vraag wordt beoogd de verhouding te bepalen tussen de beperkingen op de verwerking van persoonsgegevens die zijn

vastgesteld bij verordening 2016/679 en de bevoegdheid om over de databank te beschikken op grond van richtlijn 96/9 en het nationale recht, met inbegrip van het recht om de databank te verkopen in de loop van een tenuitvoerleggingsprocedure. Moet het Unierecht aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling die in het kader van een procedure van gedwongen tenuitvoerlegging de verkoop toestaat van een databank in de zin van artikel 1, lid 2, van richtlijn 96/9/EG, terwijl de databank bestaat uit persoonsgegevens, wanneer de personen op wie die gegevens betrekking hebben niet met een dergelijke verkoop hebben ingestemd?

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Amsterdam - 9 november 2022 - [ECLI:NL:RBAMS:2022:6488](#)

Verordening (EU) nr. 1215/2012. Verordening (EU) 2016/679. De Nederlandse rechter mag de vorderingen beoordelen van drie claimstichtingen die in deze zaak stellen dat TikTok onrechtmatig de privacy van haar gebruikers schendt.

 First strike in a Dutch TikTok class action on privacy violation: court accepts international jurisdiction ([conflict of laws](#))

NOOT – bij HvJ 22 november 2022, [gevoegde zaken C-37/20 en C-601/20](#)

Privacy and data protection vs public access to entrepreneurs' personal data. Score 2:0 ([European law blog](#))

How did the ECJ balance the rights to privacy and data protection against transparency of Ultimate Beneficial Owners registries in WM and Sovim SA v Luxembourg Business Registers?

EDPB

EDPB adopts statement on CJEU PNR judgment C-817/19 on the use of passenger name record (PNR) data for the prevention, detection, investigation and prosecution of terrorist offences and serious crime, under the PNR Directive 2016/681. ([EDPB](#))

Wiki

 [Wiki AVG](#)

EHRM - factsheets en guides

 [Guide to the case-Law of the of the ECHR on dataprotection](#)
 [EHRM Factsheet Personal data protection](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces

EHRM – ARREST – 20 december 2022 - Bakoyanni t. Griekenland – [persbericht](#) – [arrest](#) – [31012/19](#) - ECLI:CE:ECHR:2022:1220JUD003101219

Eerlijk proces - Weigering om immuniteit minister op te heffen ontzegt parlementariër toegang tot de rechter

Artikel 6 EVRM. Klaagster was in 2018 lid van het Griekse parlement en accepteerde een uitnodiging voor de inauguratie van de Turkse president. De toenmalige minister van Defensie (P.K.) stuurde een tweet die haar hevig bekritiseerde. Klaagster deed aangifte, maar de parlementaire commissie besloot de immuniteit die P.K. als minister genoot niet op te heffen, waardoor hij niet strafrechtelijk kon worden vervolgd.

EHRM: Toegang tot de rechter kan worden beperkt, bijvoorbeeld door parlementaire immuniteit, als de beperkingen proportioneel zijn en een legitiem doel dienen. Klaagster deed aangifte met

het doel haar reputatie te beschermen. Daarbij was het belangrijk dat het vonnis zou worden gepubliceerd, wat in Griekenland ten aanzien van individuen alleen mogelijk is in strafzaken. Doordat strafrechtelijke vervolging niet mogelijk was, werd haar de kans ontzegd haar reputatie te beschermen. Bovendien hield het gedrag van P.K. – een vermeend lasterlijke tweet – geen verband met zijn activiteiten als minister of parlementariër. Schending van artikel 6, eerste lid, EVRM.

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht

EHRM – ARREST – 13 december 2022 – Test-achats t. België – [persbericht](#) – [arrest](#) – [77039/12](#) - ECLI:CE:ECHR:2022:1213JUD007703912

Onpartijdigheid van en vragen aan deskundige – Eerlijk proces

Artikel 6 EVRM. Klaagster is een stichting die zich volgens haar statutaire doelomschrijving inzet voor de bescherming van consumenten en mensenrechten en strijdt tegen discriminatie. In 2004 is zij een civiele procedure gestart tegen een verzekeringsmaatschappij wegens leeftijdsdiscriminatie. Nadat haar vordering in eerste aanleg is toegewezen komt het hof van beroep tot een ander oordeel (voornamelijk) op basis van een additioneel deskundigenrapport. Tegen de benoeming van de betreffende deskundige heeft klager vergoeds bezwaar gemaakt op de grond dat hangende het hoger beroep tussen de verzekeringsmaatschappij en het universitaire instituut waaraan de deskundige leiding gaf een samenwerkingsverband is aangegaan, zodat in redelijkheid aan diens onpartijdigheid kon worden getwijfeld. In 2012 werden de beide rechtsklachten van klager tegen het oordeel van het hof verworpen.

EHRM: als gevolg van het bestaan van het samenwerkingsverband kon klager objectief gezien twifelen over de eerlijkheid van de benoemingsprocedure en daarmee van de procedure als geheel. Dat geldt te meer nu het hof van beroep zijn beslissing grotendeels heeft gebaseerd op het rapport van de desbetreffende deskundige; dat klager de gelegenheid heeft gehad hierover in de nationale procedure haar bezwaren te uiten doet daar niet aan af. *Schending van artikel 6 EVRM (gelijkheidsbeginsel)*.

Krachtens vaste rechtspraak hoeft de rechter niet op elk argument te responderen; voor deskundigen – voor wie artikel 6 EVRM niet direct geldt – geldt dat eens te meer. Klager heeft haar bezwaren op dit punt naar voren kunnen brengen en het hof van beroep heeft geoordeeld dat deze bezwaren niet opgaan, zoals gesanctioneerd in cassatie. Het hof ziet onvoldoende grond om haar oordeel daarvoor in de plaats te stellen. *Geen schending van artikel 6 EVRM (beginsel van hoor- en wederhoor)*.

EHRM – ARREST – 15 december 2022 – Rutar en Rutar Marketing D.O.O. t. Slovenië – [persbericht](#) – [arrest](#) – [21164/20](#) - ECLI:CE:ECHR:2022:1215JUD002116420

Nationale rechter motiveert niet waarom geen prejudiciële vraag aan HvJ wordt gesteld – Schending artikel 6 EVRM

Samenvatting onder: [prejudiciële procedure HvJ](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 26 mei 2022 (ECER 23.12.22) – [C-711/22](#) - [Advance Pharma*](#)

Heropening onherroepelijke uitspraak na EHRM arrest? - Rechtsstaat - Benoeming rechter - Onafhankelijk gerecht

Samenvatting onder: [Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Estland – 14 oktober 2022 (ECER 2.12.22) – [C-647/22 - Globex International](#)

Europese betalingsbevelprocedure - Betekening

Verordening (EG) nr. 1896/2006. Globex International OÜ (verzoekster) is een naar Ests recht opgerichte vennootschap. Zij heeft een huurovereenkomst gesloten met Duclos Legnostrutture S.r.l. een naar Italiaans recht opgerichte vennootschap. Verweerde had een betalingsachterstand op 11 facturen uit 2017 en 2018. Om die reden hebben dezelfde partijen een contract gesloten over de betaling van de schuld. Verzoekster heeft de rechter in eerste aanleg verzocht om een Europees betalingsbevel uit te vaardigen. Volgens verweerders is het betalingsbevel niet naar behoren betekend of ter kennis gebracht. De Estse rechter heeft de tenuitvoerlegging van het betalingsbevel vervolgens opgeschort. De rechter in eerste aanleg was van oordeel dat moest worden uitgegaan van Ests procesrecht. Krachtens § 490¹, lid 2, tweede volzin, ZPO kan een uitvoerbaar verklaard Europees betalingsbevel worden aangevochten met een voorziening in rechte tegen de beschikking. Noch artikel 17, leden 1 en 2, van verordening 1896/2006, noch § 486, lid 1, punt 2, ZPO staat toe dat hetzelfde geschil in beroep wordt behandeld. Verzoekster heeft hoger beroep ingesteld en betoogt dat een Europees betalingsbevel dat verkeerd is opgesteld of ongeldig is betekend, ook al werd het uitvoerbaar verklaard, niet kan beletten dat op grond van dezelfde vordering een beroep wordt ingesteld en wordt afgedaan.

De vraag is o.a. of verordening 1896/2006 aldus moet worden uitgelegd dat een bepaling van nationaal recht zich verzet tegen de behandeling van een beroep met betrekking tot een vordering waarvoor een rechterlijke instantie van een lidstaat een Europees betalingsbevel heeft uitgevaardigd en uitvoerbaar heeft verklaard.

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 2 december 2022 – [ECLI:NL:HR:2022:1804](#)

Europees bankbeslag

Verordening (EU) nr. 655/2014. Procesrecht. Beslagrecht. Kort geding. Vordering tot intrekking van bevel Europees bankbeslag. Kan bij beoordeling van verzoek om intrekking op de grond dat voor geven van bevel niet aan voorwaarden van EAPO-Vo is voldaan, rekening worden gehouden met omstandigheden die zich hebben voorgedaan na verzoek van schuldeiser tot geven van bevel?

- Cassatievlog #040 | Toetsing Europees bankbeslag; In dit vlog bespreekt Gijsbrecht Nieuwland de eerste uitspraak van de Hoge Raad over het Europees bankbeslag. ([Cassatieblog](#))

EHRM – factsheets en guides

- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(civil limb\)](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – 6 december 2022 - Spasov t. Roemenië – [persbericht](#) – [arrest](#) – [27122/14](#) - [ECLI:CE:ECHR:2022:1206JUD002712214](#)

Illegale visserij in communautaire wateren in de Zwarte Zee - Eigenaar Bulgaars schip veroordeeld in Roemenië – Schending EU-recht – Schending EVRM

Samenvatting onder: [Landbouw en visserij](#)

EHRM – ARREST – 15 december 2022 - Vasarab en Paulus t. Slowakije – persbericht – arrest – 28081/19 - 29664/19 - ECLI:CE:ECHR:2022:1215JUD002808119

Ondervragingsrecht getuigen à décharge - Afwijzing verzoeken onvoldoende onderbouwd

Artikel 6 EVRM. Beide klagers zijn veroordeeld tot lange gevangenisstraffen (22 respectievelijk 25 jaar) voor een huurmoord die klager twee in opdracht van klager één zou hebben uitgevoerd. Deze veroordelingen zijn vooral gebaseerd op verklaringen van een drietal getuigen (B, C en D). Klagers voeren in Straatburg aan dat de procedure tegen hen oneerlijk is omdat hun veroordeling is gebaseerd op door het OM gepresenteerd bewijs, terwijl zij niet de mogelijkheid hebben gekregen getuigen te horen. Gedurende de gehele procedure hebben klagers verzocht vijf getuigen te horen met betrekking tot de relatie tussen klager één en het slachtoffer om daarmee aan te tonen dat het gestelde motief ontbrak en zeven getuigen met betrekking tot de geloofwaardigheid van getuige C die verklaard heeft het wapen voor de huurmoord aan klager twee te hebben geleverd.

Het EHRM herhaalt de drie-stappen-toets ten aanzien van de beoordeling van verzoeken tot het horen van getuigen à décharge zoals in 2018 uiteengezet door het Hof in Murtazaliyeva tegen Rusland. Het Hof acht de verzoeken relevant omdat zowel het motief voor de moord als de verklaring van getuige C bepalende factoren waren voor de uiteindelijke veroordeling. Bij de afwijzing van een dergelijk verzoek hebben de nationale gerechten een motiveringplicht. Daaraan is niet voldaan. De verzoeken zijn voornamelijk afgewezen met een beroep op toepasselijke procedureregels die het mogelijk maken dat verzoeken tot nader onderzoek worden geweigerd als dit niet noodzakelijk wordt geacht of het bewijs overbodig is. Daarbij is niet ingegaan op zaaksspecifieke elementen. Hieraan doet niet af dat de enkele getuigen al een verklaring hadden afgelegd voordat beide klagers zijn vervolgd nu deze verklaringen niet door de nationale gerechten zijn onderzocht en ook niet gebleken is dat klagers hun verdedigingsrechten hebben kunnen uitoefenen. Het EHRM onderzoekt tenslotte of de beslissing van de nationale gerechten om de getuigen niet te horen de eerlijkheid van het proces heeft ondermijnd. Het Hof merkt op dat het proces in essentie is gevoerd op door het OM gepresenteerd bewijsmateriaal en de lezing van de verdediging niet actief is onderzocht. Dit geldt ook voor de bewering van klagers dat de belangrijkste getuigen mogelijk belastende verklaringen hebben afgelegd in ruil voor immuniteit. Al met al voldoet de procedure in haar geheel niet aan het door art. 6 EVRM gewaarborgde recht op een eerlijk proces.

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – 5 december 2022 – Zegerius t. Nederland - 46836/18 - statement of facts

Getuigenverklaring – Recht op eerlijk proces

Artikel 6 EVRM. De klacht gaat over het feit dat de veroordeling van klager wegens medeplegen van een inbraak voorafgegaan door geweld en bedreiging met geweld in beslissende mate was gebaseerd op een verklaring van N. aan de politie, terwijl klager die getuige in de procedure voor het Gerechtshof niet heeft kunnen horen. In hoger beroep heeft klager niet verzocht om N. te horen, maar verzocht om de door zijn medeverdachten voorgestelde getuigen te horen. Het verzoek van een medeverdachte om N. te ondervragen is door het hof toegewezen. Het bleek echter dat hij was teruggekeerd naar Polen en ondanks een verzoek om juridische bijstand aan de Poolse autoriteiten was het niet gelukt om N. te horen. Het hof heeft zich gebaseerd op de niet-getoetste verklaring van N. bij de politie als bewijs voor de veroordeling van de klager. Het oordeelde dat afgetapte telefoongesprekken en heimelijk opgenomen gesprekken “sterke aanwijzingen” vormden voor de betrokkenheid van klager bij de hem ten laste gelegde misdrijven en dat bevestiging van deze aanwijzingen werd gevonden in twee getuigenverklaringen, waaronder die van N.

Vraag aan partijen: Heeft de klager een eerlijk proces gehad bij het bepalen van de strafrechtelijke aanklachten tegen hem, in overeenstemming met artikel 6 §§ 1 en 3 (d) van het Verdrag (zie Schatschaschwili t. Duitsland (GC), nr. 9154/10, § § 100-31, EVRM 2016 en Keskin t. Nederland, nr. 2205/16, §§ 38-51, 19 januari 2021)?

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – 16 december 2022 – McCardle t. Nederland – 31220/20 - [statement of facts](#)

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – 16 december 2022 – Brunell t. Nederland - 30395/20 - [statement of facts](#)

Getuigenverklaring – Recht op eerlijk proces

Artikel 6 EVRM. De Rechtbank Amsterdam heeft klager vrijgesproken van medeplichtigheid aan doodslag omdat er geen sluitend technisch bewijs voorhanden was, alleen de verklaring van getuige X, die hij niet geloofwaardig genoeg achtte om klager te veroordelen. Het Gerechtshof Amsterdam heeft klager wel veroordeeld. Het oordeelde dat hoewel er geen sluitend bewijsmateriaal beschikbaar was en voorzichtigheid met betrekking tot de verklaring van X geboden was, de verklaring van X geloofwaardig genoeg was om klager te veroordelen omdat er ondersteunend bewijsmateriaal was, zoals telefoongegevens, dat het verslag van X onderbouwde en in tegenspraak was met de verklaring van klager.

Vraag aan partijen in zaak McCardle: heeft klager een eerlijk proces gehad bij de vaststelling van de strafrechtelijke aanklachten tegen hem, in overeenstemming met artikel 6 §§ 1 en 3 (d) van het Verdrag (zie onder meer Schatschaschwili t. Duitsland [GC], nr. 9154 /10, §§ 100-31, EVRM 2015, Júlíus Þór Sigurpórsson t. IJsland, nr. 38797/17, §§ 30-38, 16 juli 2019 en Keskin t. Nederland, nr. 2205/16, §§ 44-51, 19 januari 2021)?

Vraag aan partijen in zaak Brunell: Heeft klager een eerlijk proces gehad bij het bepalen van de strafrechtelijke aanklachten tegen hem, in overeenstemming met artikel 6 § 1 van het Verdrag (zie onder andere Júlíus Þór Sigurpórsson t. IJsland, nr. 38797/17, §§ 30- 38, 16 juli 2019 en Ignat t. Roemenië, nr. 17325/16, § 46, 9 november 2021)?

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-180/21 – Inspektor v Inspektorata kam Visshia sadeben savet – Bulgarije – ECLI:EU:C:2022:976 – [conclusie](#) – [arrest](#)

AVG - Verwerking van persoonsgegevens met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten - Slachtoffer wordt verdachte in zelfde procedure – Civiele procedure over lange duur van procedure - Gebruik van persoonsgegevens

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-348/21 – HYA e.a. – Bulgarije – ECLI:EU:C:2022:965 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Onschuldpresumptie – Aanwezighedsrecht – Getuigenverhoor in afwezigheid verdediging - Mensensmokkel

Richtlijn (EU) 2016/343. Artikel 47, tweede alinea, en artikel 48, lid 2, Handvest EU. In een strafproces wegens mensensmokkel zijn in de opsporingsfase getuigen gehoord in afwezigheid van de verdediging, maar wel in aanwezigheid van de rechter. De getuigen zijn uitgezet en kunnen in het strafproces dus niet meer worden gehoord. De verklaringen liggen ten grondslag aan de tenlastelegging en worden voorgelezen in de gerechtelijke fase. De vraag is of hiermee de rechten van de verdediging worden geschonden. De vraag is of de wet die bepaalt dat deze gang van zaken mogelijk is, verenigbaar is met de artikelen 8, eerste lid en 6, eerste lid van richtlijn 2016/343 en artikel 47, tweede alinea, Handvest EU.

Hof: Artikel 8, lid 1, van richtlijn (EU) 2016/343, gelezen in samenhang met artikel 47, tweede alinea, en artikel 48, lid 2, Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat het in de weg staat aan de toepassing van een nationale regeling op grond waarvan een nationale rechter, wanneer het niet mogelijk is om in de gerechtelijke fase van een strafprocedure een getuige à charge te

verhoren, zijn beslissing over schuld of onschuld van de beklaagde kan baseren op de verklaring die deze getuige in de loop van het opsporingsonderzoek heeft afgelegd tijdens een verhoor ten overstaan van een rechter, maar zonder dat de beklaagde of zijn advocaat daaraan heeft deelgenomen, tenzij er een gewichtige reden is om de niet-verschijning van de getuige in de gerechtelijke fase van de strafprocedure te rechtvaardigen, de verklaring van die getuige niet de enige of beslissende grondslag vormt voor de veroordeling van de beklaagde en er voldoende alternatieven bestaan om de problemen te ondervangen die deze persoon en zijn advocaat ondervinden als gevolg van de inaanmerkingneming van die verklaring.

- EU-Hof: recht van beklaagde om bij zijn terechtzitting aanwezig te zijn omvat ook het recht om daaraan deel te nemen ([ECER](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 19 oktober 2022 ([ECER 2.12.22](#)) - [C-670/22](#) - Staatsanwaltschaft Berlin

Europees onderzoeksbevel in strafzaken – Verkrijgen bewijs – EncroChat

Samenvatting onder: [EncroChat](#)

RECHTSPRAAK NL – PREJUDICIËLE VRAGEN AAN HOGE RAAD – 19 december 2022 - [ECLI:NL:RBNNE:2022:4797](#)

Onderzoek Shifter - Interstatelijke vertrouwensbeginsel – EncroChat

Samenvatting onder: [EncroChat](#)

RECHTSPRAAK NL – Gerechtshof Den Haag – 15 december 2022 - [ECLI:NL:GHDHA:2022:2505](#)

EncroChat

Samenvatting onder: [EncroChat](#)

NOOT – bij EHRM 4 oktober 2022, [De Legé t. Nederland](#)

De Legé v. the Netherlands: Clarifying the privilege against self-incrimination? ([strasbourgobservers](#))

EUROPESE COMMISSIE

Aanbeveling over procedurele rechten van verdachten en beklaagden die in voorlopige hechtenis zitten en over materiële detentieomstandigheden ([EC](#)) ([ECER](#)) [BS-21-12-2022](#))

EHRM - factsheets en guides

- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(criminal limb\)](#)

Productveiligheid

HvJ – CONCLUSIE A-G ĆAPETA – 1 december 2022 – zaak C-626/21 – Funke – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2022:954 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Productveiligheid - Verkoopverbod vuurwerk na onderzoek - RAPEX

Richtlijn 2001/95/EG. Verordening (EG) nr. 765/2008. Uitvoeringsbesluit (EU) 2019/417. Artikel 34 VWEU. Aan een handelaar is een verkoopverbod van knalvuurwerk opgelegd. Hij is krachtens de wet op de pyrotechniek verplicht om deze artikelen terug te roepen. De toezichthouder heeft vervolgens een Rapex-kennisgevingsprocedure ingeleid en de betreffende kennisgevingen bij de Commissie gedaan. Verzoekster, de importeur van het vuurwerk waarop de Rapex-kennisgevingen betrekking hebben, heeft bij de toezichthouder verzocht om aanvulling van de Rapex-kennisgevingen alsmede om inzage in het dossier van de Rapex-kennisgevingsprocedure.

De vraag is of een marktdeelnemer rechtstreeks aan de Rapex-richtsnoeren het recht kan ontleen om een verzoek tot aanvulling van een Rapex-kennisgeving in te dienen en of de marktdeelnemer afdoende rechterlijke bescherming geniet tegen de belemmeringen die voortvloeien uit een Rapex-kennisgeving.

Volgens de A-G hebben marktdeelnemers het recht om de voltooiing van een RAPEX-kennisgeving te vragen op basis van de Verdragsbepalingen betreffende het vrije verkeer van goederen. Het recht van een marktdeelnemer om te verzoeken om voltooiing van een RAPEX-kennisgeving vloeit weliswaar niet rechtstreeks voort uit de EU-wetgeving inzake RAPEX, maar een dergelijk recht kan worden ontleend aan het verbod op maatregelen van gelijke werking als een kwantitatieve beperking zoals verankerd in artikel 34 VWEU.

A-G geeft het Hof in overweging: Richtlijn 2001/95/EG, met name artikel 12 en bijlage II, verordening (EG) nr. 765/2008, met name de artikelen 20 en 22, en uitvoeringsbesluit (EU) 2019/417 moeten aldus worden uitgelegd dat

- *de primaire verantwoordelijkheid voor de juistheid van gegevens die via de Rapex-kennisgevingsprocedure worden doorgegeven bij de kennisgevende lidstaat ligt, maar het recht van een marktdeelnemer om een verzoek tot aanvulling van een Rapex-kennisgeving in te dienen niet rechtstreeks uit deze bepalingen voortvloeit;*
- *een dergelijk recht niettemin kan worden afgeleid uit het in artikel 34 VWEU neergelegde verbod op maatregelen van gelijke werking als een kwantitatieve beperking, en de lidstaten verplicht zijn om rechterlijke bescherming te bieden aan alle marktdeelnemers die stellen dat een onvolledige Rapex-kennisgeving voor hen een ongerechtvaardigde handelsbelemmering vormt.*

Rechtsstaat en rechterlijke macht

EHRM – ARREST – 6 december 2022 - Mnatsakanyan t. Armenië - [persbericht](#) – [arrest](#) – 2463/12 - ECLI:CE:ECHR:2022:1206JUD000246312

Ontslag rechter – Advies Raad voor Justitie – Beperking toegang rechter

Artikel 6, eerste lid, EVRM. Klager was werkzaam als rechter. Op 30 april 2011 heeft hij een verzoek van de politie om een verdachte twee maanden vast te houden, ingewilligd. Die beslissing is in hoger beroep bevestigd. Op 30 mei 2011 heeft klager een verzoek van de betreffende verdachte om op borgtocht vrij te komen toegewezen. Op 1 juni 2011 is een tuchtprocedure tegen klager ingeleid omdat de beslissing van 30 mei 2011 niet deugdelijk zou zijn gemotiveerd. Klager heeft tijdens de tuchtprocedure een schriftelijke motivering ingediend en daarin gemotiveerd dat het onacceptabel was om een rechter te straffen vanwege een verschil van inzicht. De tuchtcommissie heeft de Raad voor Justitie geadviseerd klager een disciplinaire maatregel op te leggen. De Raad heeft vervolgens een hoorzitting gehouden, waar klager is verschenen en vragen heeft beantwoord. De Raad heeft vervolgens beslist de president te

adviseren om klager te ontslaan uit zijn functie als rechter. De president heeft in juli 2011 dit advies opgevolgd en klager ontslagen. Klager heeft tegen dat besluit beroep ingesteld bij de bestuursrechter. Het beroep is ongegrond verklaard. Vervolgens heeft hij hoger beroep en daarna beroep in cassatie ingesteld. Ook deze beroepen zijn afgewezen.

Schending van artikel 6, eerste lid, EVRM. Het Hof constateert dat er geen mogelijkheid was het advies van de Raad voor Justitie aan de president om klager te ontslaan uit zijn functie, te laten toetsen door een gerecht danwel een andere instantie met een rechtsprekende taak. Hoewel klager tegen het besluit van de president wel beroep kon instellen bij de bestuursrechter, bleef het beroep inhoudelijk beperkt tot de toetsing van de rechtmatigheid van het besluit van de president, in plaats van dat ook werd gekeken naar de feitelijke en juridische grondslag van het adviesbesluit van de Raad van Justitie. Het Hof constateert dan ook dat er door de bestuursrechter onvoldoende jurisdictie is uitgeoefend en dat er onvoldoende toetsingsmogelijkheid is geweest van het besluit van de Raad van Justitie. Er is dan ook sprake van een beperking op het recht van toegang tot de rechter. Deze beperking vindt geen rechtvaardiging in het beginsel van de soevereiniteit van de staat. Het Hof stelt dat bij het ontslag of overplaatsing van rechters, er zwaarwegende redenen moeten zijn om de afwezigheid van rechterlijke toetsing te rechtvaardigen. Dergelijke redenen zijn in deze zaak niet aangevoerd. De essentie van het grondrecht van toegang tot de rechter is dan ook aangetast. Schending EVRM.

EHRM – ARREST – 13 december 2022 – Nikëhasani t. Albanië en Sevdari t. Albanië – persbericht – arrest Nikëhasani – 58997/18 – ECLI:CE:ECHR:2022:1213JUD005899718 – arrest Sevdari – 40662/19 – ECLI:CE:ECHR:2022:1213JUD004066219

Herevaluatie openbare aanklagers om corruptie tegen te gaan – Procedure moet als geheel eerlijk en onpartijdig zijn

Artikel 8 EVRM. Na een hervorming van het recht, heeft er in Albanië een herevaluatie plaatsgevonden van alle zittende rechters en openbare aanklagers. De twee klagers, die beiden openbaar aanklager waren, zijn na een herevaluatie ontslagen. De klagers stellen dat met de herevaluatie inbreuk is gemaakt op hun recht op privéleven. In een eerder arrest heeft het EHRM uitgemaakt dat de herevaluatie als geheel eerlijk en onpartijdig is en nodig is om de corruptie in het land te bestrijden en het vertrouwen in het rechtssysteem te herstellen. In de zaak van Nikëhasani is het EHRM van oordeel dat haar ontslag gerechtvaardigd was omdat zij van de helft van haar vermogen niet kon aantonen dat dit een legale herkomst had. Het onderzoek naar haar is zorgvuldig verlopen en er waren gerechtvaardigde twijfels over haar financiële betrouwbaarheid. In de zaak van Sevdari is het hof unaniem van oordeel dat artikel 8 EVRM wel is geschonden, omdat haar ontslag is gebaseerd op hoofdzakelijk het ontbreken van afdracht van belasting over het inkomen van haar echtgenoot. Dit laatste zou een reden moeten zijn om haar procedure te heropenen voor een zorgvuldig onderzoek, hetgeen niet is gebeurd.

EHRM: schending in Sevdari en geen schending Nikëhasani.

HvJ – CONCLUSIE A-G COLLINS – 15 december 2022 – gevoegde zaken C-615/20 en C-671/20 – Y.P. e.a. en M.M. – Polen – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2022:986 – persbericht – conclusie

Rechtspraak – Onafhankelijkheid rechterlijke macht – Tuchtkamer – Strafrechtelijke vervolging rechter

Artikel 2 en artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU. Artikel 47 Handvest EU. Het voorwerp van de inbreukprocedure in de zaak C-204/21, Commissie/Polen (Onafhankelijkheid en privéleven van rechters, zie hieronder, valt gedeeltelijk samen met de onderhavige prejudiciële procedure. De vragen gaan over de verenigbaarheid met het Unierecht van bepaalde aspecten van de recente hervorming van het Poolse gerechtelijk bestel. De vragen betreffen de toestemming die de tuchtkamer heeft verleend om een rechter te vervolgen en te schorsen, waarmee zij hem of haar het recht ontnemt om uitspraak te doen in bepaalde aan deze rechter toegewezen strafzaken. Na de beslissing van de tuchtkamer is de president van de kamer waarin de rechter zitting had,

gelast de samenstelling van de rechtsprekende formatie te wijzigen in alle zaken die in eerste instantie aan deze rechter waren toegewezen. Volgens Pools recht is alleen de rechtsprekende formatie die het gehele proces heeft gevoerd bevoegd om daarin uitspraak te doen, bijgevolg moeten de strafzaken weer van voren af worden begonnen. Volgens de verwijzende rechter is deze situatie in strijd met artikel 47 van het Handvest, in het bijzonder met het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en het recht van eenieder op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld. Indien het Hof zou beslissen dat de tuchtkamer deze toestemming volgens het Unierecht niet rechtmatig kon verlenen, wenst de verwijzende rechter te vernemen welke gevolgen deze conclusie heeft voor de samenstelling van de rechterlijke instantie waarbij de strafzaak aanhangig is gemaakt.

Volgens de A-G kan alleen een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld, de vervolging van een rechter toestaan.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 2 VEU en artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU,

– zijn van toepassing in gevallen waarin een rechterlijke instantie overeenkomstig het nationale recht onder meer toestemming verleent om rechters en gerechtsassessoren strafrechtelijk te vervolgen, in hechtenis te nemen of te schorsen en als consequentie daarvan hun bezoldiging te verminderen. Deze bepalingen van het Unierecht verzetten zich tegen een nationale regeling waarbij de bevoegdheid tot het verlenen van toestemming om rechters en gerechtsassessoren strafrechtelijk te vervolgen, in hechtenis te nemen en te schorsen en als consequentie daarvan hun bezoldiging te verminderen wordt verleend aan een rechterlijke instantie die niet voldoet aan de vereisten van onafhankelijkheid, onpartijdigheid of voorafgaande instelling bij wet;

– verzetten zich tegen nationale bepalingen waarbij, ten eerste, het nationale rechterlijke instanties wordt verboden om – wanneer zij beoordelen of zij, gelet op hun samenstelling, vooraf bij wet ingestelde gerechten zijn – de rechtmatigheid en bindende werking te beoordelen van beslissingen van de Izba Dyscyplinarna (tuchtkamer) van de Sąd Najwyższy (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Polen) waarbij toestemming wordt verleend om rechters strafrechtelijk te vervolgen, in hechtenis te nemen en te schorsen, en waarin, ten tweede, deze beoordeling als tuchtrechtelijk vergrijp wordt aangemerkt.

Artikel 2 VEU en artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU en de beginselen van voorrang van het Unierecht, loyale samenwerking en rechtszekerheid vereisen dat alle overheidsorganen, waaronder de verwijzende rechter, de onwettige gevolgen van beslissingen van de tuchtkamer waarbij toestemming is verleend om rechters strafrechtelijk te vervolgen, in hechtenis te nemen en te schorsen, ongedaan maken en zodoende een geschorste rechter in staat stellen in die rechterlijke instantie zitting te hebben, behalve in zaken die zijn toegewezen aan een andere formatie die de hoedanigheid heeft van een onafhankelijk, onpartijdig en vooraf bij wet ingesteld gerecht.

HvJ – CONCLUSIE A-G COLLINS – 15 december 2022 – gevoegde zaken C-181/21 en C-269/21 – G. en BC en DC – Polen – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2022:990 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Rechterlijke macht – Benoemingsprocedure rechter – Rechtsprekende Instantie – Consumentenkrediet - Oneerlijk beding

Richtlijn 93/13/EEG. Artikelen 2, 6, lid 1 en lid 3 en 19, lid 1 VEU. Artikel 47 Handvest EU. De procedure voor de verwijzende rechter betreft een schuldvordering uit hoofde van een consumentenkredietovereenkomst en strekt tot beoordeling van de eerlijkheid van de bedingen. De vragen van de verwijzende rechter zien echter op de rechtsprekende formatie die de zaak moet behandelen. Deze formatie bestond onder meer uit en werd voorgezeten door een rechter die is benoemd onder schending van bepalingen die vereisen dat organen van rechterlijk zelfbestuur aan de benoemingsprocedure deelnemen.

De verwijzende rechter stelt vragen inzake de onafhankelijkheid en de benoemingsprocedure van een rechter bij een gewone rechterlijke instantie. De vragen gaan over de uitleg van de artikelen 2 en 19, lid 1, VEU en artikel 6, lid 1 tot en met 3, VEU in samenhang met artikel 47 Handvest EU.

Volgens de A-G geldt de voorwaarde dat een gerecht bij wet moet zijn ingesteld voor alle rechterlijke instanties in een nationale rechtsorde, ongeacht welk niveau zij hun bevoegdheid uitoefenen.

-G geeft het Hof in overweging: Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, gelezen in samenhang met artikel 47 Handvest EU, moet aldus worden uitgelegd dat een rechterlijke instantie geen „gerecht dat bij de wet is ingesteld” vormt wanneer een rechter in de rechtsprekende formatie is benoemd na een procedure waarin a) een orgaan van rechterlijk zelfbestuur geen advies heeft uitgebracht; b) kandidaten zijn benoemd op grond van een besluit van een orgaan als de nationale raad voor justitie, en c) de kandidaten die hebben deelgenomen aan het vergelijkend onderzoek, geen beroep tegen de benoemingsprocedure hebben kunnen instellen bij een rechterlijke instantie die voldoet aan de vereisten van het Unierecht, en wanneer deze factoren, samen met alle andere relevante factoren die deze procedure kenmerken, de justitiabelen aanleiding kunnen geven tot structurele twijfel over de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechters die volgens die procedure zijn benoemd.

HvJ – CONCLUSIE A-G COLLINS – 15 december 2022 – zaak C-204/21 – Commissie / Polen – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2022:991 – persbericht – conclusie

Poolse rechtsstaat - Tuchtregeling voor rechters

Artikel 258 en 267 VWEU. Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU. Artikel 47 Handvest EU. Verordening (EU) 2016/679. Artikel 163 Reglement voor de procesvoering van het Hof. Dit beroep krachtens artikel 258 VWEU vloeit voort uit de vaststelling, door de Republiek Polen, van de wet tot wijziging van de wet betreffende de organisatie van de gewone rechterlijke instanties en enkele andere wetten van 20 december 2019 (hierna: „wijzigingswet”). De Europese Commissie stelt dat sommige bepalingen van de wijzigingswet in strijd zijn met artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU juncto artikel 47 Handvest EU, artikel 267 VWEU, het beginsel van voorrang van het Unierecht alsook het recht op eerbiediging van het privéleven en het recht op bescherming van persoonsgegevens, die worden gewaarborgd krachtens artikel 7 en artikel 8, lid 1, van het Handvest en artikel 6, lid 1, onder c) en e), artikel 6, lid 3, en artikel 9, lid 1, van verordening (EU) 2016/679. In haar beroep voert de Commissie vijf middelen aan.

Volgens de A-G is de Poolse wet tot wijziging van de regels betreffende de organisatie van de gewone rechterlijke instanties en van de Sąd Najwyższy (hoogste rechterlijke instantie) in strijd met het Unierecht. De inbreuk op het Unierecht bestaat hierin dat de nationale rechterlijke instanties de mogelijkheid wordt ontnomen om erop toe te zien dat het Unierecht in alle zaken door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie wordt toegepast, dat aan de tuchtkamer van de hoogste rechterlijke instantie bevoegdheid wordt verleend om kennis te nemen van kwesties op het gebied van de rechterlijke status, en dat de rechten van de rechters op eerbiediging van hun privéleven en op bescherming van hun persoonsgegevens worden geschonden.

A-G geeft het Hof in overweging: vast te stellen dat de Republiek Polen, door vaststelling en handhaving van de Poolse regelgeving betreffende o.a. de organisatie van de gewone rechterlijke instanties die alle nationale rechterlijke instanties uitdrukkelijk verbieden na te gaan of is voldaan aan de Unierechtelijke vereisten van een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld, de verplichtingen niet is nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU juncto artikel 47 Handvest EU in het licht van de rechtspraak van het EHRM over artikel 6, lid 1, EVRM;

– vast te stellen dat de Republiek Polen, door vaststelling en handhaving van artikel 107, lid 1, punten 2 en 3, van de gewijzigde wet betreffende de organisatie van de gewone rechterlijke instanties en artikel 72, lid 1, punten 1 tot en met 3, van de gewijzigde wet inzake de Sąd Najwyższy, op grond waarvan het onderzoek of is voldaan aan de vereisten van de Unie met

betrekking tot een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld als een „tuchtrechtelijk vergrijp” kan worden aangemerkt, de verplichtingen niet is nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU juncto artikel 47 Handvest EU en krachtens artikel 267 VWEU;

– vast te stellen dat de Republiek Polen, door de bevoegdheid om uitspraak te doen in zaken die een rechtstreekse invloed hebben op de status en de ambtsvervulling van rechters en gerechtsassessoren zoals, ten eerste, verzoeken om toestemming om tegen rechters en gerechtsassessoren een strafrechtelijke procedure in te leiden of om hen aan te houden en, ten tweede, arbeids- en socialezekerheidszaken met betrekking tot rechters van de Sąd Najwyższy en zaken over de verplichte pensionering van deze rechters, toe te wijzen aan de tuchtkamer van de Sąd Najwyższy, waarvan de onafhankelijkheid en onpartijdigheid niet zijn gegarandeerd, de verplichtingen niet is nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU;

– vast te stellen dat de Republiek Polen, door vaststelling en handhaving van artikel 88a van de gewijzigde wet betreffende de organisatie van de gewone rechterlijke instanties, artikel 45, lid 3, van de gewijzigde wet inzake de Sąd Najwyższy en artikel 8, lid 2, van de gewijzigde wet betreffende de organisatie van de administratieve rechterlijke instanties, het recht op eerbiediging van het privéleven en het recht op bescherming van persoonsgegevens heeft geschonden, die zijn neergelegd in artikel 7 en artikel 8, lid 1, van het Handvest en in artikel 6, lid 1, onder c) en e), artikel 6, lid 3, en artikel 9, lid 1, van verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 26 mei 2022 (ECER 23.12.22) - [C-711/22 - Advance Pharma*](#)

Heropening onherroepelijke uitspraak na EHRM arrest? - Rechtsstaat - Benoeming rechter - Onafhankelijk gerecht

Artikel 19 VEU. Artikel 47 Handvest. De verwijzende rechter vraagt zich af of een civiele procedure die bij onherroepelijke uitspraak van een rechterlijke instantie van een lidstaat van de Unie is afgesloten, kan worden heropend nadat het EHRM een schending van de verdragsnormen heeft vastgesteld in die zaak, en of een rechtsmiddel dat de mogelijkheid biedt om, naar aanleiding van een dergelijke EHRM-uitspraak, heropening van een bij onherroepelijke uitspraak afgesloten procedure te verzoeken, in het licht van de verdragsnormen een wezenlijk aspect van het recht op effectieve rechterlijke bescherming in het kader van civiele zaken vormt, wanneer de lidstaat voorziet in een ander rechtsmiddel ter bescherming van de rechten van een partij bij een procedure die bij een onherroepelijke uitspraak is afgesloten.

De vordering van verzoekster, Advance Pharma, tot veroordeling van verweerder tot het betalen van een schadevergoeding is tot aan het beroep in cassatie afgewezen. Verzoekster heeft een klacht ingediend bij het EHRM waarbij zij aanvoerde dat de beslissing van de cassatierechter is gegeven door personen waarvan enkelen geen onafhankelijke en onpartijdige rechters zijn, aangezien zij zijn benoemd onder deelneming van de nationale raad voor de rechtspraak in Polen die op gebrekkige wijze is samengesteld. Het EHRM heeft 3 februari 2022 een schending van artikel 6, lid 1, EVRM vastgesteld. Het EHRM verklaarde tevens dat de bij de zaak betrokken rechtsprekende formatie geen ‘bij wet ingesteld gerecht’ is. Daarop heeft verzoekster in mei 2022 heropening verzocht van de nationale procedure. Verzoekster voert aan dat afwijzing tot heropening naar aanleiding van het EHRM-arrest kan leiden tot het ontnemen van de waarborg van een effectieve rechterlijke bescherming.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – 28 september 2022 (ECER 16.12.22) – [C-634/22](#) – [O.T. e.a.*](#)

Onafhankelijkheid van een gerecht – Opheffing bijzondere strafrechter - Conditionaliteitsregime EU begroting

Verordening (EU) 2020/2092. De strafprocedure tegen O.T. is in 2019 bij de Bulgaarse bijzondere strafrechter (SNS) ingeleid en aan een rechtersrapporteur toegewezen. Terwijl de procedure aanhangig was, was het voorstel voor de Bulgaarse wet tot wijziging en aanvulling van de wet op de rechterlijke organisatie, die voorziet in de opheffing van de SNS (wetsvoorstel), het voorwerp van een publiek debat. De rechtsprekende formatie is van oordeel dat de opheffing van de SNS op de wijze waarop deze is uitgevoerd en met de aangevoerde motivering in strijd is met het beginsel van de rechtsstaat, afbreuk doet aan de onafhankelijkheid van die rechterlijke instantie en de scheiding der machten, en dat op die manier druk wordt uitgeoefend door de wetgevende en de uitvoerende macht.

De vraag is o.a. of het Unierecht aldus moet worden uitgelegd dat afbreuk wordt gedaan aan de onafhankelijkheid van een gerecht dat wordt opgeheven bij de aangenomen wijziging van de Bulgaarse wet op de rechterlijke organisatie, waarbij de gerechten echter de behandeling van de zaken tot dat tijdstip moeten voortzetten en ook daarna de behandeling moeten voortzetten van zaken waarin reeds preliminaire zittingen hebben plaatsgevonden.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 2 september 2022 (ECER 8.12.22) – [C-658/22](#) - [Sąd Najwyższy*](#)

Onafhankelijkheid en onpartijdigheid rechters – Rechtsstaat - Benoeming rechters

Artikel 2, artikel 4, leden 2 en 3, artikel 6, leden 1 en 3, artikel 19, lid 1, tweede alinea VEU. Aangezien de meerderheid van de rechters van de civiele kamer – namelijk de rechters die vóór 2018 waren benoemd – twijfel had geuit over de regelmatigheid van de benoemingen van rechters in de Sąd Najwyższy door de Poolse president sinds 2018, heeft de Sąd Najwyższy het gerechtvaardigd geacht een prejudiciële vraag te stellen over de regelmatigheid van de samenstelling van de rechtsprekende formatie. In casu beroept de Sąd Najwyższy zich enkel op twijfels over de regelmatigheid van de benoeming met betrekking tot het deel van de rechters waaruit die rechterlijke instantie bestaat.

De vraag is o.a. of een rechterlijke instantie van een lidstaat die in laatste aanleg uitspraak doet, waarin personen zitting hebben die tot rechter zijn benoemd in strijd met de fundamentele rechtsregels van die lidstaat inzake de benoeming van rechters, een onafhankelijke, onpartijdige rechterlijke instantie is die vooraf bij wet is ingesteld en die de justitiabelen daadwerkelijke rechtsbescherming op de onder het recht van de Unie vallende gebieden verzekert.

OVERIG

- Europese Commissie publiceert een voorstel uitvoeringsbesluit en een mededeling inzake de MFK-rechtsstaatverordening aangaande de beoordeling van het Hongaarse Herstelplan ([ECER](#))
- Rechtsstaatstoets constitutioneel keerpunt EU ([NJB](#))
- Unexpected Complications: The impact of the Russian invasion of Ukraine on the rule of law crisis in the EU ([Verfassungsblog](#))
- The Hungary Files ([Verfassungsblog](#))
- An Institutional Crisis that Dissolved Like a Sugar Cube ([Verfassungsblog](#))
In mid-December, Spain faced a constitutional logjam when judges blocked a government bill to change how the judiciary's governing council, the General Council of the Judiciary (CGPJ), operates. But when the situation seemed to be heading towards a serious institutional crisis, on 27 December, the CGPJ unanimously elected its two corresponding jurists. The crisis has dissolved without a trace, like a sugar cube in tea. But it has left a very bitter aftertaste.

WIKI

[Wiki - Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

EHRM – factsheets en guides

[Independence of the justice system](#)

Recht op effectieve rechtsbescherming

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 26 mei 2022 (ECER 23.12.22) - C-711/22 - Advance Pharma

Heropening onherroepelijke uitspraak na EHRM arrest? – Rechtsstaat - Rechtsstaat - Benoeming rechter - Onafhankelijk gerecht

Samenvatting onder: [Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

Schengen

HvJ – ARREST – 15 december 2022 – zaak C-88/21 – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija – Litouwen – ECLI:EU:C:2022:982 – [conclusie](#) – [arrest](#)

SIS II – Registratie voertuig

Verordening (EG) nr. 1986/2006. Besluit 2007/533/JBZ (SIS II). Uitvoeringsbesluit (EU) 2017/1528. De onderhavige zaak biedt het Hof de gelegenheid te verduidelijken welke verplichtingen op de bevoegde autoriteiten van de lidstaten rusten en welke beoordelingsmarge zij hebben wanneer een voorwerp in SIS II is gesignaleerd met het oog op de inbeslagneming ervan of het gebruik ervan als bewijsmateriaal in het kader van een strafprocedure, maar de reden voor die signalering wordt geacht te zijn vervallen.

De rechter vraagt zich af of in een situatie zoals die in het onderhavige geval – waarin de staat die een voertuig in SIS heeft gesignaleerd in kennis is gesteld dat het voertuig is gevonden en de eigenaar van het gestolen voertuig hiervan in kennis is gesteld en alle gegevens heeft ontvangen van de koper te goeder trouw, maar de signalering toch in het systeem blijft staan – mag worden aangenomen dat de reden voor die signalering is vervallen. Eveneens rijst de vraag of een wettelijke maatregel kan voorzien in uitzonderingen die autoriteiten het recht verlenen om andere handelingen met een gevonden voertuig uit te voeren dan die met het oog op inbeslagneming of gebruik als bewijsmiddel, bijvoorbeeld het recht om het voertuig te registreren. Ten derde rijst de vraag of een wettelijk voorschrift kan voorzien in uitzonderingen op het verbod op registratie van voertuigen die zijn gesignaleerd, nadat maatregelen zijn genomen de signalerende lidstaat te informeren over de vondst.

Hof: Artikel 39 van besluit 2007/533/JBZ gelezen in samenhang met artikel 38, lid 1, ervan, moet aldus worden uitgelegd dat:

- *het niet voorziet in een algemene verplichting om de registratie te verbieden van een motorvoertuig dat in het Schengeninformatiesysteem van de tweede generatie (SIS II) is gesignaleerd;*
- *het de uitvoerende lidstaat niet verplicht algemene regels vast te stellen die handelingen betreffende het aangetroffen voorwerp, die niet dienen ter verwezenlijking van de doelstellingen van artikel 38, lid 1, verbieden;*
- *het niet eraan in de weg staat dat deze lidstaat voorziet in uitzonderingen op een algemeen verbod om een dergelijk voertuig te registreren.*

Sport

HvJ – CONCLUSIE A-G RANTOS – 15 december 2022 – zaak C-124/21 P – International Skating Union / Commissie – **Grote Kamer** – ECLI:EU:C:2022:988 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Toelatingsregels schaatswedstrijd

Samenvatting onder: [Mededinging](#)

HvJ – CONCLUSIE A-G RANTOS – 15 december 2022 – zaak C-333/21 – European Superleague Company – Spanje – **Grote Kamer** – ECLI:EU:C:2022:993 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Europese voetbalclubcompetitie - Superleague

Samenvatting onder: [Mededinging](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 19 september 2022 (ECER 14.12.22) – [C-650/22 - FIFA](#)

Profvoetballer – Transfer - Inkomstenderving – FIFA regels

Samenvatting onder: [Mededinging](#)

Staatssteun

HvJ – ARREST – 15 december 2022 – zaak C-470/20 – Veejaam en Espo – Estland – ECLI:EU:C:2022:981 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Staatssteun – Hernieuwbare energie – Waterkrachtcentrales - Richtsnoeren – Bestaande installatie - Stimulerend effect

Artikel 108 VWEU. Richtsnoeren staatssteun ten behoeve van milieubescherming en energie 2014-2020. Verordening 2015/1589. Verzoekers houden zich bezig met het opwekken van elektriciteit in waterkrachtcentrales in Estland. Beide bedrijven hebben bij de nationale transmissienetbeheerder voor elektriciteit een aanvraag ingediend tot betaling van steun voor hernieuwbare energie voor de al in bedrijf genomen elektriciteitsproductie-installatie. De aanvragen zijn afgewezen. Het door verzoekers ingestelde beroep tegen de afwijzingsbesluiten is in eerste en tweede aanleg afgewezen.

De verwijzende rechter stelt enkele vragen over staatssteun, waaronder de vraag of de Unieregels inzake staatssteun, waaronder het vereiste van een stimulerend effect als bedoeld in punt 50 van de „Richtsnoeren staatssteun ten behoeve van milieubescherming en energie 2014-2020”, aldus moeten worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een steunregeling op grond waarvan een producent van hernieuwbare energie de uitbetaling van staatssteun kan aanvragen nadat met de werkzaamheden aan het project reeds een aanvang is gemaakt, wanneer een nationale bepaling iedere producent die aan de bij de wet vastgestelde voorwaarden voldoet, een recht op steun toekent en de bevoegde autoriteit in zoverre geen beoordelingsruimte laat?

Hof: De punten 49 en 50 van de richtsnoeren staatssteun ten behoeve van milieubescherming en energie 2014-2020 moeten aldus worden uitgelegd dat zij niet in de weg staan aan een nationale regeling waarbij een steunregeling voor hernieuwbare energie wordt ingevoerd op grond waarvan de steun aan de aanvrager ervan kan worden uitgekeerd, ook al is de aanvraag ingediend nadat met de werkzaamheden ter uitvoering van het betrokken project was begonnen.

De richtsnoeren staatssteun ten behoeve van milieubescherming en energie 2014-2020 moeten aldus worden uitgelegd dat staatssteun een stimulerend effect kan hebben wanneer de

investering die een marktdeelnemer heeft gedaan om te voldoen aan een wijziging van de voorwaarden voor het verkrijgen van een voor zijn activiteit noodzakelijke milieuvergunning, waarschijnlijk niet zou hebben plaatsgevonden indien de betrokken steun niet zou zijn uitbetaald.

Artikel 1, onder b) en c) van verordening (EU) 2015/1589 van de Raad van 13 juli 2015 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, moet aldus worden uitgelegd dat een bestaande steunregeling waarvan de verenigbaarheid met de interne markt is vastgesteld bij een besluit van de Europese Commissie, moet worden aangemerkt als „nieuwe steun” in de zin van artikel 1, onder c), van die verordening, wanneer die regeling wordt toegepast na de datum die de betrokken lidstaat in het kader van de bij dat besluit afgesloten procedure voor de beoordeling van de steun aan de Commissie had opgegeven als de datum waarop die regeling ophoudt van toepassing te zijn.

Artikel 108, lid 3, VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het er niet aan in de weg staat dat een verzoek van een marktdeelnemer tot betaling van staatssteun die ten uitvoer is gelegd zonder de in die bepaling neergelegde aanmeldingsplicht na te komen, wordt ingewilligd met betrekking tot ten eerste het tijdvak voorafgaand aan het besluit van de Commissie waarbij de verenigbaarheid van die steun met de interne markt werd vastgesteld, en ten tweede, de situatie waarin die marktdeelnemer de steun heeft aangevraagd op een tijdstip waarop die onrechtmatig was omdat deze steun niet bij deze instelling was aangemeld, terwijl de investering waarmee de steun gepaard ging, was gedaan op een tijdstip waarop deze regeling rechtmatig was omdat de Commissie in een besluit had vastgesteld dat die regeling verenigbaar was met de interne markt, voor zover de begunstigde van de steun in deze beide situaties over de ontvangen bedragen rente betaalt voor de periode waarin de steun als onrechtmatig wordt beschouwd.

HvJ – ARREST – 15 december 2022 – zaak C-23/22 – Caxamar – Portugal – ECLI:EU:C:2022:994 – geen conclusie – arrest

Activiteit ter verwerking van visserijproducten – Vennootschapsbelasting - Steunmaatregelen

Verordening (EU) nr. 651/2014. Verordening (EU) nr. 1379/2013. Geding tussen verzoekster en de belasting- en douanediens waarbij verzoekster de nietigverklaring vordert van de aanslagen voor de vennootschapsbelasting, die voortvloeien uit de correcties die de belastingdienst heeft aangebracht in de belastinggrondslag voor de belastingjaren 2016 en 2018.

Vraag van de Portugese rechter of uit de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen 2014-2020, in samenhang met de bepalingen van verordening 651/2014, alsmede verordening 1379/2013, volgt dat met het oog op de verlening van fiscale steun, de verwerking van visserij- en aquacultuurproducten met betrekking tot „gezouten kabeljauw”, „ingevroren kabeljauw” en „geweeekte kabeljauw”, geen activiteit ter verwerking van landbouwproducten is.

Hof: Artikel 1 en artikel 2, punten 10 en 11, van verordening (EU) nr. 651/2014, en de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen 2014-2020, gelezen in samenhang met artikel 2 en artikel 5, onder a) en d), van verordening (EU) nr. 1379/2013 en bijlage I daarbij, moeten aldus worden uitgelegd dat de verwerking van visserij- en aquacultuurproducten, zoals de productie van gezouten kabeljauw, bevroren kabeljauw en geweeekte kabeljauw, geen activiteit ter verwerking van landbouwproducten is die krachtens artikel 1, lid 3, onder c), van verordening nr. 651/2014 is uitgesloten van de werkingssfeer van die verordening, maar een activiteit die behoort tot de visserij- en aquacultuursector en krachtens artikel 1, lid 3, onder a), van diezelfde verordening is uitgesloten van de werkingssfeer daarvan.

GERECHT EU – ARREST – 21 december 2022 – zaak T-626/20 – Landwärme/Commissie – ECLI:EU:T:2022:853 – arrest

Zweedse biogasvrijstelling

Artikel 108, leden 2 en 3, en Artikel 110 VWEU. Verordening (EU) 2015/1589. Verzoekster is een vennootschap naar Duits recht die in Duitsland biomethaan produceert. Zweden heeft bij de Europese Commissie twee maatregelen aangemeld inzake een vrijstelling van accijns voor biogas. De Europese Commissie heeft geoordeeld dat de door Zweden aangemelde maatregelen verenigbaar zijn met de interne markt op grond van artikel 107, lid 3, onder c), VWEU. Verzoekster verzoekt het Gerecht de bestreden besluiten nietig te verklaren.

Gerecht: Besluit C(2020) 4489 final van de Commissie van 29 juni 2020 betreffende steunmaatregel SA.56125 (2020/N) – Zweden – Verlenging en wijziging van regeling SA.49893 (2018/N) – Belastingvrijstelling voor niet-alimentair biogas en biopropaangas voor warmteopwekking wordt nietig verklaard.

Besluit C(2020) 4487 final van de Commissie van 29 juni 2020 betreffende steunmaatregel SA.56908 (2020/N) – Zweden – Verlenging en wijziging van de regeling ten gunste van biogas dat bestemd is om in Zweden te worden gebruikt als brandstof, wordt nietig verklaard.

 EC-besluiten over Zweedse biogasvrijstelling vernietigd. ([VN-Vandaag-2022/3184](#))

GERECHT EU – ARREST – 21 december 2022 – zaak T-260/21 – E. Breuninger / Commissie – ECLI:EU:T:2022:833 – persbericht – arrest

GERECHT EU – ARREST – 21 december 2022 – zaak T-306/21 – Falke / Commissie – ECLI:EU:T:2022:834 – persbericht – arrest

COVID-19 - Tijdelijke kaderregeling inzake staatssteun

Artikel 107, lid 3, onder b), VWEU en Artikel 108, lid 2, VWEU. Het Gerecht verworpt de beroepen van de ondernemingen Breuninger en Falke tegen het besluit waarbij de Commissie haar fiat geeft voor de steunmaatregelen van Duitsland voor ondernemingen die ten gevolge van de COVID-19-pandemie hun omzet met minstens 30 % hebben zien dalen. Het besluit van de Commissie maakt geen inbreuk op het evenredigheidsbeginsel of op het gelijkheidsbeginsel.

GERECHT EU – ARREST – 21 december 2022 – zaak T-525/21 – E. Breuninger / Commissie – ECLI:EU:T:2022:835 – persbericht – arrest

COVID-19

Artikel 107, lid 1 en lid 2, onder b) VWEU. Artikel 108, lid 3, VWEU. Het Gerecht verklaart het beroep van de detailhandelaar Breuninger tegen het besluit van de Commissie tot goedkeuring van de steun die Duitsland heeft verleend ter compensatie van verliezen als gevolg van de lockdowns tijdens de COVID-19-crisis, niet-ontvankelijk. Breuninger is er ten onrechte van uitgegaan dat zij van de steunregeling, zoals deze was aangemeld, uitgesloten was, waardoor deze onderneming geen belang heeft bij nietigverklaring van het besluit van de Commissie.

GERECHT EU – ARREST – 21 december 2022 – zaak T-702/21 – Ekobulkos/Commissie – ECLI:EU:T:2022:842 – arrest

Staatssteun – Productie van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen

Artikelen 107 en 108 VWEU. Verordening (EU) 2015/1589. Verzoekster, Ekobulkos EOOD, verzoekt het Gerecht vast te stellen dat de Europese Commissie ten onrechte geen standpunt heeft ingenomen over haar op 21 februari 2020 ingediende klacht betreffende een vermeende

steunmaatregel van Bulgarije die bepaalde producenten van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen ten goede kwam.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Tsjechië – 26 september 2022 (ECER 21.12.22) - C-700/22 - RegioJet et STUDENT AGENCY*

Terugvordering steun - Verjaringstermijn

Verordening (EU) 2015/1589. De verwijzende rechter wijst erop dat bij de termijn van tien jaar uit verordening 2015/1589, waarna geen terugvordering van onrechtmatige steun meer kan worden bevolen, het niet duidelijk is of deze beperking en de gevolgen ervan uitsluitend betrekking hebben op eventuele besluiten van de Commissie, dan wel of sommige gevolgen van deze bepaling eveneens kunnen gelden in beslissingen van de nationale rechter op grond van de rechtstreekse toepassing van artikel 108, lid 3, VWEU. Is de nationale rechter in een op verzoek van een derde ingestelde procedure gehouden om de begunstigde te veroordelen tot het terugbetalen van in strijd met deze bepaling verleende steun, hoewel (op de datum van de rechterlijke beslissing) de verjaringstermijn van de bevoegdheden van de Commissie in de zin van artikel 17, lid 1, van verordening 2015/1589 is verstreken, zodat de verleende steun moet worden beschouwd als bestaande steun?

REGELGEVING

Staatssteun: machtingingsverordening inzake vervoer aangenomen (ECER)

OVERIG

Europese Commissie presenteert uitkomsten van evaluatie over staatssteunregels voor DAEB op het gebied van sociale en gezondheidsdiensten (ECER)

Strafrecht

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-348/21 – HYA e.a. – Bulgarije – ECLI:EU:C:2022:965 – conclusie – arrest

Onschuldpresumptie – Aanwezigheidsrecht – Getuigenverhoor in afwezigheid verdediging - Mensensmokkel

Samenvatting onder: procesrecht en recht op eerlijk proces strafrecht

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 8 december 2022 – zaak C-583/22 PPU – Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof – Duitsland – ECLI:EU:C:2022:974 – conclusie

Strafrechtelijke veroordelingen in meerdere lidstaten - Vaststelling van totale straf - Opneming van veroordeling in andere lidstaat - Overschrijding van maximale totale straf waarin nationaal recht voorziet

Kaderbesluit 2008/675/JBZ. De onderhavige zaak biedt het Hof van Justitie voor het eerst de gelegenheid om artikel 3, lid 5, van Kaderbesluit 2008/675/JBZ uit te leggen, dat de moeilijke vraag opwerpt van de mogelijke vaststelling van een gezamenlijke straf in het geval van het plegen van meerdere strafbare feiten in verschillende lidstaten.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 3, lid 5, van Kaderbesluit 2008/675/JBZ moet zo worden uitgelegd dat een lidstaat, indien er geen maatregelen zijn ter omzetting van deze bepaling en voor zover het nationale recht voorziet in een bovengrens voor het opleggen van een vrijheidsstraf bij veroordelingen in een andere lidstaat, verplicht is in strafprocedures tegen een persoon om zijn nationale regels na te leven, rekening houdend met eerdere buitenlandse veroordelingen van die persoon voor andere eerder gepleegde strafbare feiten, indien het strafbare feit waarop de nieuwe procedure betrekking heeft, is gepleegd vóór de eerdere veroordelingen; dit geldt ook als door toepassing van deze nationale bepalingen een boete niet kan worden opgelegd, althans niet ten uitvoer kan worden gelegd in de nieuwe procedure.

REGELGEVING

- Europese Commissie presenteert voorstel voor een herziening van de richtlijn ter bestrijding van mensenhandel ([ECER](#))
- Wet van 23 november 2022 tot wijziging van de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens ter implementatie van Europese regelgeving over het Europees strafregisterinformatiesysteem (Ecris), [Staatsblad 2022, 490](#)

OVERIG

Promotieonderzoek Tessa van Roomen: Obstakels en kansen voor grensoverschrijdende bewijsvergaring bij internationale criminele geldstromen ([BS-12-12-2022](#))

EHRM – factsheets en guides

- [Domestic violence](#)
- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Protection of minors](#)
- [Secret detention sites](#)
- [Trafficking in human beings](#)
- [Violence against women](#)
- [Guide on article 7 ECHR - no punishment without law: the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty](#)

Verkiezingen en kiesrecht

EHRM – ARREST – 6 december 2022 - Kalda t. Estland (no. 2) – persbericht – [arrest](#) - [14581/20](#) - [ECLI:CE:ECHR:2022:1206JUD001458120](#)

Ontneming van stemrecht (voor Europees Parlement) van levenslang gestrafte in Estland – Geen schending artikel 3, eerste protocol bij het EVRM

Artikel 3, eerste protocol bij het EVRM. Klager is een Estse onderdaan. Klager is veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf onder andere voor een tweetal moorden. Onder Estse wetgeving geldt dat iedereen die is veroordeeld voor een strafbaar feit en een gevangenisstraf uitzit het stemrecht wordt ontnomen voor de verkiezingen van het Europees Parlement. Klager had in 2019 een verzoek gedaan te mogen stemmen voor het Europees Parlement. Dit verzoek werd afgewezen door de lokale autoriteiten. Klager is hiervan in beroep gegaan. Ook de gerechtelijke instanties oordeelde dat de ontneming van het stemrecht van verdachte proportioneel is gelet op de justitiële documentatie van klager en de levenslange gevangenisstraf die hij uitzit.

Het hof verwerpt de klacht van klager dat met de ontneming van zijn stemrecht sprake is van schending van artikel 3, eerste protocol bij het EVRM. Het hof overweegt allereerst dat stemrecht

cruciaal is in een democratische samenleving maar dat de rechten onder artikel 3, eerste protocol bij het EVRM niet absoluut zijn. Staten hebben hierin een zekere “margin of appreciation”. Het hof merkt op dat de algemene uitsluiting van het stemrecht in Estland een inbreuk vormt op het stemrecht van een ieder maar dat in dit geval gekeken dient te worden of het ontnemen van het stemrecht van klager onder deze specifieke omstandigheden proportioneel was.

Het hof overweegt dat in dit geval de Estse rechterlijke instanties de omstandigheden van het geval zorgvuldig hebben onderzocht en daarbij onder andere gekeken hebben naar de ernst van en het aantal gepleegde feiten, zijn voortdurende criminele gedrag in de gevangenis en het feit dat hij een levenslange gevangenisstraf uitzit. Het hof is van oordeel dat de rechterlijke instanties de beoordelingsvrijheid niet te buiten zijn gegaan in hun beoordeling van de ontneming van het stemrecht van klager en dat het in dit geval proportioneel is en niet in strijd met art. 3, eerste protocol bij het EVRM om zijn stemrecht te ontnemen.

NOOT – bij EHRM 10 november 2022, Bakirdzi en E.C. t. Hongarije

Preferential non-representation? Case of Bakirdzi and E.C. v Hungary. (strasbourgoobservers)

EHRM – factsheets en guides

 [Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the ECHR - right to free elections](#)

Vervoer en reizen

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 15 december 2022 – zaak C-50/21 – Prestige and Limousine – Spanje – ECLI:EU:C:2022:997 – [conclusie](#)

Vergunningen – Vrijheid van vestiging – Autoverhuurdiensten met chauffeur

Samenvatting onder: [Diensten](#)

REGELGEVING

Staatssteun: machtigingsverordening inzake vervoer aangenomen ([ECER](#))

Verzekeringen

HvJ – ARREST – 15 december 2022 – zaak C-577/21 – HUK-COBURG-Allgemeine Versicherung – Bulgarije – ECLI:EU:C:2022:992 – [geen conclusie](#) – [arrest](#)

WA-verzekering auto – Ongeval - Compensatie immateriële schade

Tweede richtlijn 84/5/EEG. De vader van verzoeksters heeft een ongeluk veroorzaakt waarbij de moeder van verzoeksters om het leven is gekomen. Het ongeval heeft plaatsgevonden in Duitsland. De vader was verzekerd bij verweerster tegen wettelijke aansprakelijkheid. Verzoeksters vorderen van de verzekeraar compensatie van immateriële schade die is geleden door het verlies van hun moeder als minderjarigen.

Is een nationale bepaling die bepaalt dat lichamelijk letsel alleen wordt gecompenseerd wanneer het de vorm aanneemt van een gezondheidsaandoening in strijd met het Unierecht? Mag de nationale rechter uitleg geven aan nationale wetgeving van een andere lidstaat?

Hof: Artikel 3, vierde alinea, van richtlijn 2009/103/EG moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale regeling die de vergoeding, door de verzekeraar van de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan

geven, van de immateriële schade die naaste familieleden van slachtoffers van verkeersongevallen hebben geleden, afhankelijk stelt van de voorwaarde dat deze schade bij die naaste familieleden tot een gezondheidsaandoening heeft geleid.

HvJ – CONCLUSIE A-G RICHARD DE LA TOUR – 15 december 2022 – zaak C-618/21 – AR e.a. – Polen – ECLI:EU:C:2022:1004 – [conclusie](#)

Verzekeringen – WA- verzekering auto - Schadevergoeding – Hypothetische herstelkosten

Richtlijn 2009/103/EG. Geschil over de betaling van (niet gemaakte) hypothetische herstellingskosten die verzoekers van de verzekeraars vorderen. De vragen betreffen de omvang van de rechtstreekse vordering neergelegd in artikel 18 van de richtlijn, die personen die materiële schade of lichamelijk letsel hebben geleden met betrekking tot het verkeer van motorrijtuigen kunnen instellen tegen de verzekeraar van de wettelijk aansprakelijke partij.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 18 van richtlijn 2009/103/EG moet aldus worden uitgelegd dat:

– het zich niet verzet tegen een nationale regeling die uitsluitend voorziet in de betaling van een geldelijke schadevergoeding aan de benadeelden die hun rechtstreekse vorderingsrecht uitoefenen tegen de verzekeringsonderneming die de wettelijke aansprakelijkheid dekt van de persoon die verantwoordelijk is voor een door een voertuig veroorzaakt ongeval, en wel ongeacht de aard van de te vergoeden schade;

– afbreuk zou worden gedaan aan de nuttige werking van het rechtstreekse vorderingsrecht van de benadeelde indien dat zou worden beperkt of uitgesloten vanwege het uitblijven van daadwerkelijk herstel van het beschadigde voertuig.

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

EHRM – ARREST – 13 december 2022 - RTBF t. België (no. 2) - [persbericht](#) – arrest - 417/15 - ECLI:CE:ECHR:2022:1213JUD000041715

Civiel rechtelijke veroordeling van Belgische publieke omroep wegens een televisie-uitzending over vermeend seksueel misbruik - Schending artikel 10 EVRM

Artikel 10 EVRM. Deze zaak betreft een civiel rechtelijke veroordeling van de Belgische publieke omroep “Radio-télévision belge de la communauté française (RTBF)” door de Belgische civiele rechter wegens schending van het recht op eerbiediging van het privéleven, naar aanleiding van een reportage over vermeende verdachte handelingen van een echtpaar, waarbij mogelijk sprake was van seksueel misbruik van kinderen. RTBF is daarbij uiteindelijk veroordeeld tot betaling van één euro aan elke echtgenoot wegens immateriële schade.

Het hof overweegt dat het betreffende programma zonder twijfel betrekking had op aangelegenheden van openbaar belang en dat de uitzending tot doel had het publiek te informeren over het verdachte gedrag van het betrokken echtpaar en over het onderzoek dat de gerechtelijke autoriteiten verrichtten. Het betrof daarbij niet alleen de bescherming van kinderen in algemene zin maar ook een bijzondere vorm van ernstig geweld tegen kinderen, namelijk seksuele uitbuiting en misbruik.

Het hof is van oordeel dat de door de nationale rechterlijke instanties aangevoerde redenen niet voldoende waren om aan te tonen dat de gewraakte inmenging “noodzakelijk was in een democratische samenleving”. Gezien het belang van de media in een democratische samenleving en de beperkte beoordelingsmarge van de nationale autoriteiten aangaande een televisieprogramma over een onderwerp van groot publiek belang, overweegt het hof dat de noodzaak van de beperking van de vrijheid van meningsuiting overtuigend moest worden aangetoond. Het hof overweegt dat in dit geval geen redelijke verhouding bestaat tussen enerzijds de beperkingen van het recht op vrije meningsuiting van RTBF opgelegd door de

nationale rechter en anderzijds het nagestreefde legitieme doel, namelijk de bescherming van de goede naam van anderen en derhalve sprake is van schending van artikel 10 EVRM.

EHRM – ARREST – 20 december 2022 - Zemmour t. Frankrijk – [persbericht](#) – [arrest](#) - [63539/19](#)

Uitspraken journalist over moslims – Geldboete – Geen schending artikel 10 EVRM

Artikel 10 EVRM. Klager is een bekende Franse journalist en politicus. In een televisieprogramma doet hij enkele uitlatingen over moslims, samengevat inhoudende dat er in Frankrijk geen moslims zijn die in vrede leven en volledig geïntegreerd zijn, jihadgangers door alle moslims als goede moslims worden gezien, jihadisme en de islam hetzelfde zijn, Frankrijk al 30 jaar wordt gekoloniseerd en territoriaal wordt bezet door de islam en dat moslims in Frankrijk zouden moeten kiezen tussen de islam en Frankrijk. Klager wordt voor deze uitlatingen vervolgd en veroordeeld tot een geldboete van € 3.000,00 voor het aanzetten tot discriminatie, haat en plegen van geweld tegen een groep mensen op grond van afkomst en religie.

Bij het EHRM klaagt klager erover dat de veroordeling en de strafoplegging in strijd zijn met de vrijheid van meningsuiting van artikel 10 EVRM. Het EHRM overweegt en oordeelt als volgt.

Klager was als journalist te gast in een prime time televisieprogramma met het onderwerp de plaats van de islam in de Franse maatschappij. Gelet op het onderwerp, mede in het licht gezien van terroristisch geweld, zijn de uitingen van klager gedaan in een debat over een onderwerp van algemeen belang. Desalniettemin kunnen de uitingen van klager vallen onder de beperkingen van artikel 10 lid 2 EVRM. Het EHRM ziet zich voor de vraag gesteld of de nationale rechters terecht hebben geoordeeld dat de uitingen van klager haatdragend waren en, indien dat het geval is, of de opgelegde straf proportioneel is ten opzichte van het legitieme doel dat daarmee wordt nagestreefd. Daarbij moet worden gelet op de context waarin de uitingen zijn gedaan.

Het EHRM stelt zich op het standpunt dat de uitingen zodanig denigrerend en discriminerend zijn dat zij de kloof tussen de niet moslimgemeenschap en de moslimgemeenschap in Frankrijk als geheel kunnen vergroten. De uitingen hadden een discriminatoire bedoeling en hadden niet enkel tot doel om de opkomst van religieus fundamentalisme in Franse buitenwijken aan de orde te stellen. De uitingen van klager vallen daarom niet onder uitingen die bescherming genieten onder art. 10 EVRM.

De uitingen zijn bovendien gedaan in een live en prime time uitgezonden televisieprogramma, waardoor een groot publiek kon worden bereikt. Klager was als journalist in staat om zijn woorden te wegen en de consequenties van zijn uitlatingen in te schatten.

Tot slot beperkten de uitingen van klager zich niet alleen tot kritiek op de islam, maar zijn zij, gezien de algehele context, gedaan met een discriminatoir doel, namelijk het afwijzen en buitensluiten van de hele moslimgemeenschap, hetgeen schadelijk is voor de sociale cohesie.

Gezien de gronden waarop klager is veroordeeld en gestraft door de nationale rechters, is de inbreuk die is gemaakt op art. 10 EVRM voldoende gerechtvaardigd. De geldboete van € 3.000,00 is niet excessief en is proportioneel ten opzichte van het legitieme doel dat wordt nagestreefd. De inbreuk op de vrijheid van meningsuiting was noodzakelijk in een democratische samenleving om de rechten van anderen te beschermen. Geen schending van artikel 10 EVRM.

- Article 10 ECHR and inciting religious hatred: *Zemmour* (law & religion UK)
- Il n'y a pas de Zemmour heureux (*libertés chéries*)

HvJ – ARREST – 8 december 2022 – zaak C-460/20 – Google – Duitsland – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2022:962 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

AVG - Recht op vergetelheid - Verzoek om verwijdering persoonsgegevens aan Google – Verplichtingen zoekmachine bij onjuiste gegevens - Vrijheid van meningsuiting en informatie

Samenvatting onder: [privacy en persoonsgegevens](#)

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

No Rainbow without Rain? ([Verfassungsblog](#))

On 6 December 2022, Latvian National Electronic Mass Media Council (NEPLP) revoked the broadcasting licence of the independent Russian TV channel 'TV Rain'. The measures taken against TV Rain in Latvia raise intricate legal questions from an EU law point of view: Is the crackdown on the anti-war Russian TV channel compatible with EU-wide rules on audiovisual media?

EHRM – factsheets en guides

- [Hate speech](#) new! (december 2022)
- [Protection of journalistic sources](#)
- [Protection of reputation](#)
- [Guide on article 10 ECHR - freedom of expression](#)

Vrijheid van vereniging

EHRM – ARREST – 15 december 2022 – Peradze e.a. t. Georgië – [persbericht](#) – [arrest](#) - 5631/16 - ECLI:CE:ECHR:2022:1215JUD000563116

Beperking demonstratierecht ongeoorloofd - Schending artikel 11 EVRM

Artikel 11 EVRM. Klagers zijn gearresteerd en veroordeeld omdat zij tijdens een demonstratie tegen een stadsontwikkelingsproject met de naam Panorama Tbilisi hebben gezwaaid met een spandoek waarop Panorama Tbilisi vergeleken werd met een menselijke penis en de slogan: "Panorama, mijn pik! De klagers wilden het publiek en de binnenlandse autoriteiten waarschuwen voor de schade die Panorama Tbilisi zou kunnen toebrengen aan het landschap van de Old Town. Het gedrag van de klagers was vreedzaam geweest en passief, en ze hadden zich tijdens de demonstratie niet storend gedragen. Het Hof oordeelt dat de slogan niet was gebruikt om iemand in het bijzonder te beledigen of te kleineren; het was gebruikt als een stilistisch hulpmiddel om de hoge mate van afkeuring van de aanvragers over de stad uit te drukken. De controversiële vorm ervan was op zichzelf geen rechtvaardiging voor het beperken van het demonstratierecht die tot doel had een zaak van groot openbaar belang onder de aandacht te brengen.

EHRM – factsheets en guides

- [Guide on the case-law of the ECHR on mass protests](#)
- [Guide on article 11 ECHR - freedom of assembly and association](#)

Deel II – Algemeen

HvJ

Vanaf 1 januari 2023 wordt aan alle nieuwe geanonimiseerde zaken tussen natuurlijke personen (van wie de namen omwille van de bescherming van persoonsgegevens sinds 1 juli 2018 worden vervangen door letters) of tussen natuurlijke personen en rechtspersonen waarvan de namen niet onderscheidend zijn, door een geautomatiseerde generator een fictieve naam toegekend. Het doel daarvan is om geanonimiseerde zaken gemakkelijker te kunnen identificeren. Op deze manier wordt het eenvoudiger om zaken te onthouden en aan te halen, zowel in de rechtspraak als in andere contexten.

Deze fictieve namen komen niet overeen met de werkelijke naam van een partij in de procedure en in beginsel ook niet met bestaande namen. Zij komen in de koptekst te staan en op de eerste bladzijde van het arrest, na het zaaknummer.

De generator van fictieve namen splitst woorden in lettergrepen en combineert die vervolgens willekeurig, zodat er fictieve woorden ontstaan.

EU law in force

[EU Law in Force](#) is een nieuwe website die een snelle en eenvoudige toegang geeft tot geldend EU recht. Het is in juli 2022 gelanceerd via het portal van het PbEU.

OVERIG

- Zweden voorzitter van de Raad van de EU ([ECER](#))
- Does the Court of Justice of the European Union Respect the Limits of EU Competence? ([EU law analysis](#))

Cursus en opleiding

Studiemateriaal over Europees recht gratis online beschikbaar; links naar EJTN, ERA en HELP ([Intro](#))

Raad van Europa - **HELP** (Human rights education for legal professionals) **Online (gratis) cursussen over mensenrechten** met focus op EVRM ([Help](#))

- [New! Human Rights in the Armed Forces](#)
- [NEW! Introduction to Corruption Prevention](#)
- [NEW! Cybercrime and Electronic Evidence](#)
- [Access to Justice for Women](#)
- [Alternative Measures to Detention](#)
- [Alternatives to Immigration Detention](#)
- [Asylum and Human Rights](#)
- [Children's Rights - Key Challenges](#)
- [Child-friendly Justice](#)
- [Combating Trafficking in Human Beings](#)
- [Data Protection and Privacy Rights](#)
- [Ethics for Judges, Prosecutors and Lawyers](#)
- [Family Law and Human Rights](#)
- [Freedom of Expression](#)
- [Hate Crime and Hate Speech](#)
- [Internal Displacement](#)

- [International Cooperation in Criminal Matters](#)
- [Introduction to the ECHR and the ECtHR](#)
- [Introduction to the European Social Charter](#)
- [Judicial reasoning and human rights](#)
- [Pre-trial Investigation and the ECHR](#)
- [Procedural Safeguards in Criminal Proceedings and Victims' Rights](#)
- [Property Rights](#)
- [Protection and Safety of Journalists](#)
- [Refugee and Migrant Children](#)
- [Rights of Persons with Disabilities](#)
- [Right to Liberty and Security](#)
- [Right to the Integrity of the Person \(Bioethics\)](#)
- [Right to Respect for Private and Family Life](#)
- [The Environment and Human Rights](#)
- [Violence Against Women and Domestic Violence](#)
- [Violence Against Women and Domestic Violence for Law Enforcement](#)

[Introduction to the European Convention on Human Rights](#)", a 5-hour interactive training course aimed at legal professionals, public authorities, civil society and students.

Overzicht van trainingen op het gebied van Europees Strafrecht ([Bijzonder Strafrecht](#))

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

Datum	Onderwerp	Titel
<u>e-learning</u>	Grondrechten	De horizontale directe werking (HDW) van EU Grondrechten; De toepassing van grondrechten tussen private partijen, een dagdeel
<u>e-learning</u>	EU Handvest	Toepasselijkheid van EU Grondrechten Digitale zelfstudiemodule over artikel 51 EU Handvest van de Grondrechten, SSR
<u>e-learning</u>	straf	The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e-learning course, ERA
<u>e-learning</u>	IE	How to make the best use of the case law of the CJEU on EU copyright in your legal practice? Ten questions on European copyright law, ERA
<u>e-learning</u>	algemeen	The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA
<u>webcollege</u>	algemeen	Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR: Webcolleges EU en haar invloed op het Nederlandse rechtssysteem

Datum	Onderwerp	Titel
webcollege	asiel & migratie	SSR webcollege 'Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader
webcollege	erfrecht	Europese erfrechtverordening, via SSR.nl (alléén voor de rechtspraak)
webcollege	EVRM	Gratis webcollege door docenten Prof. mr. Egbert Myjer en Prof. mr. Martin Kuijer over het EVRM
webcollege	ASIEL & MIGRATIE	Associatierecht EEG-Turkije, Stichting migratierecht
webcollege	STRAFRECHT	Webinar: EHRM Keskin & rechterlijke beoordeling van getuigenverzoeken
16 feb 2023 13 april 2023 22 juni 2023 28 sep 2023 30 nov 2023	Strafrecht	Webinar Actualiteiten Europees Strafrecht , Maastricht University, 13:00 - 14:00, waarna gelegenheid tot het stellen van vragen Docent: Prof. André Klip
9-10 juni 2023	IPR	Conference on "The HCCH 2019 Judgments Convention: Cornerstones, Prospects, Outlook" – Rescheduled to 9 and 10 June 2023 Bonn, Duitsland

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [EUR-Alert jurisprudentienieuwsbrief van het Belgische GCE-netwerk \(INTRO\)](#)
- [Brussels law societies](#)
- [Information note ECHR](#)
- [Maandelijks Bulletin HvJ](#)

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Dataproductie

- [European data protection supervisor \(EDPS\) nieuwsbrief](#)

Strafrecht

- Nieuwsbrieven (Europees) Strafrecht , o.a. over cybercrime, ([Bijzonder Strafrecht](#))

Vreemdelingenrecht

- [EASO \(European asylum support office\)](#)

- Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit Nijmegen:
CJEU Overview of judgments and pending cases
NEMIS: newsletter on European migration issues
NEAIS: newsletter on European asylum issues
NEFIS: newsletter on European free movement issues

Databank op het gebied van asiel: www.dicta.eu

Databanken en zoeksystemen

- EUAA (asiel en migratie)
- Dicta (asiel en migratie)
- European database of asylum law (asiel en migratie)
- Statelessness Case Law Database (sinds juli 2021)
- EDAL – European database of asylum law)
- Refworld UNHCR
- FRA (Handvest EU) – onderverdeeld per artikel uit het Handvest EU
- EFRIS
- HUDOC (EHRM)
 - HUDOC - Part I - Simple search - EN (ECHR-CEDH) - YouTube
- HUDOC User Manual

NL zaken bij het HvJEU

Datum	Zaak-nr.	Naam	NL Prejudiciële verwijzing	Conclusie HvJ	Arrest HvJ	Einduitspraak	Onderwerp
8.12.22	C-492/22 PPU	C.J.	ECLI:NL:RBAMS:2022:4252		ECLI:EU:C:2022:964		Overlevering;
20.12.22	C-492/22 PPU	C.J.	ECLI:NL:RBAMS:2022:4252			ECLI:NL:RBAMS:2022:7855	Overlevering;
27.12.22	C-69/21	Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid	ECLI:NL:RBDHA:2021:800			ECLI:NL:RBDHA:2022:14223	Asiel en migratie; medicinale cannabis

NL prejudiciële verwijzingen

Een volledig overzicht van Nederlandse prejudiciële verwijzingen wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl en staat op de Wiki [Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#).

Een overzicht van *alle* prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten is te vinden op de [website van het Expertisecentrum Europees recht van het Ministerie van buitenlands zaken](#) of in de [Databank van het HvJ](#) (curia-website).

Datum	Instantie	ECLI	Onderwerp
14-12	Gerechtshof 's-Hertogenbosch	ECLI:NL:GHSHE:2022:4471	dividendbelasting; kapitaalverkeer Vrij

NL zaken bij het EHRM

Een volledig overzicht van Nederlandse zaken bij het EHRM wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl.

Datum	Datum	Nummer	Artikel	Onderwerp
Brunell	16.12.22	30395/20	6 EVRM	Strafrecht; horen van getuige
McCardle	16.12.22	31220/20	6 EVRM	Strafrecht; horen van getuige
Zegerius	5.12.22	46836/18	6 EVRM	Strafrecht; horen van getuige
Baybasin	24.11.22	36384/22	3 EVRM	Detentie; Fouilleren

Verzoeken Protocol no. 16 EVRM

Een advies kan alleen worden gevraagd in het kader van een bij de nationale rechter aanhangige zaak. Het al dan niet in behandeling nemen van het verzoek staat ter beoordeling van de rechtbank. Een panel van vijf rechters beslist of het verzoek wordt ingewilligd en motiveert de redenen voor elke weigering.

Adviezen, gegeven door de Grote Kamer, zijn gemotiveerd en niet bindend. De adviezen worden gepubliceerd en meegedeeld aan de verzoekende rechterlijke instantie en aan de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij. Rechters hebben het recht een afzonderlijk advies uit te brengen. Het panel en de Grote Kamer omvatten ambtshalve de rechter die is gekozen voor de Hoge Verdragsluitende Partij waartoe het verzoekende gerecht behoort.

Het doel van Protocol nr. 16 is om de interactie tussen het Hof en de nationale autoriteiten te versterken en daardoor de uitvoering van de rechten en vrijheden van het Verdrag te versterken.

Zie ook: Toon Moonen & Laurens Lavrysen, 'Abstract but Concrete, or Concrete but Abstract? A Guide to the Nature of Advisory Opinions under Protocol No 16 to the ECHR', *Human Rights Law Review*, 2021, Vol. 21, Issue 3, pp. 752–785.

Datum	Land	Onderwerp	Artikel	zaaknummer	Advisory opinion
10.10.22	Finland	Familierecht - Adoptie van volwassen kind - Rechten van biologische moeder	Artikelen 6 en 8 EVRM	<u>P16-2022-001</u> <u>Persbericht</u> <u>8.11.22</u>	
19.4.21	Frankrijk	Jagersvereniging	Artikel 1, Eerste Protocol EVRM	P16-2021-002 <u>Persbericht</u> <u>2.6.21</u>	<u>ADVISORY OPINION</u> 13.7.22
11.3.21	Armenië	Politiebehandeling; verjaring marteling – uitvoering EHRM arrest	Artikelen 3 en 7 EVRM	P16-2021-001 <u>Persbericht</u> <u>12.5.21</u>	<u>ADVISORY OPINION</u> 26.4.2022
19.11.20	Slowakije	Onderzoek naar misdaden door de politie	Artikelen 2, 3 en 6 EVRM.	<u>persbericht</u> 4.12.2020	<u>Persbericht:</u> afwijzing van het verzoek 1.3.2021
5.11.20	Litouwen	Afzettingsprocedure parlements lid	Artikel 3, Eerste Protocol EVRM	P16-2020-002 <u>Persbericht</u> 28.1.21	<u>ADVISORY OPINION</u> 8.4.2022 <u>persbericht</u>
2.8.19	Armenië	Geen straf zonder wet - Terugwerkende kracht van een strafbepaling – Verwijzing naar andere bepaling	Artikel 7 EVRM	P16-2019 -001	<u>ADVISORY OPINION</u> 29.5.2020 <u>persbericht</u>
12.10.18	Frankrijk	Draagmoederschap; geboorteregister	Artikel 8 EVRM	P16-2018-001	<u>ADVISORY OPINION</u> 10.4.2019 <u>Menneson t. Frankrijk</u>